143. Tiistaina 18 päivänä marraskuuta 1997

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Kolmas käsittely

1) Hallituksen esitys laeiksi hallituksen toimenpidekertomuksen uudistamiseen liittyvien lakien muuttamisesta 4857

Hallituksen esitys 92/1997 vp
Perustuslakivaliokunnan mietintö 4/1997 vp

2) Hallituksen esitys Suomen Hallitusmuodon ja muiden perustuslakien muuttamisesta kahden apulaisoikeusasiamiehen järjestelmään siirtymiseksi 4852

Hallituksen esitys 129/1997 vp
Perustuslakivaliokunnan mietintö 5/1997 vp

3) Hallituksen esitys laiksi sosiaalihuoltolain 27 b §:n muuttamisesta 4858

Hallituksen esitys 166/1997 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 20/1997 vp
Toivomusaloite 276, 280/1995 vp, 268, 274/1997 vp

4) Hallituksen esitys laiksi opintotukilain muuttamisesta ..... ,,

Hallituksen esitys 140/1997 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö 19/1997 vp

5) Hallituksen esitys laiksi Kera Oy -nimisestä osakeyhtiöstä annetun lain muuttamisesta 4868

Hallituksen esitys 200/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 23/1997 vp

6) Hallituksen esitys laiksi ympäristövahinkovakuutuksesta ja laiksi vakuutussopimuslain 1 §:n muuttamisesta 4869

Hallituksen esitys 82/1997 vp
Ympäristövaliokunnan mietintö 11/1997 vp

Ainoa käsittely

7) Hallituksen esitys valtion asuntorahaston varainhankintavaltuuksista vuonna 1998 ..... ,,

Hallituksen esitys 138/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 25/1997 vp

Ensimmäinen käsittely

8) Hallituksen esitys laiksi indeksiehdon käytön rajoittamisesta annetun lain 1 ja 2 §:n muuttamisesta 4870

Hallituksen esitys 159/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 26/1997 vp

9) Hallituksen esitys laiksi verotusmenettelystä annetun lain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta ..... ,,

Hallituksen esitys 163/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 27/1997 vp

10) Hallituksen esitys laiksi tapaturma- ja liikennevakuutuslaitoksilta vuodelta 1998 perittävästä maksusta 4871

Hallituksen esitys 176/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 28/1997 vp

11) Hallituksen esitys Puolan kanssa tehdyn sijoitusten edistämistä ja suojaamista koskevan sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä ..... ,,

Hallituksen esitys 126/1997 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö 17/1997 vp

12) Hallituksen esitys laiksi kuntien valtionosuuslain sekä kunnan talouden vakauttamisesta ja kuntaselvityksestä annetun lain 19 §:n muuttamisesta ..... ,,

Hallituksen esitys 134/1997 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 18/1997 vp

13) Hallituksen esitys maakuntajakolaiksi ja laiksi rakennuslain 18 §:n muuttamisesta 4887

Hallituksen esitys 169/1997 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 19/1997 vp

14) Hallituksen esitys laiksi alueiden kehittämisestä annetun lain muuttamisesta 4891

Hallituksen esitys 168/1997 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 20/1997 vp

15) Hallituksen esitys laiksi satovahinkojen korvaamisesta annetun lain muuttamisesta ..... ,,

Hallituksen esitys 142/1997 vp
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö 12/1997 vp

16) Hallituksen esitys laeiksi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain, valtionosuutta saavista kansanopistoista annetun lain 12 ja 28 §:n sekä opintokeskuslain 23 §:n muuttamisesta 4894

Hallituksen esitys 122/1997 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö 20/1997 vp

17) Hallituksen esitys laiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain 25 §:n 4 momentin kumoamisesta sekä laiksi vapaaehtoisten lisäeläkejärjestelyjen tasa-arvoistamisesta 4898

Hallituksen esitys 174/1997 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 21/1997 vp

18) Hallituksen esitys laiksi julkisista hankinnoista annetun lain muuttamisesta 4900

Hallituksen esitys 69/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 24/1997 vp

19) Hallituksen esitys laiksi Teknillisen tarkastuskeskuksen muuttamisesta osakeyhtiöksi 4903

Hallituksen esitys 146/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 25/1997 vp

20) Hallituksen esitys laiksi teknologian kehittämiskeskuksesta annetun lain muuttamisesta ..... ,,

Hallituksen esitys 214/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 26/1997 vp

21) Hallituksen esitys laiksi työturvallisuuslain 9 §:n muuttamisesta ..... ,,

Hallituksen esitys 57/1997 vp
Työasiainvaliokunnan mietintö 12/1997 vp
Lakialoite 85/1996 vp

L ä h e t e k e s k u s t e l u

22) Hallituksen esitys arvopaperien lainaussopimusten ja takaisinostosopimusten verotusta koskevaksi lainsäädännöksi 4904

Hallituksen esitys 218/1997 vp

23) Hallituksen esitys valtion lyhyiden palvelussuhteiden eläketurvaa koskevaksi lainsäädännöksi ..... ,,

Hallituksen esitys 219/1997 vp

24) Hallituksen esitys laiksi laitteiden energiatehokkuudesta 4904

Hallituksen esitys 220/1997 vp

25) Hallituksen esitys laiksi vakuutuskassalain muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys 221/1997 vp

26) Hallituksen esitys laiksi eläkesäätiölain muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys 222/1997 vp

Mietintöjen pöydällepano

27) Hallituksen esitys Alankomaiden kanssa tulo- ja varallisuusveroja koskevan kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi ja veron kiertämisen estämiseksi tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä ..... „

Hallituksen esitys 186/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 29/1997 vp

28) Hallituksen esitys Pohjoismaiden välillä tulo- ja varallisuusveroja koskevan kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi tehdyn sopimuksen muuttamista koskevan pöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä ..... „

Hallituksen esitys 191/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 30/1997 vp

29) Hallituksen esitys laiksi eräiden valtion oppilaitoskiinteistöjen luovuttamisesta eräille kuntayhtymille ..... „

Hallituksen esitys 195/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 31/1997 vp

30) Hallituksen esitys laiksi merenkulkulaitoksesta annetun lain 1 ja 2 §:n muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys 145/1997 vp
Liikennevaliokunnan mietintö 9/1997 vp

31) Hallituksen esitys ihmishengen turvallisuudesta merellä vuonna 1974 tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen liitteeseen tehdyn muutoksen eräiden määräysten hyväksymisestä 4905

Hallituksen esitys 172/1997 vp
Liikennevaliokunnan mietintö 10/1997 vp

32) Hallituksen esitys laiksi alusturvallisuuden valvonnasta annetun lain muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys 199/1997 vp
Liikennevaliokunnan mietintö 11/1997 vp

33) Hallituksen esitys yksityisten alojen lyhyitä työsuhteita koskevan eläketurvan uudistamisesta ..... „

Hallituksen esitys 202/1997 vp

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 22/1997 vp
Lakialoite 33/1997 vp
Toivomusaloite 181/1996 vp

34) Hallituksen esitys laeiksi julkisesti tuettujen vientiluottojen korontasauksesta annetun lain sekä julkisesti tuettujen vientiluottojen korontasausyhtiöstä annetun lain muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys 147/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 27/1997 vp

35) Hallituksen esitys laiksi vientitakuulain muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys 213/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 28/1997 vp

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Alho, Andersson J., Aura, Elo, Haatainen, Halonen, Heinonen, Helle, Huotari, Huttu-Juntunen, Itälä, Jaakonsaari, Jansson, Jääskeläinen, Kaarilahti, Kantalainen, Kautto, Koistinen, Korkeaoja, Koski V., Koskinen H., Koskinen Johannes, Kukkonen J., Kurola, Leppänen J., Manninen, Mikkola, Nikula, Prusti, Puhjo,

Rauramo, Siimes, Soininvaara, Suhola, Taina, Vartiainen, Veteläinen ja Wideroos.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Wideroos, Manninen, Jääskeläinen, Vartiainen ja Andersson J.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat
tästä päivästä sairauden vuoksi ed. Alho, virkatehtävien vuoksi edustajat Halonen, Heinonen, Helle, Itälä, Jaakonsaari, Jansson, Jääskeläinen, Kaarilahti, Korkeaoja, V. Koski, H. Koskinen, Johannes Koskinen, J. Kukkonen, Kurola, J. Leppänen, Mikkola, Nikula, Prusti, Puhjo ja Veteläinen sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Huotari, Rauramo, Soininvaara ja Vartiainen,
tästä ja huomisesta päivästä sairauden vuoksi ed. Koistinen, virkatehtävien vuoksi edustajat Aura ja Elo sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat J. Andersson, Huttu-Juntunen ja Manninen,
tämän kuun 21 päivään yksityisasioiden vuoksi edustajat Haatainen, Kantalainen ja Suhola,
tämän kuun 27 päivään yksityisasioiden vuoksi ed. Kautto sekä
ensi joulukuun 3 päivään virkatehtävien vuoksi ed. Siimes.

Uudet hallituksen esitykset

Puhemies: Ilmoitetaan, että tasavallan presidentti on 14 päivänä marraskuuta 1997 antanut eduskunnalle hallituksen esitykset n:ot 223 ja 224.

U-asiat

Puhemies: Ilmoitetaan, että puhemiehelle ovat saapuneet valtiopäiväjärjestyksen 54 b §:ssä tarkoitetut Euroopan unionin asiat n:ot U 49—52. Näistä asiat n:ot U 49 ja 50 on lähetetty 6 päivänä marraskuuta 1997 päivätyllä valtioneuvoston kirjelmällä ja asiat n:ot U 51 ja 52 13 päivänä marraskuuta 1997 päivätyllä valtioneuvoston kirjelmällä.

Ilmoitetaan edelleen, että puhemies on tänään toimittanut mainitut asiat käsiteltäviksi suureen valiokuntaan, jolle
asian n:o U 49 osalta talousvaliokunnan,
asian n:o U 50 osalta ympäristövaliokunnan,
asian n:o U 51 osalta ulkoasiainvaliokunnan
ja
asian n:o U 52 osalta liikennevaliokunnan
on annettava lausunto.

Valtioneuvoston jäsenten sidonnaisuudet

Puhemies: Ilmoitetaan, että 13 päivänä marraskuuta 1997 päivätyllä valtioneuvoston kirjelmällä ovat eduskunnalle saapuneet valtiopäiväjärjestyksen 38 b §:n mukaisesti kirjelmässä mainittujen valtioneuvoston jäsenten, ministereiden Liisa Jaakonsaaren ja Kari Häkämiehen ilmoitukset muutoksista hallitusmuodon 36 c §:ssä tarkoitettuihin selvityksiin sidonnaisuuksistaan. Nämä selvitykset on esitelty eduskunnalle aiemmin.

Kirjalliset kysymykset

Merkitään saapuneiksi vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 865, 904, 912, 921, 923, 925, 928, 949, 950, 952, 953, 955, 963, 967 ja 968.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

Muutos päiväjärjestykseen

Puhemies: Päiväjärjestykseen tehdään se muutos, että 2) asia käsitellään ennen 1) asiaa.

---

2) Hallituksen esitys Suomen Hallitusmuodon ja muiden perustuslakien muuttamisesta kahden apulaisoikeusasiamiehen järjestelmään siirtymiseksi

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 129/1997 vp
Perustuslakivaliokunnan mietintö 5/1997 vp

Puhemies: Ensin sallitaan keskustelu asiasta kokonaisuudessaan. Sen kuluessa on esitettävä kaikki asiassa tehtävät ehdotukset. Sen jälkeen päätetään kolmannessa käsittelyssä lakiehdotuksista, jotka voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Koska toisessa käsittelyssä päätetyt kaikki kolme lakiehdotusta, jotka muodostavat yhden kokonaisuuden, on käsiteltävä perustuslain säätämisjärjestyksessä, ehdotan meneteltäväksi seuraavasti: Ensin tehdään päätös siitä perustuslakivaliokunnan ehdotuksesta, joka koskee lakiehdotusten julistamista kiireellisiksi. Jos perustuslakivaliokunnan ehdotus hyväksytään, päätetään lakiehdotusten hyväksymisestä tai hylkäämisestä. Jos ehdotus lakiehdotusten kiireellisiksi julistamisesta hylätään, tehdään päätös lakiehdotusten hyväksymisestä jätettäviksi lepäämään ensimmäisiin vaalien jäljestä pidettäviin varsinaisiin valtiopäiviin tai niiden hylkäämisestä.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelu:

Ed. V i s t b a c k a : Arvoisa puhemies! Ratkaisevassa kolmannessa käsittelyssä on nyt hallituksen esitys Suomen hallitusmuodon ja muiden perustuslakien muuttamisesta siten, että eduskunnan oikeusasiamiehen kansliassa siirryttäisiin kahden apulaisoikeusasiamiehen järjestelmään. Toimi olisi tarkoitus täyttää ensi vuoden syyskuun alusta.

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia kuten Oikeuskanslerinvirastokin ovat olleet erittäin työllistettyjä viime vuosina. Kantelujen määrä on jatkuvasti kasvanut ja niiden käsittelyajat ovat venyneet kohtuuttoman pitkiksi. Tämä on vakavalla tavalla heikentänyt kyseisten organisaatioiden toiminnan tehokkuutta ja ennen kaikkea kansalaisten mahdollisuutta perätä heille kuuluvaa oikeutta näistä viranomaistahoista.

Tästä syystä kannatan hallituksen esitystä toisen apulaisoikeusasiamiehen viran perustamisesta. Se ei tuo olennaista parannusta kanslian ruuhkautuneisuuteen, mutta on kuitenkin askel parempaan suuntaan.

Kuten jo edellä totesin, ovat sekä eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia että Oikeuskanslerinvirasto pahoin ruuhkautuneet suuren työmääränsä takia. Kansalaisilla on jatkuvasti kasvava tarve hakea itselleen oikeutta eri viranomaistahojen heihin kohdistamiin epäoikeudenmukaisuuksiin tai suoranaisiin virheellisiin menettelyihin tai laittomuuksiin. Johtuuko koko ajan kasvava kantelumäärä viranomaisten tekemien vääryyksien lisääntymisestä ja yleistymisestä vai kansalaisten aktiivisuuden parantumisesta, siihen en pysty suoralta kädeltä vastaamaan.

Minuun on kuitenkin otettu ja jatkuvasti näkyy enenevässä määrin otettavan yhteyttä kansalaisten taholta siitä, että heitä on kohdeltu epäoikeudenmukaisesti ja virheellisesti, kohtuuttomasti tai laittomasti. Näiden yhteydenottojen perusteella minulle on muodostunut sellainen tuntuma, että eri viranomaistahot ovat tulleet entistä tylymmiksi, kovemmiksi ja välinpitämättömämmiksi kansalaisen hätää, ongelmia ja vaikeuksia kohtaan.

Kun kansalainen joutuu jonkin viranomaistahon väärin kohtelemaksi, on hänellä lähes ylipääsemätön tehtävä saada tämä virhe korjatuksi. Näyttää itse asiassa siltä, että viranomaistahot ovat ikään kuin saumattomassa hyvä veli -ketjussa keskenään ollen äärimmäisen haluttomia ja ponnettomia tutkimaan, saati muuttamaan alemman tai aiemman tahon virheitä.

Tässä samassa tavallisen kansalaisen oikeudenhakuketjussa ovat eduskunnan oikeusasiamies ja oikeuskansleri ääripää. Jommankummankin tai jopa molempien puoleen kansalainen viime kädessä kääntyy, kun muut valitus- ja muutoksenhakuasteet on tuloksetta käyty läpi. Perinteisesti kansalaiset ovat pitäneet näitä virastoja suuressa arvossa ja luottaneet niiden oikeudenmukaisuuteen ja ehdottomaan laillisuuteen.

Viime vuosien aikana on kuitenkin ollut havaittavissa selvää epäluottamuksen lisääntymistä sekä oikeusasiamiehen että oikeuskanslerin toimintaa kohtaan. Liian moni kansalainen, itse asiassa lähes kaikki kantelun tehneet, saavat kuin monistettuna vastauksen: "Ei aiheuta mitään jatkotoimenpiteitä." Näin myös silloin, kun jo pelkällä maalaisjärjellä tarkasteltuna selvä virhe on havaittavissa.

Ne vähäiset huomautukset, joita ko. toimistot joskus antavat, koskevat tyypillisesti toimintatapavirheitä muun muassa rajatarkastuksessa, Puolustusvoimissa tai poliisin toimissa. Suurempiin, esimerkiksi yrittäjän konkurssiin, perheiden asuntonsa menettämiseen ja hajoamiseen tai jopa itsemurhiin johtaneisiin muun muassa verottajan, joskus ulosottomiesten, syyttäjien, kuntien johtavien virkamiesten, saati pankkien tai vakuutusyhtiöiden tekemiin virheisiin ja laittomuuksiin ei haluta tai uskalleta kummassakaan virastossa puuttua. Hyvä veli -järjestelmä toimii. Näenkin nykyisen kaltaisen ylimmän oikeudenvalvontajärjestelmän, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslioineen ja oikeuskanslerin virastoineen vanhentuneena ja toimimattomana järjestelmänä ainakin kansalaisen oikeusturvan kannalta.

Puutteena nykyjärjestelmässä on myös se, etteivät nämä toimistot käsittele kuin viranomaistahojen toimia. Esimerkiksi pankkien viime vuosien pankkikriisin varjolla tekemät äärimmäisen härskit ja laittomuutta hipovat teot jäävät paitsioon. Kansalaisten oikeusturvan kannalta niiden selvittäminen ja mahdolliset kytkökset esimerkiksi ulosottomiesten puolueellisuuteen tulisi perin pohjin tutkia. Tätä ei tällä hetkellä halua mikään viranomaistaho tehdä. Tallattavat saappaat ovat liian suuria ja kytkökset liian vahvoja.

Tämän takia toistankin jo aiemmin eduskunnassa esiin tuomani ehdotuksen nykyisten tehottomien eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian ja Oikeuskanslerinviraston korvaamisesta kansalaisoikeustoimistolla, jonka tulisi valvoa niin viranomaistahojen kuin yksityisenkin puolen toimien laillisuutta ja oikeellisuutta sekä oikeudenmukaisuutta ja jonka henkilökunnan tulisi olla ehdottoman puolueetonta, tahratonta ja rehellistä. Hallitusmuodon uudistamisen yhteydessä tämä olisi lähivuosina ajankohtaista ja mahdollista, mikäli myös muista puolueista löytyy riittävästi tahtoa huolehtia tavallisten suomalaisten mahdollisuudesta saada puolueetonta ja ehdotonta oikeutta itselleen, olipa epäoikeudenmukaisuuden aiheuttajana kuka tai mikä tahansa.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Olen kuullut tai oikeastaan lukenut ed. Vistbackan tekemästä esityksestä sen suhteen, että eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia ja Oikeuskanslerinvirasto tietyllä tavalla yhdistettäisiin tai joka tapauksessa muodostettaisiin niitä korvaava virasto, jonka tehtäväksi yleisesti tulisi kansalaisten oikeuksien valvominen.

Ottamatta kantaa siihen, onko perusteltua yhdistää nämä virastot, joka tapauksessa olen sitä mieltä, että sekä Oikeuskanslerinviraston että eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian toimenpiteitä pitäisi pöyhäistä, tietyllä tavalla vähän puhaltaa sinne happea. Ne ovat vuosikymmenet toimineet samoilla perusteilla, tietysti yrittäneet parhaansa, mutta kansalaiset eivät ole olleet niihin tyytyväisiä.

Oikeusasiamiehen kansliaan tosin jo Jacob Södermanin ajoista on tunnettu enemmän luottamusta kuin Oikeuskanslerinvirastoon, jota on pidetty eräänlaisena huuhaavirastona. Olen kyllä vähän samaa mieltä. Oikeuskanslerinvirastosta tulee jatkuvasti päätöksiä, joita kansalaiset eivät ymmärrä ja joita joudutaan jälkeenpäin selittelemään. Oikeusasiamiehen kansliasta tällaisia ei tule, vaan niin Södermannin aikana kuin nähtävästi myös Lehtimajan aikana sieltä annetut päätökset ovat suhteellisen selkeitä, oikeita tai vääriä, mutta niitä ei tarvitse sen enemmälti selitellä.

Oikeusasiamiehen kanslian ja Oikeuskanslerinviraston tehtävät ovat tietyllä tavalla kansalaisten silmissä kovin hämärät. Ne ovat päällekkäisiä. Vaikka periaatteessa Oikeuskanslerinvirasto tietysti tähän saakka on toiminut ylimpänä syyttäjäviranomaisvirastona ja myös valvonut valtioneuvoston toimintaa ja oikeusasiamiehen kanslia taas valvonut virkamiesten toimintaa yleensä, eivät ihmiset tiedä sitä, kenelle he tietynasteisen kantelun kohdistavat. Niinhän se on, että lähettää sen Oikeuskanslerinvirastoon tai oikeusasiamiehen kanslia on, niin kyllä se siellä vastaanotetaan, kirjataan ja tutkitaan hyvin tai huonosti, mikä osoittaa, että näillä kahdella virastolla ei ole selkeätä tehtäväjakoa.

Joka tapauksessa yhteiskunnan pitäisi, vaikka meille nyt on apulaisoikeusasiamiestä koskeva asia esillä, tuulettaa näitä virastoja reippaanlaisesti, siinä mielessä olen ed. Vistbackan kanssa samaa mieltä, uudistaa niiden organisaatio, lisätä niiden resursseja. Hyvin tärkeä asia on, näin väitän, että ainakin oikeusasiamiehen kansliassa, mutta miksei myös Oikeuskanslerinvirastolle saataisiin ulkomaalaiseen tapaan tietty määrä omia tutkijoita niin, että nämä virastot eivät olisi kaikissa tärkeissä ja aikaavievissä asioissa pelkästään poliisin avun varassa. Oikeusasiamiehen kansliassahan on, onko siellä yksi vai kaksi poliisikoulutuksen saanutta tutkijaa, mutta se on liian vähän. Sillä pitäisi olla oma tutkijaorganisaatio sillä tavalla, että kun asia lähetetään tutkittavaksi, niin se silloin voisi toimittaa sen omalla virkamieskunnalla, joka toimisi silloin läheisesti eduskunnan oikeusasiamiehen ja esittelijäneuvosten samoin kuin Oikeuskanslerinviraston kanssa yhteistyössä.

Joka tapauksessa, rouva puhemies, viemättä aikaa enempää, onko sitten yhteinen virasto tarpeen? Sitä en niinkään kannattaisi, mutta näiden kahden viraston tehtäväjakoa tulee selkeyttää, antaa lisää resursseja, omat tutkintavoimat.

Vielä, rouva puhemies, yksi asia. Oikeusasiamiehen kanslialle ja ehkä Oikeuskanslerinvirastollekin pitäisi antaa enemmän täytäntöönpanovaltaa sellaisissa asioissa, jotka eivät tahdo liikahtaa mihinkään paikaltaan, vaan niitä seilataan viranomaiselta toiseen, toisin sanoen oikeusasiamiehen kanslia selvässä tapauksessa pystyisi antamaan määräyksen jonkin asian täytäntöönpanosta. Se olisi yksi asia. Jos näin ei

tapahdu, silloin oikeusasiamiehen kanslian antamat päätökset ovat sellaisia, että niissä pyöritellään aikansa, ottaen huomioon näin ja noin ja tällä tavalla, ja viimeisellä sivulla sanotaan, että ei ole aihetta toimenpiteisiin. Yleensähän oikeusasiamiehen kansliankaan päätöksistä ei kannata lukea kuin viimeinen sivu. Siellähän on asia, joka sitä ihmistä koskee. Se mitä siellä on välillä, on liturgiaa, tehotonta liturgiaa, mutta tehottomuus johtuu juuri siitä, että oikeusasiamiehen kanslialla ei ole valtuuksia eikä riittävästi resursseja paneutua näihin asioihin sillä tavalla, että saataisiin kestävän päätöksen pohja.

Ed. Wideroos merkitään läsnä olevaksi.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa rouva puhemies! Tässä kohdin on paikallaan alleviivata sitä, että todella Suomen kansalaiset varsin usein joutuvat epätietoisuuden, epävarmuuden ja luottamuspulankin tilanteeseen sellaisissa päätöksissä, jotka liittyvät esimerkiksi eläkkeelle pyrkimiseen ja työkyvyttömyyteen. Vakuutusyhtiöiden päätökset ovat hyvin lakonisia. Niitä ei selitetä. Ne vain todetaan hyvin usein aivan kuin toisesta maailmasta, jos ajattelemme vaikka työkyvyttömyyseläkepäätöksiä. Kansalaiset hakevat sitten oikeutta ja monissa asioissa oikeusasiamiehen kansliasta.

Haluaisin omalta puoleltani todeta, että oikeusasiamieskäytäntö kyllä Suomessa on kehittynyt, ja aivan niin kuin ed. Aittoniemikin totesi, sekä nykyinen oikeusasiamies että hänen edeltäjänsä ovat molemmat erittäin voimakkaasti myös ajaneet mielestäni yleistä etua, ihmisten etua. Kuitenkin valitettavasti tilanne on tietysti niin, että usein heidän kantansa ovat vain mielipiteitä, kannanottoja. Niillä ei voida tehtyjä päätöksiä muuttaa.

Kuitenkin Suomi on tässä ollut esimerkinomaisestikin liikkeellä. Tiedämme, että EU:ssa oikeusasiamies on suomalainen ja hänen kauttaan myös tämä suomalainen järjestelmä on saanut kansainvälistä tunnustusta, mutta kuitenkin tuo luottamuspula on tosiasia.

Ed. V i s t b a c k a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En väitä, etteivätkö edellinen ja nykyinen oikeusasiamies olisi paneutuneet asioihin ja kehittäneet asianomaista virastoa, mutta viime aikoina erityisesti ainakin niissä tapauksissa, joihin itse olen perehtynyt, oikeusasiamiehen kanslia ratkaisua tehdessään on sitaatinomaisesti viitannut viranomaistahojen antamiin vastauksiin eikä sillä tavoin analysoinut kuin minun mielestäni kanslian pitäisi kantelujen yhteydessä toimia. Kantelijalle jää valitettavasti sellainen käsitys, että päätökseen on kirjattu ainoastaan sitaatinomaisesti niitä mielipiteitä, joita viranomaistahoilta on kantelun johdosta hankittu. Tätä pidän nimenomaan epäoikeudenmukaisena kantelijaa kohtaan.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Tähän on vähän vaikea saada kirpeää vastauspuheenvuoroa, mutta haluan todeta ed. Vistbackalle sen, että oikeusasiamiehen sitoutuminen siihen, mitä virkamiehet vastaavat, on ihan samanlaista, kuin jos me teemme eduskuntakyselyn, kirjallisen kysymyksen. Valtioneuvosto pyytää vastauksen virkamieheltä ja orjallisesti vastaava ministeri pistää nimensä alle siihen, mitä virkamies on vastannut, vaikka se olisi täysin huuhaata. Sama piirre on hiukan oikeusasiamiehen kansliassa. Oikeusasiamies ja esittelijät ovat virkamiesten armoilla, mutta jos siellä olisi omia tutkijoita, niin kuin on monissa ulkomaalaisissa vastaavissa virastoissa, jotka löisivät mustan palttoon ja mustan hatun päälle ja lähtisivät virastoon katsomaan, onko se asia sillä tavalla vai ei, niin saattaisi olla, että virkamiesten vastaukset tulisivat monta kertaa vähän toisenlaisiksi kuin tänä päivänä. Niissä valehdellaan asia ja ministeri tai oikeusasiamies sitten allekirjoittaa virkamiehen tekemän valeen. Minä voin sanoa näin selkeästi, koska minulla on näyttöä siitä asiasta.

Ed. K u i s m a : Arvoisa puhemies! Omat havaintoni ovat samanlaisia, kuin edellä on sanottu, että kansalaiset ovat aika laajasti tyytymättömiä oikeusasiamiehen ja myös oikeuskanslerin ratkaisuihin. Mistä sen tiedän? Tiedän sen siitä, että saan lähes päivittäin kirjeitä, samoja kirjeitä ja samoilta lähettäjiltä ilmeisesti kuin edustajat Vistbacka ja Aittoniemi, joissa ilmaistaan tyytymättömyyttä ratkaisuihin ja sanotaan, että lähettäjän asiaa ei ole tutkittu.

Tietenkin voi sanoa, että nämä kansalaiset ovat väärässä, mutta minusta se ei paljon tilannetta auta, jos näitä kirjeitä jatkuvasti tulee, kun ajatellaan, että koko oikeusasiamiesinstituutio on perustettu sen takia, että kansalaiset voisivat luottaa siihen, että asiat hoidetaan oikein. Jos ei hoideta, niin on jokin instituutio, joka ratkaisuja vielä tarkastaa. Nykytilanne on minusta huono. Oikeusasiamiehen ratkaisujen arvostus ilmeisesti

on laskenut näistä syistä ehkä, mitä täällä on sanottu, ja on laskemassa edelleen, ja sen takia tietysti kansanedustajille ja juristi- ja poliisitaustaisille kansanedustajille kirjoitetaan, kun oletetaan, että he voisivat vielä jotakin tehdä. Meidän kansanedustajien keinothan ovat hyvin vähäisiä. Minullekin on ehdotettu konkreettisia toimia niin kuin varmaan monelle muulle, että pitäisi muistutuksia kerätä perustuslakivaliokuntaa varten oikeusasiamiehiä vastaan jne.

Minulla ei ole valmista vastausta, miten tätä tilannetta korjattaisiin. Sen näen, että jotain pitäisi tehdä, ja varmasti se, että toisen apulaisoikeusasiamiehen virka perustetaan, ei paljon auta, jos juuri lainkaan, vaikka on ehkä oikean suuntainen pyrkimys. Monta kertaa on itselleni tullut kyllä mieleen se, että yhteiskunta on mennyt hirveän monimutkaiseksi ja liian laajasti kansalaiset ovat riippuvaisia virkamiesten ja poliitikkojen päätöksistä. Sitten, kun päätökset eivät ole mieleisiä, tulee voimakkaita ristiriitoja, että tavallaan olisi pakko saada muutoksia ja enemmän yksilöllisyyttä päätöksiin. Kysymys on siitä, että hallinto ja virkamiesten toiminta on tavallaan niin monimutkaiseksi mennyt, että sieltä ei tällä vanhalla systeemillä tunnu oikeutta löytyvän.

Ed. V ä h ä n ä k k i : Arvoisa puhemies! Ihmettelen kollegojen Vistbacka ja Aittoniemi kritiikkiä ja muun muassa ed. Vistbackan mainintaa siitä, että oikeusasiamies ja oikeuskansleri ovat menettäneet luottamuksensa kansan parissa. Se on aika lailla raskaasti sanottu, mutta uskon, että ed. Vistbackan kohdalla on varmaan suurena tekijänä ollut se seikka, että viime aikoina, viime vuosina, jo Ahon hallituksen ajoista lähtien ovat suuren osan oikeusasiamiehen kanteluista lähettäneet ne raskautetut ihmiset, joilla on inhimillistä hätää, taloudellista hätää työttömyyden, konkurssien ja muiden tällaisten seikkojen vuoksi. He toivovat, että sieltä tulisi apua. Mutta ei voi oikeusasiamies eikä oikeuskansleri rahaksi muuttua, mikä monissa asioissa olisi ainoa keino ihmisiä hädässään auttaa.

Meidän oikeusasiamiesjärjestelmämme on ollut mallina Euroopan unionille, missä ensimmäinen oikeusasiamies on nykyisen oikeusasiamiehemme edeltäjä. Hän on saanut siellä erittäin hyvän palautteen ja monet muut maat, eteläisemmät maat suunnittelevat oikeusasiamiesjärjestelmään menemistä.

Yksi seikka, missä tietysti voi olla huomauttamista, on oikeuskanslerin ja oikeusasiamiehen välinen tehtäväjako, koska todella jos kahteen paikkaan pannaan yhtaikaa samasta asiasta kantelu, ei se oikein oikealta tunnu. Toinen asia, mikä olisi hyvä liittää oikeusasiamiehen tehtäviin, on se, että hän saisi puuttua myös yksityisten "sortajien" puuhiin, joissa on aika lähellä laittomuuskin. Muun muassa Ruotsissa tähän suuntaan ollaan vähitellen menossa nimenomaan tehtäväkentän osalta.

Yksi asia, missä voi tietysti arvioida tai arvostella oikeusasiamiesten työtä, on se, että liian helposti siellä tulee lainsäätäjillekin huomautuksia, miten pitäisi olla ja miten jokin aika äskettäinkin syntynyt laki olisi pitänyt paremmin olla. Täällä salissa kuitenkin ne lait päätetään ja niitä noudattavat niin oikeusasiamiehet kuin -kansleritkin.

Ed. V i r t a n e n : Arvoisa puhemies! Kärjistyneimmillään tuo tilanne, mistä edustajat Vistbacka, Aittoniemi ja Kuismakin puhuivat, oli ehkä eilen MTV 3:n elokuvassa Isäni nimeen, joka käsitteli Ira:ta. Siinä siis virkamiehistö ja poliisi terrorilakien perusteella vääristivät ja kätkivät oikeastaan kaikki viralliset paperit, eikä sitten kukaan eikä mikään taho rohjennut palata juurille. Suomessa juuri on mielestäni hyvin pitkälle kyse siitä, että kun kansa laman jäljiltä ja ihmiset yleensä tuntevat turvattomuutta, ovat menettäneet lainkuuliaisuuttaan ja siihen vielä iltapäivälehtien rankat jutut päälle, niin me tarvitsisimme jonkinlaisen koneiston, joka pystyisi voisiko sanoa tämän laittomuuden aikana, kun laki on perversoitunut vähitellen puolustamaan jo tehtyjä mokia, jolloin parhaat lakimiehet ostetaan aina vain isoimmille firmoille, jolloin tavallaan kansa tuntee itsensä turvattomaksi, niin me tarvitsisimme sellaisen koneiston, johon voisi luottaa niin, että se lähtee tutkimaan ja saa aikaan päätöksiä vielä tutkimusten perusteella siellä alemmillakin tasoilla, koska muuten tämä laittomuuden ja yleisen turvattomuuden aika jatkuessaan menee aina vain pahempaan suuntaan. Ei sitä korjata sillä, että yksi oikeusasiamies tulee lisää tähän maahan, jollei itse systeemi muutu joksikin muuksi kuin lausuntojen antamiseksi tai vanhojen töppäysten siunaamiseksi vähän paremmalla kapulakielellä.

Ed. V e h k a o j a : Arvoisa rouva puhemies! On tärkeätä, että eduskunnan oikeusasiamiehen toimintaedellytyksiä parannetaan ja resursseja kohennetaan. Kuitenkin tulee mieleen, että tämä on eräänlainen poliisitoimi siinä mielessä, että ne ongelmat ovat jo syntyneet, joista tässä oikeusasiamieheltä pyydetään arviointia. Tämmöinen

lisäys herättää suuria odotuksia kansalaisissa, jotka kanteluja tekevät, ja voi olla, että ne odotukset tulevat olemaan kuitenkin katteettomia, koska hallinnolla on pyrkimys suojella hallintoa. Monet kanteluistahan ovat vain sen seurausta, että valitus ei ole menestynyt.

Tämä, että on jälkikäteistoiminnasta kysymys, on huonompi vaihtoehto kuin se, että pystyttäisiin toimimaan ad hoc, saman tien, kun tällaisia ilmeisiä laittomuuksia jossakin prosessissa, varsinkin pienissä kunnissa jo havaitaan olevan syntymässä. Itse asiassa kantelu on hyvin valitettava tapa hoidella asioita, tietysti parempi kuin ei mitään, mutta toivoisin, että jatkossa kiinnitettäisiin huomiota mahdollisuuksiin lisätä voimavaroja sellaiseen saumaan, jossa ilmeiset laittomuudet jo syntyvaiheessaan voitaisiin estää niin, että väärää päätöstä varsinkaan pienessä kunnassa ei syntyisi.

Samalla haluaisin kiinnittää huomiota siihen, että kantelusta annetulla päätöksellä ei ole samaa ennakkopäätöksen luonnetta kuin on valitukseen annetulla päätöksellä korkeimmasta tuomioistuimesta.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Minä aina suurella tyydytyksellä totean, että kun ed. Vähänäkki on pyytänyt puheenvuoron, sitä kannattaa kuunnella. Siinä oli nytkin menneisyyden siipien havinaa, ehkä Forssan puoluekokouksesta ja sortovuosista alkaen. Mutta hän vain siinä mielessä erehtyi, ja tämä on tutkittua totuutta, että kun Ahon hallitus hoiti tätä maata, ihmiset itkivät kurjuuttaan mutta totesivat myös samalla sen yhteydenotoissaan, että maata yritetään viedä tasapuolisuuden merkeissä eteenpäin taakkaa tasaisesti jakaen. Nyt valittajat ovat etupäässä demareita, jotka valittavat oman puolueensa johtamaa hirmuvaltaa tässä maassa. Siinä mielessä ed. Vähänäkin näkemykset olivat täysin perusteettomia.

Mitä vielä tulee omiin tutkijavoimiin, on ihan selvä asia, että jos ei Oikeuskanslerinvirastolla tai oikeusasiamiehen kanslialla ole omia tutkijavoimiaan, ne ovat virkamiesten antamien vastauksien varassa, jotka vain liitetään oikeusasiamiehen tai oikeuskanslerin antamaan vastaukseen, allekirjoitetaan tämä korkean viranomaisen lausumana ilman minkäänlaista tarkistusta siitä, onko asia todenperäinen vai ei, mutta kun on omat tutkijat, jotka selvittävät asiat, silloin päästään totuuden lähteille ja silloin ehkä on mahdollisuus valittajan päästä eteenpäin omassa oikeudenhakuisuudessaan.

Ed. V ä h ä n ä k k i : Arvoisa puhemies! En puutu ed. Aittoniemen puheenvuoron alkuosaan. Se oli kai tarkoitettu huumoriksi ja sellaisena sen ymmärsin. Mutta kun hän lopuksi kajosi uudelleen siihen, että oikeusasiamiehellä ja oikeuskanslerilla tulisi olla omat tutkijavoimat, vastustan jyrkästi sitä, koska niitä voimia ei koskaan voida saada sen arvoisiksi ja niin hyviksi, kuin meillä on rikospoliisissa krp:tä myöten ja paikallispoliisissa. Jos vähänkin epäillään rikosta, voidaan suorittaa tutkimukset poliisilla ja se taho syyttää, minkä lain mukaan kuuluu asiassa syyttää. Jos oikeusasiamiehelle, poliittisesti yleensä valitulle virkamiehelle annettaisiin tutkijavoimia, poliisitutkintaan meneviä, se muistuttaisi varmaan entisen Saksan demokraattisen tasavallan Stasia taikka Neuvostoliiton KGP:tä, jolle varmasti ei kansan luottamusta tulisi, jos sellainen perustettaisiin.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotukset julistetaan kiireellisiksi yksimielisesti.

Lakiehdotukset hyväksytään yksimielisesti.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

---

1) Hallituksen esitys laeiksi hallituksen toimenpidekertomuksen uudistamiseen liittyvien lakien muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 92/1997 vp
Perustuslakivaliokunnan mietintö 4/1997 vp

P u h e m i e s : Toisessa käsittelyssä päätetyt lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotukset hyväksytään.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

---

3) Hallituksen esitys laiksi sosiaalihuoltolain 27 b §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely, ainoa käsittely
Hallituksen esitys 166/1997 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 20/1997 vp
Toivomusaloite 276, 280/1995 vp, 268, 274/1997 vp

Puhemies: Ensin sallitaan keskustelu asiasta kokonaisuudessaan. Sen jälkeen päätetään kolmannessa käsittelyssä lakiehdotuksesta. Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä. Lopuksi päätetään ainoassa käsittelyssä toivomusaloitteista.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Eduskunta yhtyy sosiaali- ja terveysvaliokunnan ehdotukseen toivomusaloitteiden hylkäämisestä.

Asia on loppuun käsitelty.

4) Hallituksen esitys laiksi opintotukilain muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 140/1997 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö 19/1997 vp

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. Korteniemi: Arvoisa rouva puhemies! Hyväksyn ne muutokset, jotka nyt tehdään opintotukilakiin. On hyvä, että myös 18-vuotiaat voivat päästä täysimääräisen opintotuen piiriin.

En voi kuitenkaan hyväksyä uudistuksen rahoitustapaa. Hallitus esittää, että vanhempien omistamassa asunnossa asuvien opintotuen asumislisää alennetaan. Minusta ei ole oikein, että opintotukea parannetaan osalle opiskelijoista heikentämällä samalla eräiden toisten opiskelijoiden tukea. Minkään opiskelijaryhmän opintotuki ei ole tällä hetkellä liian hyvä.

Hallituksen esittämä uudistuksen rahoitustapa tulee vaikeuttamaan entisestään opiskelijoiden asuntopulaa ja johtaa opiskelijoiden epätasa-arvoiseen kohteluun. Siksi ehdotan, että eduskunta hyväksyy valiokunnan mietinnön vastalauseeseen kirjatun lausuman, joka kuuluu:

"Eduskunta edellyttää, ettei opintotukilain muutoksesta aiheutuvia lisäkustannuksia rahoiteta muuttamalla asumislisän saamisen edellytyksiä."

Ed. Vehviläinen: Arvoisa puhemies! Kannatan edellä ed. Korteniemen tekemää lausumaehdotusta. Hänen esittelemänsä ajatus siitä, mitä tässä lausumassa oli, sisältää sen, että kaikkia opiskelijoita kohdeltaisiin yhdenvertaisesti.

Ed. Hyssälä: Arvoisa rouva puhemies! Mielestäni on hyvin vaikea käsittää, että asumislisää heikennetään toiselta ryhmältä toisen ryhmän etuisuuden kustannuksella, eli tämä epätasa-arvoinen kohtelu on mielestäni käsittämätöntä. Asunnot, joita opiskelijoiden vanhemmat aika pienistäkin tuloista monta kertaa ovat säästäneet, ovat olleet hyvä asia ja kannustaneet ihmisiä säästäväisyyteen. Tietenkin vanhemmat ovat halunneet lapselleen parempaa kuin itsellä on ollut. Tietäen hyvin monilla opiskelupaikkakunnilla vallitsevan asuntotilanteen en näe syytä, minkä takia tätä pitäisi heikentää, vaan nimenomaan tulisi kannustaa säästävyyttä, jotta saadaan opiskelijoille myös yksityistä puolta hyväksi käyttäen asuntoja.

Nythän tässä vain houkutellaan keinotteluun. Ei kai yhteiskunnan lainsäädännöllä sentään pidä tällaisia houkuttimia asettaa, että etsitään kiertoteitä, mitä nyt on kuulunut jo ihmisten parista. Siitähän tässä nyt on kysymys.

Ed. Tykkyläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan korjata ed. Hyssälän puheenvuoroa.

Vanhempien asunnossa asuvien opiskelijoiden kohta oli alun perin hallituksen ehdotuksessa sillä tavalla, että asumislisä olisi kokonaan poistunut. Tätähän korjattiin ministeri Mönkäreen johdolla ja saatiin jollakin lailla järjestykseen. Rahoitusjärjestelmä oli pakko luoda näin, että asia korjaantui osittain. Tosin tämä ei täydelli-

sesti korjaantunut, mutta tällä hetkellä ottaen huomioon, niin kuin jo aikaisemminkin olen todennut, maamme taloudellisen tilanteen tämäkin on hyvä. Mielestäni pitäisi silloin, kun selvitetään asioita, myös selvittää perin juurin — varsinkin valiokunnan jäsenen tulee se tehdä — taustat, jotka liittyvät näihin kysymyksiin.

Ed. Zyskowicz (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kun ed. Hyssälä ei millään voi käsittää sitä, mitä tapahtuu vanhempiensa omistamassa asunnossa asuvien opiskelijoiden opintotuen asumislisän osalta, silloin vika on ed. Hyssälän käsityskyvyssä eikä suinkaan tässä, mitä hallitus on tekemässä.

On aivan luonnollista, että näin vaikeina valtion talouden aikoina tilanteessa, jossa pyritään kuitenkin parantamaan joitakin etuuksia, kuten tässä laissa nyt tehdään, joudutaan samalla etsimään sellaisia säästöjä, jotka voidaan tehdä ilman, että niillä kohtuuttomasti kenenkään tilannetta huononnetaan. Tässä juuri näin menetellään.

Ed. Hyssälä, kun sanotte, että tämä houkuttelee keinotteluun, eikö se ole keinottelua, mitä tänä päivänä tapahtuu? Monet sellaiset lapset, jotka asuvat omien vanhempiensa omistamissa asunnoissa, ilmoittavat opintotukiviranomaisille maksavansa käypää vuokraa asunnoistaan, ja kuitenkaan he eivät maksa käypää vuokraa, usein eivät maksa mitään vuokraa. Nyt te sanotte, että tällä muutoksella houkutellaan keinotteluun. Joku voisi sanoa, että koko nykyinen järjestelmä houkuttelee keinotteluun, koska uskon, että on paljon lastensa kannalta asiaa ajattelevia vanhempia, jotka eivät todellakaan peri vuokraa tai perivät esimerkiksi vain vastikkeen tasoisen vuokran omilta lapsiltaan. Nyt tällä muutoksella pyritään siihen, että se raha, jota on mahdollista saada, enimmillään noin 350 markkaa, vastaisi suunnilleen sitä, mitä yleensä vastikkeeseen voidaan ajatella menevän.

Kun sanotte, että ne vanhemmat, jotka ovat näin menetelleet, ovat menetelleet oikein ja lastensa parasta ajatellen, totta kai he ovat näin menetelleet ja hyvin ovat toimineet ja hyvin ovat tehneet, mutta se ajatuksenjuoksuhan on aivan järjetöntä, että kaikille pitää juoksuttaa yhteiskunnan rahaa riippumatta siitä, mikä heidän taloudellinen tilanteensa on. Ne vanhemmat, jotka ovat pitäneet hyvin ja pystyneet pitämään hyvin huolta perheestään, eivät saa toimeentulotukea. No, emme kai me sen takia sitten sano, että heillekin pitää maksaa toimeentulotukea, koska muuten on väärin, että vain sellaiset, jotka sitä tarvitsevat, sitä saavat.

Ed. Vehkaoja (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Minäkin haluan vähän ihmetellä, kun ed. Hyssälä sanoi, että tämä houkuttelee keinotteluun. Tällainen väittämähän voidaan esittää todella monen lain kohdalla, jos halutaan. Sehän on oma harrastusalueensa lähteä heti uunituoreesta lainsäädännöstä katsomaan, miten sitä voi kiertää.

Mutta tietysti on ongelma, jos me pidämme keinottelua hyväksyttävänä urheiluna, urheiluna kuitenkin, josta ei koidu mitään seuraamuksia. Keinottelu ei kuitenkaan ole rikos. Tässäkin yhteydessä ongelmaksi tietenkin muodostuu, jos haluaa keinotella ja kiertää, että valvontakoneisto ei ole sellainen, että tällaiset voitaisiin saada niin sanotusti rysän päältä kiinni.

Minäkin mieluummin olisin nähnyt, että olisi voitu tehdä aukotonta lainsäädäntöä, mutta se ei ole aina mahdollista. Haluaisin kuitenkin sanoa, että jo esillä ollut suositus keinotteluun voi johtaa siihen, että niitä säästöjä ei synny, joita tässä on suunniteltu.

Ed. Hyssälä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Keinotteluasiahan tuli esille valiokunnassa kuultujen asiantuntijoiden taholta, joten se ei ole millään tavalla keksitty asia vaan asiantuntijoiden kertoma asia.

Jos ajatellaan yhdenvertaisuutta, niin kun muilla on 854 markkaa, tässähän enimmillään esitetään nyt 350 markkaa eikä se suinkaan varmaan yhtiövastiketta eikä korkokuluja mitenkään kata. Mielestäni on väärin, että valtion taloutta yritetään nyt tasapainottaa opiskelijoiden kustannuksella. Varmasti muitakin keinoja on yhteiskunnassa kuin nimenomaan opiskelijoiden kukkarolla käynti. Se ei varmasti ole kaikkein äveriäin ryhmä yhteiskunnassa.

Ed. Vistbacka: Arvoisa puhemies! Minä en voi ymmärtää sellaista lainsäädäntöä, että jo lakia säädettäessä tiedetään, että sitä voidaan laillisesti kiertää. Tämähän on käsittämätöntä lainsäädäntöä. Silloin, kun tiedetään se, pitää lakia säädettäessä sellaiset aukot tukkia, mutta eduskunnan enemmistö näköjään ei halua säätää sellaista lainsäädäntöä, kun tiedetään siinä olevan aukkoja. Siis laillisesti voi vaihtaa kämppiä tavallaan ja vuokrata toinen toisilleen, ja uskoisin, että tieto leviää yliopistokaupungeissa hyvin herkästi. Nyt jo on ilmoitustauluilla ilmoituksia

siitä, että halutaan vaihtaa kämppää, tehdään vuokrasopimukset päittäin. Ei tässä se 12 miljoonan markan säästö, jota on ajateltu, tule toteutumaan.

Ed. Vihriälä: Arvoisa rouva puhemies! Nyt kolmannessa käsittelyssä oleva opintotukilain muutos on sinänsä hyvä, koska se oikeuttaa täysimääräiseen opintorahaan ne 18-vuotiaat opiskelijat, jotka asuvat muualla kuin vanhempiensa luona. Minusta tämä on kuitenkin tämän lain päätarkoitus.

Asumislisän leikkaaminen tässä yhteydessä ei mielestäni ole järkevää. Pitää paikkansa se, mitä ed. Tykkyläinen täällä totesi, että valiokunnassa esitys on siltä osin hieman parantunut, mutta on kyllä syytä muistaa, että monet vanhemmat, jotka ovat velkarahalla ostaneet asunnon opiskelijalle, ovat myös riippuvaisia näistä vuokratuloista, ja se on heille erittäin tärkeää. Mikäli tätä asumislisää ei opiskelija saa täysimääräisenä, hän joutuu etsimään muilta markkinoilta asuntoa, ja tämä osaltaan vaikeuttaa tilannetta.

Opiskelijan asumislisän leikkauksilla saatavilla marginaalisilla säästöillä kyllä aiheutetaan aivan kohtuuttomia vaikeuksia ennen kaikkea yksilötasolla. Meidän pitää aika tämä muistaa, kun lakia ollaan säätämässä. Siinä mielessä kyllä on helppo yhtyä täällä kannattamaan ed. Korteniemen tekemää perustelulausumaesitystä.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Minä en viivy kauan, vaikka tulinkin tänne puhujakorokkeelle. Mutta kun kohdistan tietyllä tavalla puheeni nyt ed. Zyskowiczille, niin totean, että hän jo edellisessä istunnossa tietyllä tavalla paini oman varjonsa kanssa. Hänhän esitti, että siinä tehdään jotakin rikoksia, kun ostetaan asunto, johon lapsi menee asumaan, ja sen jälkeen kuitataan häneltä saaduksi vuokra, jotta hän voisi saada asumistukea valtiolta. Näinhän tapahtuu monessa tapauksessa. Itsekin olen ehkä sitä tehnyt, mutta en mene tunnustamaan, kun näin paljon on todistajia, kuinka minä tein. Ehkä ed. Zyskowicz sattuisi olemaan kuitenkin oikeassa, että minä olen tehnyt rikoksen.

Jos minä olen ostanut lapselleni opiskeluasunnon, sen jälkeen minä joudun joka tapauksessa, jotta hän saisi asumislisän, kuittaamaan häneltä tietyn vuokran. Vuokran minä ilmoitan tietysti verotukseen ja maksan tietyn veron. Asiat ovat silloin tältä osin kunnossa, vaikka en ole saanut markkaakaan. Minä maksan sen veron. Jos sitten käy sillä tavalla, että esimerkiksi minun lapseni tai ed. Zyskowiczin lapsi saa valtiolta sen asumistuen, mitä ei edelleen maksakaan vuokranantajalle eli vanhemmilleen, niin totta kai vanhemmat voivat sen saman rahan samassa oven avauksessa antaa takaisin omalle lapselleen ja sanoa, että tässä on sinulle nyt vähän taas lykkyä eteenpäin, kai sinullakin ovat rahat vähissä.

Tämä on asia, joka on pyöreä ympyrä, josta ei tule loppua ollenkaan. Mutta ei tämä, ed. Zyskowicz, tällä tavalla ole, että tässä tehtäisiin jotakin yhteiskunnallisesti väärin. Asunnon omistaja maksaa veron vuokratuloistaan, vaikkei ole niitä saanutkaan. Onko se väärin, jos hän maksaa yhteiskunnalle veroa sellaisesta, mistä hän ei ole saanut tuloakaan? On se aika hassua. Mutta se on vähän niin kuin entinen mies, joka jätti kaikki verovähennyksensä merkitsemättä veroilmoitukseen, jotta olisi saanut paljon veroja ja vaimon sukulaisia olisi harmittanut. Tietysti tämä on vähän tämmöistä.

Mutta näin se vain on, että turha tätä on jatkaa, ed. Zyskowicz. Tässä ei ole mitään laitonta. Tämä on käytännön toimenpide, jossa valtio ei häviä ja jossa lapsen ja vanhempien välit ovat kysymyksessä: antaako asumistukilisän ja ilmaisen vuokran lapselleen tai antaako sen rahana. Siinä vaiheessa, kun lapsi tulee maksamaan sen vuokran, niin isä sanoo, että hyvä on, tässä on kuitti ja tässä on rahat takaisin. Ei tämä ole mitään laitonta. Tehdään sitten näinpäin, yhdentekevää, jos vähän mutkia suoristetaan.

Mutta sellaisenaan, rouva puhemies, yli 2 minuuttia on mennyt, pian lopettelen tässä. Se on tietysti yleisönkin toive.

Tämä on tietysti selvä asia, että tässä mahdollistetaan ja ärsytetään ihmisiä ihan harrastuksen vuoksi tekemään sellaisia konkeloita, että tuttavat vuokraavat lapsilleen ristiin asunnon ja silloin se on ihan laillista, vanhempi — lapsi-suhde siinä vuokrauksessa katkeaa. Onhan se niin väärin, niin väärin, jos näin tehdään, mutta ei siinäkään loppujen lopuksi väärin tehdä — no tässä tapahtuu tietysti periaatteessa väärinkäytös, jos tällä tavalla tehdään. Ristiin vuokraamisella salataan todellinen tilanne ja otetaan asumistuki, jonka nyt hallitus tällä esityksellään vetää pois.

Mutta siinä mielessä minä olen kyllä näitten porvarien kanssa samaa mieltä, ja tietysti itsekin vähän porvari olen ajatuksiltani ainakin, että kyllähän tässä, jos tässä jostakin täytyy 18- tai 19-vuotiaiden opintotukea rahoittaa, se nyt etupäässä porvarin pussista otetaan. Ne väitteet, että joku vanha hyvin köyhä ihminen menisi ja ostaisi 300 000 markan yksiön ja ottaisi ne rahat

sukanvarresta vapisevin käsin, tällaisen asian luominen esiin on ihan turhaa. Etupäässä ne ovat varakkaita ihmisiä, jotka ostavat lapselleen asunnon, ja tällä tavalla tämä leikkaus kohdistuu etupäässä varakkaisiin ihmisiin. Näin ollen minun mielestäni, minähän olen taas eri mieltä kuin keskusta, eikä tämä ole keskustan kanta, mutta tämä on ensimmäinen kerta minun mielestäni, kun tämä hallitus ajattelee hiukan jotakin sellaista, että rikkailtakin pitäisi leikata. (Ed. Zyskowicz: Ja sitäkään ei Hyssälä hyväksy!) Kun ensimmäisen kerran te ajattelette sitä, niin annetaan siitä oikein yhteinen tunnustus tälle porvarija demarihallitukselle.

Ed. Zyskowicz (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ensinnäkin arvostan ed. Aittoniemeä siitä, että hän sanoi suoraan, että tässä pyritään oikeudenmukaisella tavalla todellakin tämä välttämätön säästö hankkimaan. Mutta jotain kertoo se, että hänen omalla eduskuntaryhmällään, keskustan eduskuntaryhmä, on jäänyt niin levy päälle, että se huutaa kaikkien säästöjen kohdalla, että hirveätä, nyt taas köyhiltä otetaan, että he eivät tietysti tätäkään säästöä hyväksy.

Ed. Hyssälä on mielestäni tullut oikein tunnetuksi tässä salissa siitä, että hänen mielestään on aina tasa-arvon vastaista se, että joku valtion ja veronmaksajien maksama etuus otetaan joltakin pois. Jos on kotirouva, niin sieltä ei saa ottaa sairaspäivärahaa pois. Jos on vanhempiensa asunnossa asuva henkilö, joka ei maksa markkaakaan vuokraa mutta kuitenkin ilmoittaa opintotukiviranomaisille, että hän maksaa vaikka 2 000 markkaa vuokraa, niin häneltäkään ei saa ottaa markkaakaan pois. Miten vain veronmaksajalta saadaan lypsettyä joka käyttöön mahdollisimman paljon rahaa, niin kepulle se kyllä sopii.

Mitä tulee ed. Aittoniemen, entinen rikoskomisario muistaakseni, arvioon siitä, mikä on petos ja mikä on huijaus, niin jos ihminen ilmoittaa opintotukiviranomaisille, kun hän täyttää lomakkeita, että hän maksaa vuokraa isälleen 3 000 markkaa kuukaudessa ja sen vuoksi saa 850 markan asumislisän opintotukeen, kyllä minä maallikkojuristina olen sitä mieltä, että se täyttää lievän petoksen tunnusmerkistön ja on rikos. Jos se ei ole rikos, niin vähintäänkin se on keinottelua. Nykyinen järjestelmä nimenomaan pitää sisällään sen, että sadat ihmiset keinottelevat tänä päivänä väittämällä opintotukiviranomaisille maksavansa vuokraa omille vanhemmilleen, vaikkeivät sitä maksa. Se on keinottelua ja mahdollisesti se täyttää jopa lievän petoksen tunnusmerkistön.

Sitten kun isä taas ilmoittaa verotuksessa saaneensa sellaista tuloa, jota ei ole saanut ja maksaa siitä veron, niin kyllä siitä sellainen ympyrä tulee kuin ed. Aittoniemi kuvaili, mutta ei se sitä poista, että siinä lypsetään veronmaksajilta 850 markkaa sellaista tukea, jota ei kuuluisi saada.

Ed. Korteniemi (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tässä syytetään keskustaa. Kannattaa kuitenkin muistaa se, kun esitys tuli julkiseen keskusteluun, asian tuomitsi julkisesti ministeri Mönkäre. Meille edustajille tuli jopa eduskunnan sähköpostiin joltakin opiskelijalta kysymys: Aiotko tukea ministeri Mönkäreen esitystä? Minä kyllä ilmoitin vastauksessa välittömästi, että totta kai aion näin hyvää ehdotusta tukea. Olisikin mielenkiintoista tietää, aikooko ministeri Mönkäre edelleen olla samaa mieltä ja tukea sitä, ettei tällaista huonoa esitystä pantaisi täytäntöön.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Totean ed. Zyskowiczille, että petos edellyttää hyötymistarkoitusta ja omaisuuserän disponointia eli siirtämistä toiselle. Jos asiaa katsotaan kokonaisuudessaan laajasti, ettei tuijoteta vain yhteen pisteeseen pöydässä, niin lopputulos on plus miinus nolla, kukaan ei ole hyötynyt tai hävinnyt sen enempää. Valtio on saanut veronsa, ja isä, joka lapseltaan saa vuokran, samassa oven avauksessa antaa sen takaisin ja sanoo, että tässä on nyt sinulle pikkasen, että pääset kaljalle, kun olet toisten kanssa illalla. Lopputulos on aivan sama, jos ollaan realistisia ja ajatellaan asiaa tällä tavalla. Myönnän, että tässä tapahtuu petos, erehdyttäminen, mutta lopputulos asiassa on laajasti ajatellen plus miinus nolla. Valtio on saanut sellaista tuloa verona, jota sen ei pitänyt saadakaan. Mutta totta kai se tulo kuuluu köyhälle valtiolle.

Ed. Zyskowicz (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Aittoniemi sanoi, että petos on jäänyt täyttymättä sen vuoksi, koska ei ole tapahtunut mitään hyötyä. Mutta jos on tapahtunut erehdyttäminen, opintoviranomaisen erehtyminen ja tämän erehdyksen vallassa disponointi eli on maksettu asumislisä, niin totta kai siinä on hyötyminen tapahtunut.

Eihän tämä isä maksa verona sitä koko 850:tä markkaa, jonka hän on "saanut" lapseltaan

vuokratuloa. Jos hänen marginaaliveronsa on vaikka 60 prosenttia, niin hän maksaa siitä 60 prosenttia verona, ja se 40 prosenttia, jota hän isänä ei ole koskaan vuokrana perinytkään, tietysti jää lapselle, joka on saanut opintotukiviranomaisilta eli veronmaksajilta 40 prosenttia nettona taloudellista hyötyä siitä, että on ilmoittanut väärän asiaintilan, että mukamas maksaa vuokraa, vaikkei maksakaan. Vaikka isä on ilmoittanut saaneensa vastaavan vuokratulon ja ilmoittanut sen verotuksessaan ja maksanut siitä marginaalinsa mukaisen veron, niin totta kai tämä kokonaishyöty tässä tapahtuu. (Välihuutoja) — Tai jos se on pääomatuloa, niin sitten sen verokannan mukaisesti, jolloin hyöty sille perheelle on vielä suurempi kuin jos se on ansiotuloa.

Lopputulos perheelle on tietysti sama, mutta yhteiskunnan kannaltahan on tilanne se, että siinä on veronmaksajilta saatu sellaista tuloa, jota ei olisi saatu, jos olisi rehellisesti ilmoitettu, että en maksa markkaakaan vuokraa, vaan isäpappani antaa minun ystävällisesti asua omistamassaan asunnossa ilman, että maksan mitään vuokraa. Silloin tietysti veronmaksajat eivät tyrkytä sinne mitään asumislisää ja näin ollen asian oikea tila johtaa siihen, että ei saada mitään tukea.

Ed. Ryhänen: Arvoisa puhemies! Minä ihmettelen kyllä ed. Zyskowiczin varjonyrkkeilyä, kun hän huitoo reikiä ilmaan: Hän syyllistää opiskelijoita ja asunnonomistaja-vanhempia rikollisesta toiminnasta, petoksesta ja kaiken näköisestä konnuudesta. Hän sanoi, että on satoja ja kuinka suuria määriä lieneekään näitä rikollisia, mutta hän ei kuitenkaan pysty osoittamaan yhtäkään nimeä. Jos te, ed. Zyskowicz, syytätte ihmisiä, syyllistätte ihmisiä, niin teidän täytyy osoittaa, keitä nämä ovat; ihmisillä on nimet. Te syyllistätte tällaista joukkoa tietäen juristina, että teillä ei ole minkään näköistä näyttöä tästä toiminnasta.

Tämä lakiesitys synnyttää todellisen epäkohdan, josta ed. Vistbacka ja myös ed. Aittoniemi ansiokkaasti puhuivat.

Ed. Kokkonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ihmettelen tätä moraalia ja etiikkaa, mikä täällä vallitsee. Täällä ollaan käymässä yhteiskunnan kukkarolla. Nyt ei ole kysymys siitä, etteikö porvari saisi ostaa lapselleen asuntoa, vaan kysymys on siitä, että siihen huudetaan täällä taas kerran yhteiskunnan apua. Samanaikaisesti, kun me sosiaali- ja terveysvaliokunnassa leikkaamme erilaisia etuuksia hyvinkin pienillä tuloilla toimeen tulevilta, tässä salissa nyt sitten vasemmisto ja keskusta huutavat, että meidän pitäisi porvaria tukea asuntoasioissa. On minusta aikoihin eletty.

Ed. Zyskowicz (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Ryhäsen puheenvuoron johdosta vastaan, että sen perusteella, mitä olen kuullut ja mitä yleinen elämänkokemus meille kaikille kertoo, on olemassa lukuisia tilanteita, joissa lapset, opiskelijat, mikseivät muutkin lapset joskus, asuvat vanhempiensa omistamissa asunnoissa eivätkä maksa näille vuokraa. Minun mielestäni on ymmärrettävää, että vanhemmat tukevat tällä tavoin pienituloisten opiskelijoidensa asemaa ja asiaa. Mielestäni se on kiitettävää ja todella hyvää toimintaa näiden vanhempien puolelta. Eihän siitä missään tilanteessa ole ollut kyse.

Kyse on siitä, onko tällaisessa tilanteessa, jossa todella sallitaan sen oman nuoren asua vuokratta asunnossa, jonka vanhemmat omistavat, onko siinä tilanteessa oikein ilmoittaa opintotukiviranomaiselle, että vuokraa maksetaan, ja tällä tavoin saada veronmaksajilta tukea asumiseen. Minun mielestäni se ei ole oikein. Ei ole niin, että veronmaksajilta pitää kaikki lypsää, mikä vain irti saadaan ja ilmoittaa vääriäkin tietoja, jotta kaikki saataisiin.

Kun keinotteluaspekti tuli keskusteluun sitä kautta, kun oppositio on perustellut muutoksen vastustamista juuri sillä, että tämä muutos eli asumislisän leikkaaminen omien vanhempiensa asunnossa asuvilta nuorilta johtaa keinotteluun, niin olen halunnut sanoa, että nykytilannekin johtaa keinotteluun, ja olen kuvannut juuri sen keinottelun, josta nyt on puhe. Emme valitettavasti pysty täällä ikinä säätämään sellaisia lakeja, etteikö niillä olisi mahdollisuus keinotella ja niitä kiertää, jos moraalia ei ole. Totean olematta itse mikään enkeli, että valitettavasti yhteiskunnassa suhtautuminen sosiaalitukiin, yhteiskunnalta varastamiseen tapahtuipa se sosiaalihuijauksen tai veronkierron muodossa on tänä päivänä sillä tasolla, että kaikki mahdolliset tavat veronmaksajien kuppaamiseksi kyllä valitettavasti pyritään hyödyntämään.

Ed. Ryhänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Zyskowicz ei ollenkaan vastannut puheenvuorooni, vaikka vastauspuheenvuoron käyttikin. Minullakin on yleistä elämänkokemusta, ja silloin, kun käymme syyttämään rikollisesta toiminnasta ihmisiä tai ih-

misryhmiä, syyttäminen ei voi perustua kuulopuheisiin, niin kuin ed. Zyskowiczilla, vaan sen täytyy perustua tiettyyn faktaan. Silloin täytyy yksikin nimi, ed. Zyskowicz, tuoda esille, jotta voidaan katsoa tarkkaan, onko todellakin syyllistytty rikokseen.

Ed. K a r j a l a i n e n: Arvoisa puhemies! Käytän ensin tilaisuutta hyväkseni yhtyäkseni täysin siihen, mitä ed. Zyskowicz sanoi. Varsinkin ensimmäinen puheenvuoro oli oikea ja oikeamielinen erittely esityksestä. Minusta kysymys on siitä, että kerrankin tämän vaalikauden aikana — minäkin olen valittanut, että joudutaan leikkaamaan huono-osaisilta — ollaan siinä tilanteessa, että leikataan parempiosaisilta. Ed. Aittoniemi tämän todisti, eikä siihen kannata sen enempää aikaa tuhlata.

Kiertomahdollisuuksia minusta tässä tapauksessa on kyllä suurenneltu. Niitä on yritetty tässä salissa keksiä. Sanoisin, että kiertomahdollisuudet juonittelijan kannalta edellyttävät niin monen asian loksahtamista yhteen, että sitä ei todellisuudessa kovin usein tule tapahtumaan. Tässäkin voisi ottaa ihan selkeän esimerkin: Se edellyttää kahden hyvin samanlaisen opiskelijan yhtäaikaista opiskelua samalla paikkakunnalla, jotta vaihdoista tulisi todellakin se kuvio, mihin on viitattu.

Kun tämäkin raha, tämäkin etu, mitä vaaditaan parempiosaisille, on jonkun maksettava, on kaksi vaihtoehtoa: Sen maksavat veroillaan ne, joilla ei ole varaa hankkia asuntoja, siis pienituloiset, tai sitten, niin kuin on todennäköistä tällä hetkellä, se otetaan velaksi. Onko siis oikein, että yhteisellä valtion velkarahalla kasvatetaan joittenkin perintöosuuksia?

Ed. V e h v i l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin ed. Zyskowiczille sanoin jo puolitoista viikkoa sitten, kun täällä keskusteltiin, että ei tämä ole vain opposition kanta. Muistatte varmasti hyvin, että ympäristövaliokunta on myös yksimielisesti ollut sitä mieltä, että opiskelijoilta, jotka asuvat vanhempiensa asunnossa, ei pitäisi asumistukea leikata. Siinä kannanotossa ovat takana myös kokoomuksen edustajat.

Ed. Karjalainen sanoi, että tämä on oikeudenmukainen leikkaus. Minusta se ei ole oikeudenmukainen. Ei kukaan opiskelija ole muihin ihmisryhmiin nähden erityisen hyvässä asemassa, eli en pysty näkemään hyvänä sitä, että samalla kun tehdään hyvä asia eli korotetaan 18-vuotiaiden opintotukea, se rahoitetaan osittain leikkaamalla toisten opiskelijoitten opintotukea, tässä tapauksessa nimenomaan asumistukea.

Ed. H u u h t a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämä keskustelu on varsin erikoinen, kun asiaa tarkastellaan omistajan kannalta ja puhumme kuitenkin opiskelijan asumislisästä. On aika erikoista, että kun opiskelija asuu muiden kuin vanhempiensa omistamassa asunnossa, hän saa suuremman asumislisän, mutta jos hän asuu omien vanhempiensa omistamassa asunnossa, hän saa pienemmän asumislisän. Eihän tämä selittelemällä parane miksikään. Ei vanha eikä tuleva uusi käytäntö väärinkäytöksiä, kun niitä ilmeisesti on, millään tavoin poista. Ed. Zyskowicz on aivan väärässä, jos hän yrittää todistella, että nyt väärinkäytöskäytäntöä saataisiin vähennettyä. Näin ei tule tapahtumaan.

Ed. V e h k a o j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Huuhtaselle haluaisin muistuttaa, että meillähän on tällä hetkellä esimerkiksi toimeentulotuessa aivan vastaava järjestely. Jos asut toisen asunnossa toimeentulotuella — puhun tästä hetkestä — maksetaan ilmoitettu vuokra sataprosenttisesti tai oma osuus, mikä on asumistuen jälkeen jäänyt maksettavaksi. Mutta jos asut omassa asunnossa, ei makseta kuin yhtiövastike. Tänä päivänä toimeentulotuella olevalla ihmisellä ei ole pienintäkään mahdollisuutta saada yhteiskunnan varoista kuoletusta lainoilleen eikä edes korkoja yleensä makseta. Se on vielä hyvin kunnittain järjestyvä asia; joissakin kunnissa kuitataan korkoja johonkin määrään saakka. Eli tämä ei ole pelkästään opiskelijakysymys, vaan meidän pitäisi olla myös aika johdonmukaisia eri tukijärjestelmissä.

Olen aikaisemminkin sanonut, etten ole varma onko tämä linjanveto kokonaisuudessaan oikea, ja siihen kysymykseen kannattaa myöhemmin palata. En ole varma siitä onko oikein, että säästävää ihmistä kohdellaan niin eri tavalla kuin sitä, joka on pannut kaiken kulutukseen menemään.

Ed. K o r t e n i e m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun on puhuttu paljonkin siitä, mistä syytös kiertämisistä on tullut, niin luen suoraan, mitä ympäristövaliokunta sanoo: "Ympäristövaliokunta ei kannata ehdotettua asumistuen poistoa. Ehdotuksella tavoiteltua säästöä tuskin saataisiin, koska tuen epääminen olisi helpohkosti kierrettävissä." Ei tämä ole mi-

kään keskustan keksimä asia, vaan koko valiokunta oli tätä mieltä.

Ed. Huuhtanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vehkaojalle toteaisin, että ei rinnastusta voi tehdä toimeentulotukiasiakkaan suhteen, sillä toimeentulotukiasiakas eli nimenomaan omassa asunnossaan, mutta tässähän ei ole kyse opiskelijan omasta asunnosta, vaan opiskelijan vanhempien omistamasta asunnosta. Ei voi edellyttää, että opiskelija, joka ei ole enää vanhempiensa holhouksen alaisena, elää samassa taloudessa vanhempiensa kanssa. Minä kysyn kokoomukselta, mikä tekee porvareista erilaisia opiskelijan suhteen. Omaisporvari on huonommassa asemassa kuin ei-omaisporvari. Kummallinen juttu!

Ed. Vehkaoja (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Huuhtaselle haluaisin todeta, että ei se ole noin yksinkertaista. Kyllä periaatetasolla nimenomaan näitä kahta systeemiä voidaan hyvinkin verrata, koska esimerkiksi toimeentulotuessa jos missä katsellaan koko ajan sitä, eletäänkö samassa taloudessa vai ei, ja itse asiassa säädellään vielä siten, että vaikka asuisi eri taloudessa, niin kaikin tavoin koetetaan syynätä ja valvoa, löytyisikö jokin punainen lanka, jolla perusteella voitaisiin katsoa, että tämmöistä itsenäistymistä ei ole tapahtunut. Minusta nämä ovat hyvin verrannollisia ja toivon, että jossain vähän suuremmassa yhteydessä voitaisiin palata siihen, miten yleensä omistusasumiseen Suomessa suhtaudutaan.

Ed. Zyskowicz (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Vehkaoja edellisessä puheenvuorossaan viritti sellaisen periaatekeskustelun, johon nyt ei ole tilaisuutta. Mutta totta kai on niin, että sellainen ihminen, joka pyrkii ja onnistuu hoitamaan kaikki asiansa hyvin ja kunnolla, joka ei ryyppää palkkaansa eikä tee mitään tuhlaavaista ja jolla työpaikka säilyy ja kaikin tavoin asiat ovat paremmin kunnossa kuin monella onnettomalla kanssaihmisellä, ei saa yhteiskunnalta tukiaisia samalla tavalla kuin sellainen onneton kanssaihminen, joka joutuu työttömäksi, jolla omatta syyttään tai omasta syystään on elämä hunningolla, joka tarvitsee meidän muiden ihmisten apua, joka tarvitsee veronmaksajien tukea.

Näinhän tämä asia on, eikä voida ajatella, että toisin olisi, että me antaisimme yhtä paljon sille, joka tarvitsee, ja sille, joka ei tarvitse. Totta kai, ed. Vehkaoja, tässä on ihan hyvä kysymys, onko oikein, että jonkun, joka on itse elämänsä pilannut, me muut joudumme elättämään. Joku on ollut säästäväinen ja pystynyt pitämään paremmin elämänsä raiteillaan eikä saa tukea, mutta näin tämän asian on oltava. Sille on annettava enemmän, joka apua tarvitsee, kuin sille, joka ei tukea tarvitse. Tämä on yleinen lähtökohta.

Nyt tullaan juuri tähän kysymykseen, mistä nyt puhutaan. Kun tässä pyritään säästö sillä tavoin oikeudenmukaisesti kohdistamaan, että yritetään löytää sellainen tilanne, missä voidaan kohtuuttomasti ketään kohtelematta löytää säästöjä, jossa voidaan ottaa huomioon se yleinen elämänkokemus, että monet vanhemmat eivät peri vuokraa lapsiltaan, tässäkin sitten kepu huutaa vastaan ja sanoo, että on tämä niin hirveätä ja pienituloisia taas sorretaan ja taas epätasa-arvoa lisätään.

Mitä ed. Huuhtasen kysymykseen tulee, kyllä on niin, että pitäisi olla vanhemmilla, joilla on siihen kyky ja halua, valmius myös tukea omia lapsiaan eikä niin, että aina mennään veronmaksajan kukkarolle.

Ed. Saapunki: Arvoisa rouva puhemies! Käytyyn keskusteluun viitaten haluan tuoda esille omana kantanani, että pitäisi kaikki porsaanreiät lainsäädäntökeinoin pyrkiä hakemaan tänä päivänä tukiaisjärjestelmistä. Jos tässä on pyritty siihen, niin hyvä on. Mutta ihmettelen vain suuresti, kun puhutaan, että keinottelunvaraa jääpi vielä, eikö silloin, kun tukiaisia yleensäkin annetaan, vaadita pankkikuitti siitä, että vuokra on maksettu. Silloinhan ei pysty tällaisia keinotteluja järjestämään.

Jos tämän lain perusteella pystyy tekemään niin, että rivitalonaapurit, jotka molemmat omistavat toisen huoneiston kaupungissa, ristiin vuokraavat toisen asunnon, antavat lapsillensa vuokra-asunnot opiskelua varten, minusta sekin on väärin. Kyllä pitäisi laaja-alaisemmin tässä maassa lähteä lainsäädäntöä tarkastelemaan, missä on porsaanreikiä. Kyllä ihmiset niin tiukilla tämän veronmaksun kanssa tänä päivänä ovat.

Ed. Rajamäki (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Zyskowiczille olisin nimenomaan todennut: Ymmärsimmekö todella oikein, että te olette nyt valmiita tukemaan sosialidemokraattien vaatimusta siitä, että sosiaalietuuksien suuntaamisessa otetaan huomioon myös pääomatulot? Kun eri yhteyksissä olemme

tätä esittäneet ja ministeri Mönkäre on käynnistänyt tähän liittyvän selvitystyön myös, niin tähän saakka ainakin on suhtauduttu hyvin nihkeästi teidän taholtanne tähän. On kyseessä todella niukat kansalliset varat, myös velkarahat, ja niiden suuntaamisessa sosiaalinen oikeudenmukaisuus edellyttäisi sitä, että sosiaalietuudet suunnataan niin, että muun muassa pääomatulot otetaan huomioon.

Meillähän on voimassa muun muassa pitkäaikaissairaanhoitomaksujärjestelmä, jossa ison talon emäntä makaa nollamaksuluokalla ja vieressä makaavalta pientä työeläkettä saavalta viedään joka ikinen markka. Minä toivoisin todella, että tämä keskustelu laajenisi siihen, että tässä maassa todella sosiaalinen oikeudenmukaisuus näkyisi tukijärjestelmien kehittämisessä.

P u h e m i e s : Keskustelun laajenemisen toiveeseen en tässä yhdy, vaan keskitymme tähän asiaan.

Ed. Z y s k o w i c z (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jos puhemies kuitenkin sallii, kun tässä esitettiin hyvin konkreettinen kysymys, niin toteaisin tähän asiaan liittyen sen, että yleisemminkin ja laajemminkin on mielestäni täysin perusteltua se, että kun meillä verotus on huippukireätä ja kun me tänä päivänä jo velkaannumme koko ajan tulevien sukupolvien kustannuksella, me pyrimme jakaessamme erilaisia sosiaalisia avustuksia ja tukia entistä paremmin ja selvemmin ottamaan huomioon myös sen tarpeen, johonka nämä tuet ja avustukset on tarkoitettu. Jos henkilöllä on suuria omaisuuksia tai sellaisia pääomatuloja, että hänen tarpeensa saada erilaisia tukia on pienempi, kyllä mielestäni tällaisten huomioon ottaminen on perusteltua.

Ed. S a a r i n e n : Rouva puhemies! Täällä käydyn keskustelun perusteella on halu esittää joitakin kommentteja. Tässä ilmiselvästi on todistettu, että on kaksi keinottelumahdollisuutta: nykyinen ja tuleva. Pidän sitä tulevaa keinottelumahdollisuutta vaikeampana ja myös sosiaalisempana, jos näin rohkenee sanoa, mutta aukkoja jää kyllä edelleen.

Täällä on jotenkin annettu ymmärtää myös, että olisi ikään kuin pakko asua vanhempien omistamassa asunnossa. Ei kai siihen mitään pakkoa ole. Voi ratkaista asian toisinkin. Vanhemmat voivat ottaa vuokralaisen vapailta markkinoiltakin. Sekin on mahdollista. Se on jäänyt vähälle huomiolle.

Ed. Kokkonen puheenvuorossaan viittasi siihen, että vasemmiston taholta on yhdytty keskustan huutoon. Tämä on suora lainaus ed. Kokkosen puheenvuorosta. Ei minun mielestäni eikä kuulemani mukaan vasemmiston suunnalta ole mitenkään yhdytty keskustapuoluelaisten huutoon tässä asiassa, päinvastoin.

Tähän veroproblematiikkaan ihan oikaisuna totean — ed. Zyskowicz taisi oikaista asian jo omassa puheenvuorossaan — vuokratuloa kohdellaan 28 prosentin verokannalla, niin että se jää yhä kauemmaksi siitä mahdollisesti opiskelijan maksamasta vuokratulosta vanhemmille. Verotaso on kovin matala, vaikka maksaisikin käypää vuokraa vanhemmilleen.

Täällä on paljon puhuttu myös moraalista. Ei kai meidän tehtävämme kansanedustajina ole opastaa kansalaisia lain kiertämiseen kuitenkaan. (Ed. Manninen: Eikä pitäisi säätääkään sellaista!) — Ei tietenkään, se on ihan oikea havainto, ei kyllä pitäisi säätääkään. Mutta tässä mielestäni suma liikkuu parempaan suuntaan ja asuntojen arvonnousun kautta tällainen hankinta hyödyttää aikanaan lasten vanhempia myös ilmiselvästi.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Totean vielä kerran sen, että tämä lakiehdotus on suhteellisen hyvä sikäli, että se leikkaa nyt kerrankin etupäässä hyvätuloisilta. Se, miten sillä keinotellaan, jää tulevaisuudessa nähtäväksi. Tietenkin siihenkin on löydettävä vastakeinoja.

Mutta vielä kerran, rouva puhemies, ed. Zyskowiczille. Jos te olisitte minun lapseni, eikä minulla mitään sitä vastaan olisi, tehän olette älykäs ihminen, ja minä ostaisin asunnon ja antaisin vuokralle sen, kun te opiskelette, ja vuokra on 1 500 markkaa kuukaudessa, niin 30 päivänä te tulette, kopeloitte lompsaanne saatuanne valtion asumistuen ja maksatte minulle sen 1 500 markkaa vuokraa. Minä kirjoitan siitä kuitin, minkä merkitsen tietysti verotettaviin tuloihini. Sen jälkeen kun on juotu siinä kahvit ja katseltu vähän rohkeita ja kauniita televisiosta, minä annan sen 1 500 markkaa takaisin ja sanon, että mene nyt vähän kaljalle ja tässä on pikkuisen sinulle opiskelurahaa. Onko tapahtunut jokin rikos, ed. Zyskowicz? Tätä minä tarkoitan, tämä on laajasti katsottavissa koko asia. Tällä tavalla koko homma saadaan lailliseksi. On sitten eri asia, pitäisikö ed. Zyskowiczin minun lapsenani ja vuokralaisenani ilmoittaa jollakin tavalla se jossakin verotuksessa, mutta minä en ole mikään veroasiantuntija vali-

tettavasti enkä paljon muutakaan. Tämä asia on tällä tavalla, siinä ei ole mitään sanomista tähän asiaan, ed. Zyskowicz.

Ed. M ä h ö n e n : Arvoisa puhemies! Toki on todettava heti, ettei lähimainkaan kaikissa asioissa, mistä täällä keskustellaan, ole ed. Zyskowiczin kanssa oltu samaa mieltä. Voi olla, ettei jatkossakaan aina olla, mutta hän on tänä päivänä käyttänyt tämän asian yhteydessä pari puheenvuoroa, joihin voi täydellä sydämellä yhtyä. Minusta on aivan erinomainen asia, että kokoomuksen piiristä tulee ajatuksia, jotka lähtevät siitä, että sosiaalista oikeudenmukaisuutta voidaan harrastaa tässä valtiossa vielä näinä kovina aikoina.

Toteaisin oppositiolle kyllä, että ei kai ole tilanne tälläkään hetkellä, että kaikki tällaiset tulonsiirrot olisivat riippumattomia tuloista tai omaisuuksista. Kyllähän siellä huomioidaan monessa muussakin yhteydessä tämän tyyppisiä asioita, ei tämä niin ainutkertaista ole.

Täällä huudettiin vähän moraalin perään, kun jotkut uskalsivat epäillä, että on sanottu, että vanhan lain voimassa ollessa kiertämistä on tapahtunut ja että se olisi moraalitonta. Täällä pyydettiin jopa nimiä esittämään. Kyllä minusta on aika moraalitonta, jos tässä salissa lähdetään eduskuntakeskustelun yhteydessä joitakin nimiä mainitsemaan. Parempi on olla niistä vaiti, vaikka selviäkin tilanteita ja tapauksia olisi. Minusta nyt vähintään yhtä moraalitonta on lähteä syyllistämään ihmisiä sellaisen lain tiimoilta, joka ei ole edes vielä voimassa tässä vaiheessa.

Lopuksi toteaisin sen, että tuskinpa tässä salissa yhtään sellaista lakia laaditaan, etteivät ovelat pysty sitä kiertämään.

Ed. M y l l y n i e m i : Arvoisa puhemies! Lähtökohtaisesti kai tulee lähteä siitä, että opiskelijat maksavat todella vuokran, asuvatpa he sitten vieraassa tai perheen omistamassa asunnossa. Suomalaiset ovat yleensä aika rehellistä kansaa. Kun opiskelijat näin menettelevät, eikö olisi kohtuullista myöntää, että opiskelijat asetetaan eriarvoiseen asemaan? Tässä pitää verrata vain opiskelijoita keskenään. Ei ketään opiskelijaa saa sen vuoksi sortaa, että hänellä sattuu olemaan äveriäät vanhemmat.

Valitettavasti minun täytyy kyllä todeta, että jos opiskelija ei maksa vuokraa tai tekee sen kuitenkin jotenkin valemaksuna ja sitten kuitenkin hakee asumistukea vuokranmaksuun vedoten, asia kyllä on hyvin lähellä rikosta — anteeksi, ed. Aittoniemi, jos vielä paikalla olette.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Omistaminen näköjään tuo omat ongelmansa. Siinä joutuu pähkäilemään kaiken näköisiä juttuja, miten niitä pääsisi kiertelemään, kun kuulee näitä juttuja. Jos opiskelijoita määrällisesti katsoo, en minä tiedä, onko sitä missään selvitetty, mutta todennäköisesti hyvin pieni osa kuitenkin asuu vanhempiensa asunnossa, jos katsotaan kokonaismääriä. Suurin osa opiskelijoiden vanhemmista on sellaisia, etteivät he pysty hankkimaan toista asuntoa vieraalle paikkakunnalle. Siinä mielessä leikkaus kohdistuu, niin kuin tässä ovat monet todenneet, rikkaampiin, joilla on varaa hankkia. Toisekseen tässä vielä jonkin verran korvataankin tätä, 350 markkaa on mahdollista saada tukeakin. Kyllä se on jonkinlainen apu eikä kokonaan viedä jotain pois.

Mutta se iso ongelmahan tässä on, josta aikaisemmissa käsittelyissä olen puhunut, että asuntotilanne niillä paikkakunnilla, millä opinahjoja on, on vaikea, siellä on liian vähän asuntoja, asuntojen hinnat ovat kalliit. Siihenhän meidän pitäisi panostaa enemmän. En tiedä, mistä ne kaikki rahat otetaan, mutta näitäkin rahoja voitaisiin käyttää siten, että olisi edullisia asuntoja ja niitä olisi saatavana riittävästi eivätkä ne olisi grynderien hallussa, että vedetään viimeisetkin pois ja sitten tietysti asumistuen kautta yhteiskunta maksaa aika paljon. Pitäisi olla systeemi, että oppilasyhdistykset tai mitkä tahansa järjestöt omistavat asunnot. Niihin pitäisi satsata, että olisi riittävästi saatavana hyviä, halpoja asuntoja.

Ed. R y h ä n e n : Arvoisa puhemies! Minä ihmettelen, kun ed. Zyskowicz jatkaa tätä vanhempien ja opiskelijoitten syyllistämistä. Haluaisin myös tässä yhteydessä puolustella näitä hallintoviranomaisia, jotka varmasti parhaan kykynsä mukaan hoitavat tehtäviään. Jos tällaisia väärinkäytöstapauksia olisi niin paljon kuin ed. Zyskowicz näkee, niin olen aivan varma, että hallintoviranomaiset olisivat niihin puuttuneet, mutta kun tällaisia ei ole, niin he eivät ole katsoneet mitenkään mahdolliseksi puuttua. Olemattomasta rikoksesta ei, ed. Zyskowicz, ketään voida tuomita ja ei ole ketään moraalisesti oikein myöskään syyttää.

Ed. A n t v u o r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ryhäsen puheenvuoron joh-

dosta on todettava, että ei tässä nyt ketään olla syyllistämässä. Kai tässä tavoitteena on se, että on yritetty löytää mahdollisimman oikeudenmukainen ratkaisu. On tietysti aina vaikea tehdä sellaisia valintoja, joissa on otettava vähemmän tarvitsevalta enemmän tarvitsevalle. Eikö kuitenkin tunnu oikeudenmukaisemmalta se, että tuetaan niitä opiskelijoita, joiden vanhemmilla ei ole minkäänlaista mahdollisuutta ostaa itselleen tai lapselleen asuntoa, kuin että tuetaan niiden opiskelijoiden vanhempia, joilla on mahdollisuus ostaa oma asunto, eli tuetaan yhteiskunnan varoin omistusasumista?

Ed. Vehviläinen: Arvoisa puhemies! Ed. Lahtelan puheenvuoron johdosta haluaisin vielä tuoda kyllä sen esille, että kun valiokunnassa asiantuntijoita oli, selvisi, että ei tämä todellakaan ole mikään marginaalinen asia, joka koskettaisi muutamia kymmeniä ihmisiä. Tämä koskettaa tuhansia opiskelijoita. Se tarkoittaa myös sitä, että myös ne, jotka hallinnoivat näitä asioita, joutuvat selvittämään ehkä jopa kymmenien tuhansien opiskelijoitten asumistilanteen, missä he asuvat. Meillä on hyvää näyttöä jo tältä syksyltä, miten esimerkiksi opintotukihakemuksien käsittely on viivästynyt. Uskon, että tämä tuo mukanaan myös aikamoista byrokratiaa.

Sitten vielä haluaisin sen todeta, että eivät tässä kysymyksessä ole pelkästään rikkaitten lapset. Uskon siihen, että niissä vanhemmissa, jotka omistavat asuntoja vuokratakseen lapsilleen, on myös sellaisia, jotka ovat säästäneet, koska asuntotilanne on niin huono varsinkin pääkaupunkiseudulla. On ruvettu säästämään asuntoa ja pienistä varoista sitten velkaa lyhennetään. Kyllä minusta tätä pitäisi pystyä katsomaan yleisen asuntotilanteen näkökulmastakin.

Ed. Vistbacka: Arvoisa puhemies! Ed. Zyskowicz on käyttänyt lukuisia puheenvuoroja, mutta olisi odottanut, että hän olisi ottanut jollakin tavoin kantaa siihen, niin kuin itse sanoi, onko paikallaan säätää sellaista lainsäädäntöä, että etukäteen tiedetään laissa olevan aukkoja.

Arvoisa puhemies! Tässä yhteydessä kyllä voi muistuttaa siitä uudesta, tuoreesta korkeimman hallinto-oikeuden päätöksestä, jossa todettiin, että vanhemmilla ei ole mitään velvollisuutta huolehtia täysi-ikäisen lapsensa opiskelumenoista.

Ed. Kemppainen: Rouva puhemies! Olisi luullut kyllä, että hallituspuolueiden eduskuntaryhmissä olisi löytynyt halua muuttaa tämä epäkohta varsinkin sen jälkeen, kun ministeri Mönkärekin käytti puheenvuoron. Itse oletin kyllä näin. Harvinaisen monta ihmistä otti tässä asiassa yhteyttä, ja kyllä se tuli heidän kanssaan keskusteltua, että tämä lakimuutos nyt aiheuttaa erittäin epätarkoituksenmukaista käyttäytymistä, ei suinkaan rikollista, vaan ihan kiertämistä. Eihän siinä tarvitse asuntoja vaihtaa, kun asukkaat vain vaihdetaan. (Ed. Zyskowicz: Nyt ei tarvita edes sitä, kun ilmoitetaan vain väärät vuokramenot!) — Ei tarvitse ilmoittaa sitä, kun joka tapauksessa ... Minua kyllä ihmetyttää tuo ed. Zyskowizcin tämän lain puolustelu, koska minusta tämän lakiesityksen eduskunnassaoloaikana käytiin kyllä niin hyvä keskustelu, että olisi odottanut, että olisi löytynyt halua, ettei tosiaan tällaista turhaa kiertämismahdollisuutta tehdä. Tämmöistä turhaa lakien kunnioittamattomuutta alkaa esiintyä tässä. Tämä on pettymys. Monelle yhteydenottajalle tuli sanottua, että hallituspuolueissa olisi kyllä niin paljon järkeä, että ne tämän muuttaisivat, mutta ei vain näin käy.

Sosiaali- ja terveysministeri Mönkäre: Arvoisa puhemies! Tässä täytyy nyt muistaa koko tämän tilanteen historia. Kun ministeri Anderssonin piti löytää kate opintotuen parannukselle, hän kävi pitkät neuvottelut siitä budjettiriihessä. Lopputuloksena oli se, että vanhempiensa asunnossa asuvilta olisi kokonaan viety asumislisä pois. Kun asiaa päivänvalossa katsottiin, niin huomattiin, että eihän sitä kautta säästöä tule, koska yleisen asumistuen kautta olisi osa heistä voinut saada asumisen tukea. Sen jälkeen päästiin hallituksen sisällä siihen tulokseen, että ei viedä kokonaan asumislisää pois. Neuvotteluissa VM:n kanssa päästiin siihen, että sitä piti leikata 350 markkaan kuukaudessa, jolloin koko järjestelmä sentään säilyi, eli on sillä tavalla oikeudenmukaisuutta, että todellisia asumiskustannuksia korvataan.

On yhteiskunnallinen näkemys jatkossa, syntyykö tätä kautta lisää ongelmia vai vähenivätkö olemassa olevat keinottelumahdollisuudet, onko joskus sellainen taloudellinen tilanne, että katsotaan tarkoituksenmukaiseksi, että pitäisi lisätä asumislisää. Tässä mielessä minulla ei ole mitään ongelmaa äänestää tämän esityksen puolesta, koska nyt minusta järkevä järjestelmä säilyy, mutta tässä taloudellisessa tilanteessa hallituksen piirissä on katsottu, että ei ole varaa maksaa enempää.

Tässä keskustelussa on tullut hyvin esille se, että tämä oli oikeudenmukaisin niistä säästöistä, mitä mahdollisesti tähän asti on tehty. Kyllä minäkin sen näen, että ne ovat olleet parempiosaisia ihmisiä, jotka ovat voineet ostaa tällaisen asunnon, mutta tietysti voi olla muitakin näkemyksiä.

Ed. Tahvanainen: Arvoisa puhemies! Kun käsittelimme tätä lakiesitystä sivistysvaliokunnassa, niin koko valiokunta totesi, että tämä laki on erittäin hyvä. Vain tästä yhdestä asumistukeen liittyvästä asiasta on käyty keskustelua ja sen asetuksen oikeudenmukaisuudesta, joka tullaan säätämään asumislisän osalta, joten kehottaisin esimerkiksi täällä äänessä olleita kansanedustajia, jotka sanovat, että lailla olemme muuttamassa tätä asiaa, perehtymään siihen lakiin ja sen jälkeen ottamaan kantaa.

Mutta itse näen pikkuisen ongelmalliseksi sen, että asetuksen muutoksen jälkeen nimenomaan asumislisää ja yleistä kunnallista asumistukea saavat opiskelijat tulevat eriarvoiseen asemaan ja pystyvät kiertämään tätä säädöstä. Mutta kyllähän yleisen oikeustajun mukaan tietysti pitää tukea niitä henkilöitä, jotka ovat enemmän valtion ja yleisen kunnallisen tuen tarpeessa kuin ne, joilla kenties on varaa rahoittaa opintonsa muutoinkin.

Ed. Kemppainen: Rouva puhemies! On aivan sanottava, että se parannus, joka opintotukeen tässä tehdään, on perusteltu ja hyvä, ja siitä kiitos.

Tartun ministerin puheenvuoroon, kun hän sanoi, että tässä taloudellisessa tilanteessa piti leikata tästä ja tästä. Nyt kyllä pitäisi katsoa niitä puheita, kun hallitus kehuu taloudellista tilannetta, miten hyvään kuntoon se on taloustilanteen saanut, ja verrata sitä, missä taloudellisessa tilanteessa tehtiin todellinen opintotukiuudistus edellisen hallituksen aikana. Vaikka silloin taloustilanne oli erittäin vaikea, niin hallituksessa oli kuitenkin niin paljon sosiaalista mieltä ja yhteiskunnallisen tasa-arvon tärkeyden ymmärtäjiä, että silloin pantiin tuoretta rahaa pari sataa miljoonaa markkaa tähän. Nyt pienikin uudistus, vaikka hallitus kehuu, että sillä on talous hyvässä kunnossa, pitää ottaa leikkaamalla opiskelijoilta. Tämä on kyllä aivan väärä periaate.

Ed. Korteniemi: Rouva puhemies! Olisin halunnut kysyä nimenomaan sitä, miksi rahoitus lähdettiin hakemaan toisilta opiskelijoilta. (Ed. Zyskowicz: Kun ei viitsitty ottaa maanviljelijöiltä!) Eikö siihen olisi löytynyt vaikka kuinka paljon muita lähteitä? Minusta oli erittäin hyvä, että ministeri Mönkäre tuli keskusteluun mukaan ja kertoi näkemyksensä ja sen, miten asia kehittyi hallituksessa. Mutta edelleenkin ihmettelen sitä, miksi lähdettiin hakemaan tähän sinänsä hyvään uudistukseen, joka koskee opintotuen ulottamista 18-vuotiaille, rahat toisilta opiskelijoilta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Korteniemi ed. Vehviläisen kannattamana ehdottanut, että mietinnön perustelujen toiseksi viimeisen virkkeen sijasta hyväksyttäisiin vastalauseeseen sisältyvä lausuma.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Lopuksi on päätettävä perusteluja koskevasta ehdotuksesta.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Korteniemen ehdotus "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 90 jaa- ja 38 ei-ääntä; poissa 71. (Ään. 1)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Asia on loppuun käsitelty.

5) Hallituksen esitys laiksi Kera Oy -nimisestä osakeyhtiöstä annetun lain muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 200/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 23/1997 vp

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

6) Hallituksen esitys laiksi ympäristövahinkovakuutuksesta ja laiksi vakuutussopimuslain 1 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 82/1997 vp
Ympäristövaliokunnan mietintö 11/1997 vp

P u h e m i e s : Toisessa käsittelyssä päätetyt lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotukset hyväksytään.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

7) Hallituksen esitys valtion asuntorahaston varainhankintavaltuuksista vuonna 1998

Ainoa käsittely
Hallituksen esitys 138/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 25/1997 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 25.

Keskustelu:

Ed. P e k k a r i n e n : Arvoisa puhemies! Hallituksen ensi vuoden budjettilinja merkitsee sitä, että valtion tukeman asuntotuotannon määrä tulee vähentymään tuhansilla asunnoilla. Tämän lisäksi, että ylipäänsä käy kertomallani tavalla, budjettiesitykseen ja nyt käsiteltävänä olevaan lakiin liittyy sellainen vaikeus, joka lain eduskuntakäsittelyn yhteydessä kävi ilmi, että asuntorahaston lyhytaikaisen lainan enimmäismäärä on liian alhainen. Sitä tulisi nostaa ainakin 300 miljoonalla markalla. Lisäys on tarpeen erityisesti arvopaperistamisen ja sen mahdollisimman oikean ajoituksen kannalta. Valtion budjetin menoihin tällä ei ole vaikutuksia. Ensi vuoden talousarvio ei siitä paisuisi, vaikka 300 miljoonan markan lisävaltuutus olisi annettu.

Tästä syystä, arvoisa puhemies, ehdotan vastalauseen mukaisesti, että mainittu valtuutus tulisi nostaa 300 miljoonalla markalla hallituksen esittämästä.

Ed. A l a - N i s s i l ä : Arvoisa rouva puhemies! Kannatan ed. Pekkarisen tekemää ehdotusta lyhytaikaisten lainavaltuuksien nostamisesta 300 miljoonalla markalla.

Asiantuntijakuulemisessa kävi kiistatta ilmi se, että tällaiseen nostamiseen, ehkä jopa suurempaankin nostamiseen on selkeä tarve olemassa. Valtiovarainministeriössä suhtautuminen rakentamiseen on tänä päivänä varsin nihkeä. Tiedämme leikkaukset, jotka ovat tulossa talousarviotasolla. Toisaalta joustavuudet, joita välttämättä tarvittaisiin asuntorakentamisen edistämiseksi, eivät tahdo mennä lävitse, vaikka tässä tapauksessa ei edes valtion menoja lisättäisi. Pitäisin välttämättömänä, että korotus voitaisiin tehdä.

Ed. S a a r i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Ala-Nissilä sanoi avainsanan, että asiantuntijoiden mielestä tilapäisrahoituksen valtuuden pitäisi olla korkeampi. Nimenomaan he sanoivat, että jotta sillä olisi merkitystä, sen pitäisi olla vähintään miljardi. Mutta kun otamme huomioon Asuntorahaston erittäin vahvan kassatilanteen, joka on yli 2 miljardia markkaa tälläkin hetkellä, niin asiantuntijat sanoivat myös, että hallituksen esityksen muutokseen ei ole tarvetta. 300 miljoonan markan lisäys, joka vastalauseessa on mainittu, on lähinnä mainosmielessä ja politiikantekomielessä tehty esitys. Sen hylkäämisellä ei vaikuteta rakennustuotantoon eikä vaaranneta Asuntorahaston toimintaa. Asiantuntijat kertoivat myös, että mikäli rahoitusongelmia asuntorahastolain vuoden aikana tulee, tilapäisrahoitus voidaan järjestää ja turvata myös vuoden 98 aikana tehtävillä päätöksillä. Lähinnä tässä voidaan arvioida, millä tavalla markkinat reagoivat, hoidetaanko asiaa tässä ja nyt noin miljardin markan valtuudella vai pysytäänkö 500 miljoonassa. Mielestäni 500 miljoonaa on riittävä, kun otetaan huomioon Asuntorahaston erittäin vahva kassatilanne.

Ed. P e k k a r i n e n : Arvoisa puhemies! Asian kuulemisessa kävi nimenomaan niiden virkamiesten ja asiantuntijoiden toimesta, jotka hoitavat asian operatiivisen puolen, hyvin selväksi, että tarvittaisiin vähintään 300 miljoonaa markkaa, mielellään 500 miljoonaa markkaa lisää. Minä vielä korostan, että tämä ei merkitse

valtion menojen kasvua vuonna 98 siitä mikä on budjettiesitys. Tässä on enemmänkin kysymys valtiovarainministeriön tarpeettomasta kiukuttelusta Asuntorahaston suhteen kuin mistään muusta.

Ed. Saariselle vielä muistuttaisin, että nimenomaan arvopaperistamisen kannalta saattaa olla hyvinkin viime kädessä valtion varoja tavallaan säästävä merkitys sillä, jos Asuntorahastolla on lyhytaikaisen luototuksen limiitti suurempi kuin esityksessä nyt on. Tämä ei lisää menoja siitä, mitä budjetissa on sanottu, mutta arvopaperistamisen onnistumisen kannalta esitys voi edesauttaa valtion kannalta paremman ja säästävämmän lopputuloksen kuin hallituksen esitys.

Ed. S a a r i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Olen ed. Pekkarisen kanssa samaa mieltä, että niin saattaa ja voi olla, niin kuin hän sanoi. Mutta siihen sisältyy nimenomaan olettamuksia, ja silloin ovat ihan yhtä arvokkaita ed. Pekkarisen oletus, että 800 miljoonaa pitäisi olla, kuin hallituksen oletus, että 500 miljoonaa riittää ottaen huomioon erittäin vahva kassatilanne. Myös asianomaiset tahot, valtiovarainministeriö, ympäristöministeriö ja Asuntorahaston edustajat ovat budjettiriihessä käyneet hyvin perusteellisen neuvonpidon ja sitoutuneet tähän. On tullut ihan viime tipassa esiin, että valtuutta pitäisi tilapäisrahoituksen osalta nostaa. Tässä mielessä kannatan edelleen hallituksen esitystä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Keskustelussa on ed. Pekkarinen ed. Ala-Nissilän kannattamana ehdottanut vastalauseen mukaisesti, että mietinnön ponnen 2 kappaleessa tarkoitettujen lyhytaikaisten lainojen enimmäismääräksi hyväksyttäisiin 800 miljoonaa markkaa.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Pekkarisen ehdotus "ei".

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 85 jaa- ja 37 ei-ääntä, 3 tyhjää; poissa 74. (Ään. 2)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Asia on loppuun käsitelty.

8) Hallituksen esitys laiksi indeksiehdon käytön rajoittamisesta annetun lain 1 ja 2 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 159/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 26/1997 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 26.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

9) Hallituksen esitys laiksi verotusmenettelystä annetun lain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 163/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 27/1997 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 27.

Keskustelu:

Ed. V i s t b a c k a : Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys laiksi verotusmenettelystä annetun lain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta pitää sisällään muun muassa sen, että verohallinnon ylläpitämien liike- ja yhteisötunnusrekisterin tunnistetiedot säädetään julkisiksi. Tähänastinen salassapitokäytäntö on ollut edellä mainittujen tietojen suhteen nurinkurista sikäli, että kaikkialla muualla viranomaisten ylläpitämissä rekistereissä ne ovat olleet julkisia. Yhtenäistäminen on perusteltua ja julkisuuden lisääminen veroasioissa muutenkin tuettavaa kehitystä.

Tähän kysymykseen liittyy yksityiskohta, josta olen tehnyt myös aikoinaan kirjallisen kysymyksen. Tällä hetkellä tilanne on sellainen, että ammatinharjoittajat, joilla ei ole ulkomailla tapahtuvaa toimintaa, eivät saa liikeyhteisötunnusta. Tästä puolestaan seuraa se, että he joutuvat asioidessaan niin vero- kuin muiden viranomaistahojen kanssa käyttämään omaa sosiaaliturvatunnustaan. Koska tähänkin asti muiden kuin veroviranomaisten rekisterit ovat olleet julkisia, ovat näiden yrittäjien henkilökohtaiset sotutunnukset olleet kaikkien saatavilla. Tämän

lain hyväksymisen jälkeen ne ovat saatavissa myös veroviranomaisilta.

Tietosuojalaki turvaa melko tehokkaasti yksittäisen kansalaisen henkilökohtaisten tietojen salassa pysymisen, ja halutessaan kansalainen pystyy vielä kyseistä salassa pysymistä tehostamaankin. Ammatinharjoittajan osalta tämä ei kuitenkaan onnistu, sillä hän joutuu jakamaan tunnustaan useille eri tahoille. Ei ole lainkaan haettua se mahdollisuus, että jostakin viranomaisrekisteristä napattua tunnistetietoa väärinkäytettäisiin ja aiheutettaisiin ammatinharjoittajana toimivalle henkilölle joko taloudellista tai muuta harmia.

Kirjallisessa kysymyksessäni olenkin tiedustellut, eikö myös pelkästään kotimaassa tapahtuvaa toimintaa harjoittava ammatinharjoittaja voisi saada itselleen liikeyhteisötunnuksen, jolloin hänen ei enää tarvitsisi viranomaistahojen kanssa asioidessaan käyttää ja samalla julkistaa omaa sosiaaliturvatunnustaan. Tällä uudistuksella, vaikka se mittasuhteiltaan onkin vähäpätöinen, olisi kuitenkin ammatinharjoittajina toimiville merkitystä.

Ongelma on sitä paitsi koko ajan kasvava, koska kansalaiset lisääntyvässä määrin siirtyvät palkkatyöstä itsenäisiksi ammatinharjoittajiksi. Myös hallitus on ollut tukemassa tätä kehitystä, ja siksi sen tulisi myös aktiivisesti pyrkiä poistamaan kehityksen haittoja, joista esille ottamani liikeyhteisötunnusasia on yksi yleisimmin esille tulleista.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Verotietojen julkisuus ruokkii kahta hyvin tärkeätä inhimillistä asiaa, toisin sanoen uteliaisuutta, ja vielä tärkeämpää, kateutta. Sitten se ruokkii tietysti iltapäivälehtiä, ne saavat vetää aina muutaman lööpin, kolme neljäkin lööppiä, verotiedoista tarjoamalla tämän paistin vähän eri puolelta paistettuna ja aina ostetaan lehtiä.

Minä en ole niinkään varma siitä, onko verotietojen julkisuudella paljon mitään merkitystä yhteiskunnallisesti. Ehkä siinä on hyviäkin puolia, mutta jos verrataan sitä moneen muuhun asiaan yhteiskunnassa, ja jos mennään vielä laajemmalle, niin Euroopan unionin tasolla vaadittaisiin tietyissä asioissa julkisuutta, jotka asiat eivät minun mielestäni loukkaa ketään eikä mitään, niin ennemmin kuin verotietojen julkisuutta lisäisin kyllä julkisuutta moneen muuhun asiaan, jotka ovat yhteiskunnallisessa elämässä tarpeen.

Kyllähän tietysti mukava on katsella iltahuvikseen, miten naapurilla menee. Eihän siinä sellaisenaan ole mitään, mutta täytyy sanoa, etten minä ole koskaan oikein tätä ihmisten verotiedoilla hurskastelua hyväksynyt. Se on tietysti eri asia, jos se palvelee sillä tavalla, kuinka paljon tuloja vuodessa saavat pankinjohtajat, Vainiot ja muut. Jos se ketään lämmittää, niin hyvä on. Mutta niin kuin sanottu, minä en kovin lämpene julkisuudelle tässä asiassa, monessa muussa asiassa kyllä mieluumminkin.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

10) Hallituksen esitys laiksi tapaturma- ja liikennevakuutuslaitoksilta vuodelta 1998 perittävästä maksusta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 176/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 28/1997 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 28.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

11) Hallituksen esitys Puolan kanssa tehdyn sijoitusten edistämistä ja suojaamista koskevan sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 126/1997 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö 17/1997 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 17.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

12) Hallituksen esitys laiksi kuntien valtionosuuslain sekä kunnan talouden vakauttamisesta ja kuntaselvityksestä annetun lain 19 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 134/1997 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 18/1997 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö n:o 18.

Keskustelu:

Ed. V ä i s t ö : Arvoisa puhemies! Kuntien taloudellinen tilanne on hyvin ajankohtainen keskustelun aihe sekä kunta- että maakuntatasolla. Tässä hallituksen esityksessä käsitellään kuntien valtionosuuslain sekä kunnan talouden vakauttamisesta ja kuntaselvityksestä annetun lain 19 §:n muuttamista.

Ensinnäkin hallitus esittää, että valtionosuuksien indeksikorotukset tehtäisiin asukaskohtaisilla valtionosuusleikkauksilla vähennettyihin valtionosuusperusteisiin.

Toiseksi hallitus esittää, että harkinnanvaraisen rahoitusavustuksen myöntämisessä palattaisiin menettelyyn, jossa kunnille myönnettäisiin ja maksettaisiin harkinnanvaraista rahoitusavustusta hakemuksesta kunkin varainhoitovuoden loppuun mennessä.

Kolmas muutosesitys hallituksen esityksessä on käräjäoikeuksien lautamiesjärjestelmän ja lautamieskustannusten siirtymistä koskeva. Kustannuksethan siirtyvät valtiolle ensi vuoden alusta lukien. Tähän liittyen hallitus esittää, että valtionosuutta vähennettäisiin 30 miljoonalla markalla.

Edelleen hallitus esittää, että kunnan talouden vakauttamisesta ja kuntaselvityksestä annetun lain voimassaoloaikaa jatkettaisiin yhdellä vuodella.

Arvoisa puhemies! Hallintovaliokunnan enemmistö on katsonut, että hallituksen esitys yhden pykälän muutoksella on perusteltu. Tämä muutos, jonka tukena valiokunta oli yksimielisesti, koskee harkinnanvaraisten valtion rahoitusavustusten maksatusta kunnille. Valiokunta on tämän yksimielisen muutoksen 17 §:ään tehnyt niin, että rahoitusavustus tulee maksaa kunnalle viimeistään varainhoitovuoden joulukuun 11 päivään mennessä.

Muutoin, arvoisa puhemies, valiokunta katsoi, että hallituksen esitys noudattaa pääosaltaan sitä linjaa, minkä Lipposen hallitus on omaksunut valtionosuuksien leikkauksen ja tason osalta.

Valiokunta toteaa koskien tähän sisältyvää kuntaselvityskohtaa, että lakiehdotus tulee käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 67 §:n 2 momentissa säädetyllä tavalla kiireellisenä. Valiokunta viittaa tässä vuoden 94 perustuslakivaliokunnan lausuntoon. Kunnan talouden vakauttamista ja kuntaselvitystä koskevan lakiesityksen voimassaoloaikaahan jatketaan vuodella ja lakiin ei sinällään tehdä muutoksia.

Arvoisa puhemies! Valiokunnan mietintöön sisältyy keskustan ja kristillisen liiton edustajien vastalause, jossa todeltaan, että leikkaukset ovat kaikkinensa tapahtumassa vastoin valtionosuuslain perusteita ja hallituksen omiakin lupauksia. Vastalauseessa todetaan, että käräjäoikeuksien lautamiesten palkkioiden maksamisen muutos ja siitä johtuva valtionosuuksien leikkaus on valtion yksipuolisesti määräämä säästötoimi.

Edelleen, arvoisa puhemies, vastalauseessa todetaan, että kun vähennykset kohdennetaan yleiseen valtionosuuteen, samalla keskimääräinen markkamäärä romuttuu ja vie pohjaa koko valtionosuusjärjestelmältä. Nythän erilaiset lisät, kuten syrjäisyyslisä, saaristolisä ja muut olosuhdelisät rakentuvat yleisen valtionosuuden markkamääriin ja kun yleisen valtionosuuden markkamäärät alenevat, niin käytännössä monilta osin on viety ja viedään pohja myös valtionosuutta korottavilta olosuhdelisiltä.

Arvoisa puhemies! Hallituksen esitykseen ei sinällään liity valiokunnan kuntataloutta koskevia kannanottoja laajemmin, mutta antaessaan valtiovarainvaliokunnalle lausunnon ensi vuoden budjettiesityksestä valiokunta kantoi yleisesti huolta kuntien talouden tilanteesta ja erityisesti juuri harkinnanvaraisten avustusten tasosta ja katsoi, että tasoa tulisi ensi vuonna korottaa siihen markkamäärään, mitä aikanaan selvitysmies Kosken esityksessä ehdotettiin.

Ed. S a a r i : Arvoisa puhemies! Hallituksen lakiesitys kuuluu siihen sarjaan, jolla hallitus suorastaan kurjistaa kuntia. Viimeksi tulleitten tietojen mukaanhan yli puolella kunnista vuosikate muuttuu negatiiviseksi jo ensi vuonna ja tulevina vuosina. Tiedämme, että kunnan talous on terve vain silloin, jos vuosikate olisi positiivinen suurin piirtein saman verran kuin kunta tekee poistoja. Sen lisäksi yli 50 kuntaa, ilmeisesti noin 70—80 kuntaa korottaa ensi vuonna veroprosenttiaan. Sen lisäksi noin puolet kunnista, ehkä enemmänkin, ilmoittaa valmistelevansa ensi vuonna henkilöstön lomauttamisia tai irtisanomisia. Nämä seikat johtavat kansalaisten saamien palveluitten heikkenemiseen, muun muassa sairaaloitten osastojen sulkemisiin ja koulujen lakkauttamisiin jne.

Tässä joudutaan varsin hankalaan tilanteeseen, kun hallitus on vähentänyt kuntien tuloja vielä sen jälkeen, mitä kuntien kanssa on sopinut, muun muassa leikkaamalla pääomatulojen vero-

osuutta kunnilta ja lisäksi siirtänyt opettajien eläkemaksut kuntien harteille. Tapahtuu niin, että kuntapäättäjät joutuvat äärimmäisen hankalaan ja ikävään tilanteeseen, kun he joutuvat tekemään ne suoraan kansalaisiin kohdistuvat ikävät leikkaukset, jotka johtuvat asiallisesti ottaen hallituksen linjasta.

Ed. Uotila: Arvoisa rouva puhemies! Edustajat Väistö ja Saari kritisoivat valtionosuusjärjestelmää ja sitä, millä tavalla valtiovalta on kuntia kohdellut valtionosuusleikkauksilla. On totta, että vaikka kuntien talous keskimäärin mitattuna on paremmassa kunnossa kuin valtiontalous, niin kyllä monessa kunnassa todella painiskellaan vaikeiden ongelmien edessä, kun näinä päivinä ensi vuoden budjettia laaditaan ja mietitään, millä tavalla kunta pystyisi velvoitteistaan kuntalaisia kohtaan selviämään.

Valtionosuusjärjestelmä kaipaa todella uudistusta laajemminkin. Nykyinen järjestelmä kohtelee epäoikeudenmukaisesti esimerkiksi lapsiperhevaltaisia kuntia. Espoon osalta tilanne ensi vuonna on johtanut siihen, että Espoo joutuu valtionosuuksissa miinukselle 17,3 miljoonaa eli ei saa valtiolta mitään, vaan maksaa valtiolle valtionosuutta tasauksen jälkeen 17,3 miljoonaa. Tämä ongelma on tietysti kunnallisen itsehallinnon kannaltakin hyvin kyseenalainen, koska koko kunnallinen itsehallinto perustuu kunnan verotusoikeuteen, ja sen tarkoitus ei ole tietenkään se, että kuntalaisilta kerättyjä veromarkkoja tilitettäisiin valtion suuntaan.

Varmasti muutoksia valtionosuusjärjestelmään tarvitaan. Kun valtionosuusjärjestelmästä tässä talossa aikanaan päätettiin, todettiin, että valtionosuusjärjestelmän toimivuutta ja sen oikeudenmukaisuutta seurataan ja ryhdytään tarvittaessa muutoksiin. Varmasti tällaisia muutostarpeita täytyy lähteä toteuttamaan.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Törnqvist.

Ed. Väistö: Arvoisa puhemies! On muistettava, että kunnat meillä vastaavat kahdesta kolmasosasta yhteiskuntamme hyvinvointipalveluista, ja kuten ed. Uotila totesi, monissa kunnissa ollaan nyt suurissa vaikeuksissa ensi vuoden budjettia rakennettaessa. Elintärkeät koulu-, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut ovat joutumassa vaakalaudalle ja voimakkaiden säästöjen kohteiksi. Haluan vain palauttaa mieliin sen keskustelun ja sen valmistelun, jonka vuosi sitten, kun valtionosuusjärjestelmää tässä salissa käsiteltiin, toimme esiin. Mehän silloin jo totesimme, että nämä leikkaukset johtavat hyvin suuriin kuntakohtaisiin eroihin ja toisaalta ne johtavat muun muassa kyläkoulujen runsaaseen lakkauttamistarpeeseen monissa kunnissa, ja näin on nyt käymässä. Samoin totesimme, että tämä tilanne jatkuessaan johtaa erojen kasvuun edelleen, ja nyt hallitus on omilla toimillaan vielä tämänkin käsiteltävänä olevan lakiesityksen myötä samoin kuin puuttumalla yhteisöverojen tuottoon pahentamassa tilannetta juuri niissä kunnissa, joissa tilanne muutenkin on ongelmallisin.

Ed. Manninen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Vehviläinen: Arvoisa puhemies! Kuntien hoitamista tehtävistä 80 prosenttia on lakisääteisiä, eli se tarkoittaa, että oikeastaan neljä viidesosaa kuntien resursseista menee niitten tehtävien hoitamiseen. Nyt esillä oleva esitys ja muun muassa 16) kohdassa kysymyksessä oleva indeksitarkistuksen tekeminen, miten siitäkin vielä niistetään eli tehdään jo ensi vuodelle leikattuun lukuun indeksitarkistus, ovat kuitenkin aika pieniä asioita vielä verrattuna siihen, mistä jo nyt tänä vuonna tai aiemmin on ensi vuotta ajatellen tehty päätöksiä.

Aivan lyhyesti toistan ne: valtionosuusleikkaus oli 1,3 miljardia markkaa ensi vuodelle, sitten opettajien eläkevastuun siirto asteittain kunnille, yhteisöveron leikkaus, joka tuli aika tavalla yllättäen, sitten myös tukityörahojen supistus vaikuttaa väistämättä siihen, miten kunnissa pystytään työllistämään, samoin rakentamismäärärahojen pienennys, toimeentulotukilain muutokset, joukkoliikenteen arvonlisäveron noston vaikutukset kunnissa. Todellakin vielä muitakin yksittäisiä esityksiä kulkee useitakin tänäänkin läpi. Tämä tilanne, joka jo on ed. Saaren puheenvuorossa tuotu esille, on todella huolestuttava. Jos noin 80 kuntaa joutuu nostamaan tuloveroprosenttia, on aivan selvää, että ensi vuosi tulee olemaan kunnille todella vaikea.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Kun kuuntelee opposition puheenvuoroja, joissa luetellaan lukuja, ei niitä vastaan voi esittää väitteitä. Ne ovat varmasti ihan oikeita. Kysymys on

vain julkisen talouden kokonaisuudesta. Edellisen hallituksen aikana otettiin velkaa 70 miljardia vuodessa lisää. (Ed. Saaren välihuuto) — Aivan oikein, ed. Saari. Samanaikaisesti kunnat eivät ottaneet velkaa eivätkä velkaantuneet, vaan julkisen hallinnon velkaantuminen tapahtui valtion tasolla. Nyt ollaan siinä tilanteessa, että sillä puolella valtion tasolla pää on tullut vetävän kouraan ja on ollut pakko pudottaa velkaantumista ja tasoittaa näitä asioita.

Tämä ei kuitenkaan merkitse sitä, ettei olisi aivan paikallaan niin sanotun harkinnanvaraisen valtionosuuden avulla auttaa kaikkein kehnoimmassa asemassa olevia kuntia. Siinä suhteessa voisinpa toivoa sitä, että kun ensi vuoden tilanne ruvetaan näkemään vuoden loppupuolella, hallitus suuressa viisaudessaan budjettiriihessä vaikka elokuussa sopisi siitä, että harkinnanvaraista osuutta kasvatettaisiin absoluuttisena markkamääränä niin, että kaikkein kurjimmat tapaukset voitaisiin hoitaa.

Ed. M a n n i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Juuri tänä päivänä julkistettujen yhteenvetotietojen mukaan veroäyrin hintaa ensi vuodelle nostaa tarkasti ottaen 77 kuntaa ja laskee 19 kuntaa, joista kahdeksan sijoittuu Ahvenanmaalle, jolla on oma valtionosuusjärjestelmä ja jota eivät koske meidän järjestelmämme. Tämä vaikuttaa kuntien keskimääräisen veroäyrin hinnan nousuun 0,12 penniä, eli se on ensi vuonna 17,55.

Mitä tulee ed. Pulliaisen äsken käyttämään puheenvuoroon siitä, että kysymys on julkistalouden kokonaisuudesta, näin tietysti on, mutta kuntataloudessa on sellaisia elementtejä, jotka eivät sinänsä johdu julkistalouden kokonaisuudesta vaan myös siitä, että hallitus on valtionosuusjärjestelmän uudistuksella siirtänyt rahaa taskusta toiseen.

Tästä kokonaisuudesta on ehkä syytä mainita, että 90-luvulla, josta yksi vuosi elettiin Holkerin hallituksen aikaa, neljä vuotta Ahon hallituksen aikaa ja nyt kolme vuotta Lipposen hallituksen aikaa, kun budjetit lasketaan mukaan, kaiken kaikkiaan kuntien valtionosuuksia on karsittu ja kuntien rasituksia ja velvoitteita uudella lainsäädännöllä lisätty tai veropohjaa syöty yli 24 miljardia markkaa. Tuo yli 24 miljardia markkaa on lähes yhtä suuri kuin tänä vuonna kaikki kansanterveysmenot ja erikoissairaanhoidon menot, jotka ovat yhteensä 25 miljardia markkaa. Toisin sanoen valtiovallan toimenpitein on kuntien menoja lisätty tai tuloja vähennetty saman verran kuin jos erikoissairaanhoito ja kansanterveystyö olisi kokonaan lakkautettu 90-luvulla. Se on erittäin suuri summa.

Mitä tulee Ahon ja Lipposen hallituksen toimenpiteisiin, joita hyvin usein verrataan, valtiovarainministeriön ja Kuntaliiton yhteisesti laskemat luvut osoittavat, että Lipposen hallitus on kolmen vuoden aikana noin 1,5 miljardia markkaa enemmän leikannut tai vähentänyt tuloja kuin Ahon hallitus neljän vuoden aikana. Hyvin usein nykyisten hallituspuolueiden taholta on perusteltu leikkauksia sillä, että edellinenkin hallitus leikkasi. Nämä perusteluthan ovat täysin hölmöläisten puuhaa. Eihän se, että aiemmin on leikattu, oikeuta uudelleen leikkaamaan. Päinvastoin, jos aiemmin on leikannut, pitää olla hyvin varovainen, ettei uusilla leikkauksilla kamelin selkää katkaista. Tulee mieleen hölmöläisten tarina, jossa todettiin tukinajossa, että jos hevonen tämän tukin jaksaa vetää, jaksaa se tämänkin vetää jne. Kaikki tietävät lopputuloksen.

Mutta tässäkään ei ole kaikki, vaan kun leikkaukset Lipposen hallituksen Kosken valtionosuusuudistuksen mukaan ovat siirtymäkauteen vuoteen 2001 mennessä 1 600 markkaa asukasta kohden maksimissaan. Sen jälkeen vielä kerralla romahtavat loput hännät, jotka tekevät eräille kunnille tuhansia markkoja. Kaiken kaikkiaan Utsjoen kunnalla, josta juuri äsken tulin, valtionosuusvähennykset ja yhteisöverovähennys ovat vuoteen 2002 mennessä jopa 5 862 markkaa, josta valtionosuusleikkaukset ovat vain 1 500 markkaa. Toisin sanoen huomattavaan osaan maamme kuntia Kosken valtionosuusuudistus vaikuttaa huomattavasti enemmän kuin valtionosuusleikkaukset sinänsä.

Toisissa kunnissa, joissa valtionosuudet lisääntyvät, leikkausten määrä voi jopa puolittua siitä 1 500 markasta. Pitää aina muistaa, että Kosken valtionosuusuudistus ei säästä penniäkään valtiolle. Siinä ei ole kysymys julkisen talouden kokonaisuudesta. Siinä on kysymys vain siitä, että siirretään kuntien varoja yhden kunnan taskusta toisen kunnan taskuun. Vaikka hyvin usein annetaan sellainen kuva, että nämäkin kuntatalouden ongelmat olisivat muka valtion taloudellisista ongelmista johtuvia, se ei ole totta.

Mitä tulee alueellisiin eroihin, on selvää, että hyvin monissa kunnissa on vaikeuksia — Vantaa, hyvin monet kasvavat kunnat, Vihti eteläisessä Suomessa ja monet muut ympäri maata. Se johtuu pitkälti valtionosuusuudistuksen rakenteesta enemmän kuin varsinaisista valtionosuusleikkauksista. Mutta päälinja on selvä. Kun teh-

dään maakunnittaiset yhteenvedot, Lapin, Itä-Suomen, Pohjois-Pohjanmaan, Keski-Suomen luvut ovat puolitoista-, lähes kaksinkertaisia kaiken kaikkiaan valtionosuusmuutoksilla mitaten verrattuna monien muiden maakuntien lukuihin. Yleinen suuntaus on selkeä, mutta yksittäisiä kuntia on ongelmissa, ja se johtuu juuri valtionosuusrakenteesta, kunnan omasta väestörakenteesta, kasvusta tai muista vastaavista seikoista.

Yhtä mieltä lienemme siitä, että Kosken valtionosuusuudistus tarvitsee remonttia. Asia, jota silloin erityisen oikeamieliseksi hallituksen taholta täällä salissa kehuttiin, onkin osoittautunut juuri sellaiseksi, kuin oppositio ja keskusta tuolloin käydyssä keskustelussa ennustivat.

Edelleenkin hallituksen leikkaukset tämänkin lain yhteydessä vain vääristävät valtionosuusrakennetta, sillä nimenomaan oikeusaputoiminnan, käräjäoikeuksien, lautamiesten kunnilta siirtyvät velvoitteet vähennetään yleisestä valtionosuudesta. Tämä aiheuttaa sen, että ennestäänkin hyvin pieni yleinen valtionosuus edelleen pienenee indeksitarkistuksesta huolimatta. Kun tästä yleisestä valtionosuudesta määritellään syrjäisyyskertoimet, saaristoisuuskerroin, yleinen kielilisä ja myös liikenteen taajamalisä yli 40 000 asukkaan taajamakaupungeille, niin tämähän merkitsee käytännössä, että nämä erityisolosuhteista aiheutuvat lisät vähenevät monin kerroin verrattuna perusvähennykseen eli noin 46 markkaan.

Toisin sanoen lakiesitys vääristää selkeällä tavalla erityisolosuhteista aiheutuvia kustannuksia ja näin jatkuessaan entisestäänkin huonontaa jo alun perinkin kelvotonta Kosken lakiesitystä. Tämän vuoksi tätä linjausta ei voida hyväksyä, vaan siihen täytyy yrittää saada muutokset ja pyrkiä siihen, että edes nykyisen järjestelmän taso voitaisiin säilyttää eikä edelleen heikentää sitä, kuten tämän lakiesityksen puitteissa tapahtuu.

Ed. R a j a m ä k i : Rouva puhemies! Edellisen hallituksen aikana leikattiin varsin rajusti kunta- ja valtiontalouden menoja ja saatiin aikaan aikamoinen syöksykierre. Nyt myöskään ei ole riittävästi kiinnitetty huomiota siihen, että eivät kaikki kunnat ole samankaltaisessa tilanteessa. On kieltämättä erittäin myönteisesti kehittyneitä kuntia esimerkiksi Kymenlaakson alueella ja pääkaupunkiseudulla, mutta toisaalta kuntien erilaisuutta ei oteta riittävästi huomioon, ja varsinkin kärjistyvän pitkäaikaistyöttömyyden seurauksena on meillä vahvoja teollisuuspaikkakuntia, joilla on suuria taloudellisia ongelmia. Tältä osin, kuten SDP:n puoluesihteeri Kari Laitinen hiljan esitti, näitä valtionosuusperusteita olisi syytä pystyä katsomaan vielä tänä vuonna uudelleen. Henkilökohtaisesti kannatan kyllä tällaista lähestymistapaa ei pelkästään sen takia, että Vantaalla ikärakenne, paljon nuoria, aiheuttaa päivähoito- tai muita ongelmia, vaan nimenomaan sen takia, että meillä on kuntatalouden osalta kestämätöntä tilannetta myös muun muassa Itä-Suomessa, jossa on olemassa lomautusvaarat, on työvoiman vähentämisvaara, samaan aikaan kun hallituksen työllisyystavoite kuitenkin pitäisi pitää esillä.

Asiaa voidaan hoitaa siis valtionosuusperusteiden uudelleen tarkistamisella, harkinnanvaraisten avustusten lisäämisellä, mutta joka tapauksessa, jotta tämä ei heijastu erikoissairaanhoidon lähetejärjestelmiin, monella tavalla ihmisten perusterveydenhoidon perusteisiin, niin tässä asiassa on minunkin mielestäni syytä jotain tehdä. Totta kai esimerkiksi kuntakentällä kuntajaotusta täytyy katsoa uudelleen, ylikunnallista palvelujen kehittämistä. Esimerkiksi niin sanottujen reikäleipien hallinto ei voi olla enää tätä päivää, ja kuitenkin tässä maassa esimerkiksi keskusta vastustaa näitä kunnallisen jaotuksen tarkistamisia. Meidän pitäisi tällaiset hallinnon markat panna palveluun. Ihmisiä varten kunnat ovat olemassa eivätkä hallintoa varten.

Ed. S a a r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edellä esitetyissä puheenvuoroissa on hyvin konkreettisesti tullut esiin niitä ongelmia, joita hallituksen politiikka on aiheuttamassa kunnille. Kun ministeri Kalliomäki tuli saliin, niin todettakoon, että täällä salissa muutama päivä sitten tuli esiin, että muun muassa Vantaan kaupunki on joutumassa sellaisiin ongelmiin, että se joutunee lomauttamaan koko henkilökuntansa noin kuukauden ajaksi ensi vuonna. Eli näitä ongelmia on kasautumassa hyvin monenlaisiin kuntiin.

Minulla oli tarkoitus tässä, kun sosialidemokraattinen puolue on opittu tuntemaan vastuullisena kuntapuolueena, puolueena, joka kunnissa kantaa suurta vastuuta, kutsua teitä yhteistyöhön tässä asiassa, jotta nämä ongelmat voitaisiin jotenkin säällisesti hoitaa, mutta ed. Rajamäen puheenvuoro sai minut kyllä hieman epäileväksi tässä suhteessa. Hän pyöritteli asioita tavalla, jossa hän sotkeutui jollakin tavalla lillukan varsiin niin, että nämä varsinaiset ongelmat jäivät siinä myöntämättä ja esiin tuomatta.

Ed. Vehviläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täällä ed. Rajamäki sanoi, että kuntien huonoa taloutta voidaan hoitaa muun muassa harkinnanvaraisilla avustuksilla. Kiistän sen jyrkästi, ei niillä kyllä voida tätä kuntakonkurssia hoitaa. Tälle vuodellehan nämä määrärahat ovat 100 miljoonaa markkaa. Tälle vuodelle hakemuksia on 204 kunnasta eli lähes puolet kunnista hakee ja haettu avustus on yhteensä 450 miljoonaa markkaa. Jos mennään tähän periaatteeseen, kuten täällä jo ed. Manninen toi esille tämän valtionosuusuudistuksen, niin eikö olisikin niin, että järjestelmän on oltava riittävän hyvä, jotta paineet näihin harkinnanvaraisiin avustuksiin olisivat huomattavasti pienemmät? Nyt tässä mennään täysin päinvastaiseen suuntaan.

Ed. Rajamäki (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Tosiaan näiden pienten häiriöiden hoitoon harkinnanvaraiset avustukset ovat ihan hyvät. Itsekin korostin sitä puoluesihteeri Kari Laitista tukien, että tässä on nyt niin suuria rakenteellisia ongelmia kuntien tulopohjassa, että joudutaan muun muassa esimerkiksi omassa kaupungissani kolmessa vuodessa tekemään 9 prosentin leikkaukset menoihin. Ne ovat niin suuria rakenteellisia kysymyksiä, että niistä ei selvitä, jollei myös valtionosuusjärjestelmää voida tarkastella uudestaan. Näistä ei selvitä muuta kuin irtisanomalla ja hyvin rajuilla leikkauksilla peruspalveluihin, ja ne kohdistuvat nimenomaan sosiaali- ja terveyspalveluihin ensisijaisesti. Tässä suhteessa kunnat ovat erilaisia. Muun muassa pitkittyvä pitkäaikaistyöttömyys ja monet muut erikoistekijät tekevät Itä-, Pohjois- ja Etelä-Suomen osalle rakenteellisia eroja, jotka täytyy valtionosuusjärjestelmässä tarkastella uudelleen.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Ed. Manninen rusikoi Kosken työryhmän ehdotusta valtionosuusuudistuksiksi varsin kovin sanoin ja kaivoi sieltä tietenkin esimerkiksi Utsjoen kunnan. Silloin kun tuo työryhmä teki työtään, niin kaikki totesivat, että Utsjoen kunta pitäisi ottaa aivan omaksi kategoriakseen, joka on koko muun järjestelmän ulkopuolella, koska sen tilanne on ihan uniikki tässä tasavallassa. Olen edelleen samaa mieltä, että näin juuri pitäisi tehdä.

Toisekseen, mistä oikein johtuu, että tämä tilanne on näinkin vaikeaksi muodostumassa? Valtakunnan sisäisestä muuttoliikkeestä. Mutta mihin tämä ongelma kohdistuu aivan erityisesti? Vastaanottaviin kuntiin, niihin, jotka joutuvat etupainotteisesti rakentamaan infrastruktuurin ja palvelut jnp. Oulun kaupunki kasvukeskuksena on oikein tyypillinen esimerkki, jolla on todella vaikeuksia budjetin tekemisessä ensi vuodeksi ja jolta on leikattu, niin kuin muiltakin, valtionosuuksia oikein rajusti. (Ed. Saari: Mutta hallituksen politiikasta sekin johtuu!) — Tässähän nollasummapelillä jaetaan summaa ja otetaan vielä velkaa ulkomailta, ensi vuonnakin lähes 30 miljardia. Eli yhteiskunta on elänyt yli varojensa. Tästä tässä vain on kysymys.

Ed. Aittoniemi: Arvoisa puhemies! Minä olen erityisen huono kunnallispolitiikan tuntija mutta kun aika tulee niin pitkäksi tässä istuessa, niin täytyy jotakin tähän sanoa.

Minun mielestäni ongelma on viime vuosina ollut se, että valtion taloudellisen toiminnan suuntautuvuus kuntiin päin on äärimmäisen poukkoilevaa ja arvaamatonta. Nyt kun kunnat ovat elämän ja kuoleman rajoilla koko ajan, selvitä vai ei, joskus paistaa silmissä luottamus tulevaisuuteen ja sitten ollaan taas murheen syvimmässä alhossa, niin äkkinäiset ja poukkoilevat päätökset, joita on tehty, saattavat aiheuttaa aivan yllättäviä tilanteita. Esimerkiksi Tampereella aikanaan veroäyriä laskettiin, sitä pidettiin taloudellisesti vahvana kuntana, ja nyt joudutaan yllättäen äyriä nostamaan, oli painetta nostaa vielä enemmän kuin on tapahtunut. Eräissä Pirkaanmaan pohjoisosan kunnissa on sama tilanne, ollaan melkein konkurssin partaalla. Kun on päästy juuri lomauttamiskierteestä yleensä kuntaelämässä, nyt ollaan taas samanlaisessa tilanteessa kuin pahimman laman aikana. Siis tasaiseen kehitykseen ei taideta päästä ollenkaan.

Vielä surkeampaa on, kun puhutaan harkinnanvaraisesta köyhäinavusta. Kyllä minun mielestäni on järjetöntä, että tällaista politiikkaa yhteiskunnan taholta suunnataan kuntiin eikä päästetä niiden taloutta lainkaan vakiintumaan, vaan paikkaillaan paikan päälle harkinnanvaraisilla avustuksilla.

Tällainen näkemys on kunnissa, ne eivät luota valtioon vähääkään. Sen päätöksistä ei koskaan tiedetä laskea kahta viikkoa eteenpäin ja vakiinnuttaa taloudellisia suunnitelmia sen mukaisesti. Tällaista tämä on ja sitä sitten korjataan jollakin köyhäinavulla. Kyllä se on surkeassa mallissa eli ei tällä tavalla kovin pitkään voida kyllä jatkaa.

Ed. Manninen: Arvoisa puhemies! Ed. Rajamäen puheen johdosta toteaisin, että kunta-

jako ei meidän kuntataloutemme ongelmia ratkaise. Se on hokema, jolla ei ole tosiasioiden kanssa juuri mitään tekemistä, kun me tarkastelemme vähänkin laajemmalla tasolla.

Mitä tulee harkinnanvaraisiin avustuksiin, niin niillä voidaan tilapäisesti eräiden pienempien kuntien ongelmia ratkaista, mutta esimerkiksi Vantaata, joka tarvitsisi 200 miljoonaa, ei paljon auta tuommoinen muutama sata miljoonaa, joka on koko valtakuntaa varten varattu.

Mitä tulee ed. Pulliaisen puheenvuoroon, hän totesi, että Utsjoki on ääriesimerkki. On 20 kuntaa, jotka menettävät enemmän kuin 1 600 markkaa, joka oli raja siihen vuoteen 2001. Koski esitti, että siihen lopetettaisiin, mutta hallitus suuressa viisaudessaan päätti, että seuraavana vuonna kaikki hännät leikataan kunnilta, mikä tekee tuhansia markkoja monille kunnille yhdessä vuodessa. En tiedä kenen viisaus tämäkin lienee hallituksessa ollut.

Mitä tulee Ouluun ja Vantaaseen, kasvaviin kaupunkeihin, esitin tässä salissa lain käsittelyn yhteydessä, että valtionosuusjärjestelmään otettaisiin vanha periaate, jolla hyvitetään nopeasti kasvavia tai voimakkaasti väestöltään alenevia kuntia, mutta kaikki hallituspuolueiden edustajat äänestivät ylväästi ja uhmakkaasti sitä vastaan. Tämä on sitten lopputulos, kun hyviä esityksiä hylätään. Myös Oululta otettiin tässä uudistuksessa enemmän kuin leikkaukset, eli siirrettiin pois Oulun taskusta jonkin muun kunnan taskuun.

Ed. M. Markkula: Arvoisa puhemies! Selvitysmies Kosken valtionosuusuudistus on, kuten täällä on todettu, eräiltä osiltaan epätyydyttävä. Ei voida pitää oikeana sitä, että kunnat, joissa on paljon nimenomaan lapsiperheitä, lapsia ja nuoria, kärsivät. Valtion tukea tarvittaisiin ennen kaikkea niissä kunnissa, joissa on paljon peruskoulujen ja päiväkotien ja muiden peruspalveluiden rakentamistarvetta.

Ed. Rajamäki otti täällä esille Vantaan. Moni muu lapsirikas kunta, Järvenpää jne., sopisi yhtä lailla esimerkiksi. Ääritapaus on toki Espoo, josta ed. Uotila täällä puhui, joka ensi vuonna joutuu maksamaan valtiolle. Siis se apu, jota valtio kunnalle tämän lainsäädännön mukaisesti antaa, onkin ottamista. Ellei näitä perusteita oikaista, niiden kuntien määrä, jotka maksavat valtiolle, kasvaa varmasti lähivuosina, ja tämä ei suinkaan ollut selvitysmies Kosken työn tarkoitus.

Harkinnanvaraisilla avustuksilla, joista täällä on myös keskusteltu, ei syntynyttä epäsuhtaa voida korjata, vaan perusteita on korjattava.

Ed. Ranta-Muotio: Arvoisa rouva puhemies! Tässä salissa on paljon kuntataloudesta keskusteltu ja hallituksen taholta on toistettu, että kunnilla menee kaikesta huolimatta keskimäärin varsin hyvin. Tässä on suurta harhaa ollut juuri se, että ei ole kiinnitetty huomiota yhteisöverojen voimakkaaseen lisäykseen. Se on pitänyt kuntatalouden silti näinkin hyvässä kunnossa, kuin nyt on. Mutta ennuste ensi vuodelle on, että 12 miljardista yhteisöverojen tuotto laskee 9 miljardiin. Tosiasiassa kuntien taloustilanne näkyy niin, että hyvin monet kunnat nostavat veroäyriään. Etelä-Pohjanmaan monissa kunnissa on 19 prosenttia päätetty ensi vuoden veroprosentiksi.

Myönnän, että talousongelmia on varmasti näillä alueilla, johon väki muuttaa, mutta kyllä niitä on myös siellä, mistä väki lähtee. Koska valtionosuudet perustuvat aika paljon väkilukuun, niin ongelmat kasautuvat myös siellä nimenomaan sen takia, ettei ole verotulojen kasvua. Paikkakunnilla, joihin väki muuttaa, kuitenkin verotulojen kasvulla voidaan kuntataloutta paikata.

Ed. Peltomo: Arvoisa rouva puhemies! On totta, että on kuntia, joilla menee heikommin kuin toisilla kunnissa tällä hetkellä, mutta haluan muistuttaa siitäkin, että 90-luvun alusta näihin päiviin saakka kunnat ovat aika paljon myös rahastoineet ja maksaneet lainojaan pois. Minua ihmetyttää se tällä hetkellä, että jos joka neljäs kunta ilmoittaa, että on nyt lomauttamassa ja irtisanomassa työntekijöitään, onko tähän kaikissa tapauksissa perusteita vai käytetäänkö tätä jonkinlaisena oppositiopolitiikkana. Tiedän ainakin muutamia kuntia, joissa ajatellaan tällä hetkellä, että kun on muotiin tullut, että lomautetaan, niin meidänkin kunnassamme lomautetaan.

Tiedän tarkalleen myös sen, että henkilöstö on halukas tekemään pidemmän aikavälin strategioita, joilla turvataan nykyiset työpaikat ja mahdollisesti saadaan myös lisää työpaikkoja, joiden avulla pystytään tuottamaan hyvinvointipalvelut, kuntapalvelut. Eli minusta pitäisi myös lähteä vakavasti keskustelemaan henkilöstön kanssa yhdessä, löydetäänkö ohjelmia, joilla pystytään menemään vaikeiden aikojen yli.

Toisaalta peräänkuulutan myös sitä, että kuntien poliittisten päättäjien pitäisi myös pystyä

käymään arvokeskustelua kunnissa, jolloin suhteutetaan, mitä palveluita kuntalaisille halutaan antaa. Vastaavasti silloin pitää hakea myös siihen tulopuoli ja silloin on tarkastelussa myös veroprosentti.

Ed. Vehviläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen kyllä täysin eri mieltä ed. Peltomon kanssa siitä, että henkilöstösäästöjä suunniteltaisiin jotenkin kevytmielisesti. Olen aivan varma, että jokaisessa kunnassa on käyty kaikki muut keinot läpi. Kyllä henkilöstö on se voimavara, josta yritetään pitää todellakin kiinni, ja aivan äärimmäisessä tilanteessa vähennyksiin ollaan menossa. Jos joka neljäs kunta aikoo käyttää henkilöstösäästöjä budjettinsa paikkaamiseen ja talousarvionsa tasapainottamiseen, se on kyllä todella kova viesti.

Mitä siihen tulee, ovatko ne oppositiokuntia vai mitä, minun käsitykseni mukaan ne nimenomaan eivät ole. Enimmäkseen juuri nyt ne, mitä on tietoon tullut, ovat sellaisia kuntia, jotka ovat kohtalaisen suuria ja myös kaupunkikuntia. Myös oma kuntani Joensuu, kohtalainen maakuntakeskus, on joutunut tälle tielle, koska on rakenteellisia taloudellisia ongelmia, joita ei voida ratkaista pelkillä uimahallimaksujen korottamisilla. Samoin tiedämme Vantaan, Järvenpään ja Lahden tilanteen. Kyllä nyt kysymyksessä nimenomaan on hyvin monipuolisesti erilaisia kuntia eikä yksin pieniä keskustavetoisia kuntia.

Ed. Peltomo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Itse kyllä pystyn sanomaan ihan suoralta kädeltä muutamia kuntia, joissa ei ole edes neuvoteltu henkilöstön kanssa siitä, löydetäänkö yhteisiä säästösopimuksia, joilla vaikeimpien aikojen yli päästään, vaan yksinkertaisesti kunnan johto ja luottamushenkilöt, kunnalliset päättäjät, ilmoittavat, että ei ole muita vaihtoehtoja kuin irtisanoa tai lomauttaa henkilöstöä. Minusta tämä ei voi olla oikea tie. Jos yhteisesti halutaan hakea ratkaisuja, silloin tarvitaan henkilöstö, kuntalaiset ja kuntien päättäjät yhteisesti miettimään, mitkä ovat selviytymisstrategiat.

Ed. Dromberg: Arvoisa puhemies! Tietenkin olen samaa mieltä siitä, mitä ed. Peltomo sanoi, että kaikkien ryhmittymien täytyy olla saman pöydän ääressä, kun näistä asioista keskustellaan. Kun Vantaa nyt on noussut täällä keskusteluissa esille, täytyy valtuuston puheenjohtajana ihan rehellisesti sanoa, että kyllähän nämä valtion toimenpiteet ovat aiheuttaneet myös meidän kunnallemme sen, että olemme tässä taloudellisessa tilanteessa, että joudumme lomauttamaan henkilökuntaa. Kun ajatellaan, että 1996 meidän valtionosuutemme olivat 550 miljoonaa markkaa ja ensi vuodelle 150 miljoonaa markkaa, niin onhan tässä tapahtunut jotakin sellaista, joka ei ole sitä kehitystä, mitä kuntatalouden puolella pitäisi olla.

Selvitysmies Koski, kun häntä haastateltiin Vantaan Sanomissa, myöntää, että Vantaan kohdalla on todellakin tapahtunut epäoikeudenmukaisuus. Meillä on hyvin lapsirikas kunta ja kun on otettu painotus valtionosuusuudistuksessa niin, että se palvelee enemmän vanhusväestöä ja niitä kuntia, joissa on teollisuutta paljon ja lapsia paljon, eikä niitä kuntia, joissa on lapsia paljon ja on palveluammatteja. Nyt kun työllisyys on paranemassa, nimenomaan taas päivähoitopalvelut tulevat huomattavasti kalliimmiksi, kun työllistyy nimenomaan koulutettuja ihmisiä, mikä sinänsä on erittäin hyvä asia.

Kun hallintovaliokunnassa käsiteltiin asiaa ja annoimme valtiovarainvaliokunnalle lausuntoa ensi vuoden budjetista, halusimme siinä nimenomaan sanoa sen, että nämä painotukset oikaistaisiin oikeudenmukaisiksi tulevaisuudessa.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen pakotettu kommentoimaan ed. Drombergille sikäli, että jos jollakin kunnalla niin Vantaan kaupungilla oli edustajansa Kosken selvitysryhmässä, ja asianomaisen kaupungin kaupunginjohtaja ilmoitti, että hän on erittäin tyytyväinen tulokseen. Ilmiselvästi tässä on nyt tapahtunut Vantaalla jotakin aivan kauheata, kun mikään ei ole kohdallansa.

Ed. Dromberg (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täytyy tietysti myöntää, että meillä oli kaupunginjohtajamme Pirjo Ala-Kapee työryhmässä ja hän oli tuonut asiat ja näkökannat esille. Mutta lopullisia laskelmia ei ollut esittää siinä tilanteessa, ja hän vetosi tähän, että hän niiden perusteiden mukaan ei voinut siinä tilanteessa tietää, mikä lopputulos oli Vantaan kannalta. Siitä olen samaa mieltä, että hän ei ajanut sitä asiaa, mikä olisi tuonut näille kunnille oikeudenmukaisuuden.

Ed. Rimmi: Rouva puhemies! On tietysti totta se, että kunnat ovat hyvin erilaisia ja se erilaisuus on viime aikoina tavallaan lisääntynyt vallankin siinä suhteessa, että kaupunkikeskuk-

siin väkeä muuttaa maaseutukunnista. Kasvukeskuksissa ongelmat tulevat siitä, että tulee väkeä lisää, tarvitaan lisää asuntoja, päiväkoteja ja kaikenlaista. Toisaalla taas väki vähenee, mutta kuntien palvelut täytyy kuitenkin tuottaa.

On puhuttu myös siitä, kun kunnat ovat maksaneet paljon lainojaan pois. Tässähän se kummallinen yhtälö olikin, että samaan aikaan kun kunnat maksoivat lainojaan, valtio joutui ottamaan kymmeniä miljardeja velkaa maksaakseen kunnille valtionosuuksia.

Pyysin puheenvuoron lähinnä siitä syystä, kun kuulin työhuoneeseeni ed. Aittoniemen kertovan, että valtiontalouden päätöksistä johtuen esimerkiksi Tampereen kaupungissa olisi laskettu veroäyriä, kun kuviteltiin, että pärjätään. Tampereen kaupungissa todella edellisellä kaudella vuosi sitten veroäyriä laskettiin. Todellakaan ei kuviteltu missään vaiheessa, että pärjätään sillä neljännespenniä alhaisemmalla veroäyrillä, vaan se oli oikeiston vaalitemppu meidän kaupungissamme, ja se tehtiin yhden äänen enemmistöllä. Neljännespennin veroäyrinalennus merkitsi Tampereen budjetissa 25:tä miljoonaa markkaa. Siitä tyhmästä päätöksestä ja myös muista toimenpiteistä johtuen olemme siinä tilanteessa, että olemme joutuneet nostamaan veroäyriä, mutta emme pelkästään valtion toimenpiteistä johtuen, kuten ed. Aittoniemi aiemmin kertoi.

Ed. Jari K o s k i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Mielenkiintoista on kuunnella keskustelua ja pohtia, mitkä kunnat ovat eniten vaikeuksissa, ne, joilla on paljon lapsia, vai ne, joilla on paljon vanhuksia. Voi tietysti sanoa, että varmaan on ongelmia kunnissa, joissa on paljon lapsia, pitää rakentaa päivähoitoa, mutta ehkä ei kauhean ihanaa eläminen ole sellaisissa iltaruskon kunnissakaan, missä vanhuksia on 25 tai jopa 30 prosenttia väestöstä. Vanhuksetkin pitää hoitaa ja heistä huolehtia, niin kuin tietysti lapsistakin.

Kun on kuunnellut keskustelua, niin tietysti kaikkihan toivovat, että voitaisiin tehdä sellainen valtionosuusuudistus, että kaikki voittaisivat ja vain katsottaisiin ja lyötäisiin nokkiin, kuka eniten tarvitsee, jotta saataisiin palveluita aikaan. Mutta se on mahdotonta, koska tiedämme tilanteen ja sen, että se ei tästä miksikään muutu. Nyt on kunnissa se paikka, jolloin pitää keskustella, millä tavalla kunnalliset palvelut tuotetaan, mitkä ovat ne peruspalvelut, mitkä kunnissa tuotetaan, ja mitä tehdään ehkä joillakin muilla keinoilla.

Nyt on se paikka myös, jolloin kunnissa todella pitää miettiä, millä tavalla kuntien yhteistyötä lisätään ja syvennetään ja sitä kautta haetaan säästöjä ja rationalisointia kuntien palvelutuotantoon. Se vaatii kyllä aika paljon uutta ja uusia avauksia myös luottamushenkilöiltä. Toivottavasti keskustelua käydään paitsi eduskunnassa myös kuntien valtuustoissa.

Ed. M a n n i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Vielä lisäselvennyksenä ed. Drombergin puheenvuoroon toteaisin, että lasten päivähoidon osalta yksi keskeinen ongelma oli se, että kustannustaustat laskettiin vuoden 1993 perusteella. Valtio huolimatta esimerkiksi Kuntaliiton voimakkaasta vaatimuksesta, johon kaupunginjohtaja Ala-Kapeekin yhtyi, ei suostunut siihen, että otetaan huomioon uusi päivähoitolaki, joka velvoitti järjestämään päivähoidon jokaiselle lapselle. Eli tahallisesti käytettiin vääriä taustatietokustannuslukuja, ja se on yksi syy myös näihin ongelmiin.

Mitä tulee arvokeskusteluihin ja muihin, ne ovat tietysti hyviä ja tärkeitä. Mutta pitää muistaa, että kunnallisesta henkilöstöstä 82 prosenttia on sosiaali- ja terveys- sekä opetustoimen palveluksessa — kulttuuritoimi on jo silloin otettu pois. Siellä on erittäin voimakkaat työpaineet jo tänä päivänä, joten kovin hirvittävän suuria tuloksia arvokeskustelulla ei saada.

Mitä tulee Tampereeseen, niin ehkä Tampereen vaalibudjetti tehtiin siinä uskossa, että Tampere on kunta, jonka ainakin piti voittaa kaikkein eniten Suomessa Kosken valtionosuusuudistuksesta, noin 900 markkaa asukasta kohden, jolloin 1 500 markan leikkauksesta jäi vain pieni osa Tampereen kaupungin kannettavaksi. Mutta siitäkään huolimatta Tampere ei ole näköjään selvinnyt. Siellä on varmasti monia muitakin syitä.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Kyllä se totta on, että kun valtiontalous on tiukalla, väkisin jotakin joutuu tekemään. Lisää rahaa ei ainakaan ole jaossa valtiontalouden puolelta kuntiin päin. Kokonaisuutena valtionapujärjestelmä on aikamoista salatiedettä, sehän on aika hienoa nippelitekniikkaa. Mutta näköjään, kun jotakin muutetaan ja on vähemmän rahoja käytössä, käy niin kuin on ilmennyt edellisistä puheenvuoroista.

Sitten toinen juttu, mihin oikeastaan ed. Jari Koskinen puuttui, on se, millä tavalla kuntarajojen yli voitaisiin tehdä sellaista työtä, joka säätäisi mahdollisesti johtokustannuksia. Se olisi sel-

laista, mitä pitäisi lähteä etsimään, koska se tiedetään, että meillä ei voi hirveän paljon valtion puolella veroja korottaa eikä kuntien puolella. Hirveän paljon näköjään uusia veromuotojakaan ei ole kukaan ainakaan esittämässä. Silloin joudumme etsimään näissä puitteissa uusia toimintamuotoja. On katsottava myös, että esimerkiksi taloushallinnon puolella voitaisiin hoitaa hyvin isojakin alueita kuntarajojenkin yli, jolloin tulisi kustannussäästöjä siltä puolen ja oikeata ihmisten palvelua voitaisiin paremmin hoitaa, kodinhoitoa, lastenhoitoa, kaikkea mikä suoraan koskettaa ihmisiä. Sille puolelle jäisi enemmän rahoja maksaa palkkoja ja pitää palveluita yllä.

Ed. Jääskeläinen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. P e k k a r i n e n : Arvoisa puhemies! Käsiteltävänä olevaan asiaan liittyen mieluusti laajennan hieman laajemmalle keskustelua siitä, miten kunnat selviytyvät. En vain siihen, mikä on nyt käsittelyssä olevan lain ydin, eli valtionosuusjärjestelmään, sen mekanismin vähäiseen muuttamiseen, sen myötä tapahtuvaan valtionosuuksien leikkaukseen vaan hieman laajemmallekin keskustelua muutamalla ajatuksella yritän laventaa.

Tärkeä nimittäin on toki se järjestelmä, millä valtio — kunta-suhde toimii. Kun valtio kerran määrittelee palvelut, jotka kunnan tulee tuottaa, kun valtio antaa määräyksensä mukaan vissin summan rahaa, on tietysti hyvä, että järjestelmä olisi mahdollisimman selkeä ja oikeudenmukainen.

Toinen tärkeä asia on se kysymys, kuinka menetellään ylipäänsä kunnille kuuluvan tehtäväosuuden kanssa, onko perusteltua ja järkevää supistaa vai laajentaa sitä kansantuoteosuutta, joka on kuntien hoidossa.

Kolmas tärkeä näkökulma tähän keskusteluun mielestäni on kysymys siitä, miten valtiovalta voi muulla yleisellä yhteiskuntapolitiikallaan vaikuttaa yhteiskunnalliseen kehitykseen niin, että jälki myös kuntien ja ylipäänsä suomalaisen palvelutuotannon ja palvelujärjestelmän kannalta olisi mahdollisimman optimaalinen.

Mitä tulee ensinnäkin siihen, miten nyt on käymässä kaiken kaikkinensa kuntien valtionosuuksien ja koko kuntasektorin, valtionosuudet supistuvat, mutta eivät vain valtionosuudet vaan koko kuntasektori. Vuodesta 94 ensi vuoteen eli vuoteen 98 kuntasektorin valtionosuus supistuu yli 20 prosenttiyksiköstä budjettikirjan mukaan 18,1 prosenttiyksikköön. Prosenteissa mitaten itse lähtöluvusta supistus on lähes 10 prosenttia. Kunnallistalouden ja -hallinnon neuvottelukunnan, jossa ovat mukana sisäasiainministeriö, valtiovarainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö ja opetusministeriö — lähinnä nämä partit — ja työmarkkinajärjestöt, arvion mukaan hallituksen tekemän linjauksen pohjalta kuntasektorin valtionosuus supistuisi vuoteen 2000 mennessä edelleen vähän yli 16 prosenttiyksikköön.

Arvoisa puhemies! Sen ohella, että on tärkeää pohdiskella sitä järjestelmää, jolla valtionosuudet kanavoituvat kuntasektorille, on tärkeää mielestäni pohdiskella sitä, onko oikein, että kuntasektorin osuus kaiken kaikkinensa supistuu kansantuotteesta mitattuna äsken kerrotun suuntauksen mukaisesti. Vai olisiko niin, että Suomen menestyksen yksi tärkeitä kulmakiviä on ollut ja voisi olla tulevaisuudessakin se, että pidämme pystyssä hyvinvointiyhteiskunnan sellaisena, että se kykenee tarjoamaan sivistyspalvelut, sosiaali- ja terveyspalvelut — ennen kaikkea nämä — mahdollisimman tasapuolisina ja oikeudenmukaisina koko kansalle niin, että sitä kautta haetaan se reaalinen kilpailukyky, joka menneinä vuosikymmeninä on ollut Suomen kansantalouden vissi kilpailuetu?

Mielestäni koko kuntasektorin nyt tapahtumassa olevan suuruista pudotusta bruttokansantuotteesta ei pitäisi hyväksyä. Alasajon pitäisi tapahtua hillitymmin. Toistaiseksi vielä, myönnän sen, supistuminen on realiteetti, välttämättömyys, mutta vauhti on liian suuri. Sitä pitäisi hillitä ja osoittaa kuntasektorille resursseja, suurempi osuus koko kansantuotteesta.

Tätä taustaa vasten keskusta ei tule hyväksymään niin suuria valtionosuuksien leikkauksia kuin nyt on kaiken kaikkinensa tapahtumassa, on tapahtunut jo tällä kaudella ja ennen kaikkea mitä vielä vuodelle 98 hallitus on esittämässä.

Toinen näkökulma, joka vaikuttaa nyt käsittelyssä olevaan asiaan, valtionosuusjärjestelmän mekanismiin, on kysymys siitä, minkälaista yhteiskuntapolitiikkaa ylipäänsä maassa harjoitetaan ja miten sen tulokset heijastuvat niihin mahdollisuuksiin tai velvoitteisiin, joita kuntasektorin hoidettavana ylipäänsä on. Jos yhteiskuntapolitiikan suunta on sitä, mitä se nyt on ollut, keskittävä ja toisaalta autioittava, syntyy tilanteita, joista esimerkit vaikkapa Vantaalta ja Vesannolta puhuvat omaa selkeätä kieltään.

Mitä eriarvoisempi alueellinen kehitys on, sitä enemmän väkeä muuttaa keskuksiin, sitä suuremmat vaikeudet siellä on kuntien selviytyä lisääntyvistä palveluvelvoitteista. Kun vaikeudet ovat suuret, siitä kärsivät sekä se väestö, joka vanhastaan asuu paikkakunnalla, että ne, joiden kohtalo on sinne muuttaa.

Kun menettäjäkunnat menettävät väestöään, uusi valtionosuusjärjestelmä rankaisee sellaista kuntaa heti. Se saa entistä vähemmän valtionosuuksia käyttöön, ja kun se saa entistä vähemmän valtionosuuksia käyttöön, se on entistä heikommin eväin liikkeellä turvatakseen kilpailukykyiset palvelut vähenevälle väestölle. On käynnissä oravanpyörä nimenomaan kuntasektorilla, jossa heikommat heikentyvät, ja kun ne heikentyvät kuntina, niiden kyky tarjota työpaikkoja, pitää väestönsä vähenee, ja kun heikkenee ja vähenee, väki lähtee, ja kun lähtee ja menee keskuksiin, niin ajautuu siellä uusiin ongelmiin. Jos näitä ongelmia yritetään hoitaa, niin se hinta, mikä niihin joudutaan uhraamaan valtion varoja, julkisia varoja, onkin sitten aika suuri. Tämä kierre pitäisi katkaista ja saada aikaan sellainen tasapainoisempi alueellinen kehitys, joka voisi ainakin osin estää niitä sanoisinko kuntasektorin kustannusnousuja, jotka ovat tarpeettomia, sellaisia kustannusnousuja, joita voitaisiin eliminoida, ennalta ehkäistä, toimimalla tasapainoisemman alueellisen kehityksen puolesta.

Arvoisa puhemies! Ensi vuonna — täällä on kaiketi se jo kerrottu — ennakkotietojen mukaan 77 kuntaa nostaa veroäyriä ja noin kymmenkunta pystyy laskemaan, kun jätetään Ahvenanmaan kunnat pois, eli hyvin useat kunnat joutuvat nostamaan veroprosenttiaan jo ensi vuodelle. Ellei tätä alueellisen erilaistumisen kierrettä voida katkaista, on ilman muuta selvää, että seuraavina vuosina veroprosentin hinta varioituu, erilaistuu, entistä enemmän aiheuttaen sen kierteen syvenemistä, johon jo äsken viittasin.

Tarvitaan siis, arvoisa puhemies, ei vain järjestelmän oikaisemista siihen tapaan kuin keskusta esittää, vaan tasapainoisempaa alueellista kehitystä ja myös sen seikan tunnistamista ja tunnustamista, ettei koko kuntasektorin alasajo hallituksen nyt viitoittamaa vauhtia ole perusteltua eikä koko Suomen kansantalouden kannalta hyvä.

Ed. Vartiainen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. K o m i : Arvoisa rouva puhemies! Kun tässäkin salissa meistä aika suuri osa joutuu kohtaamaan kunnallistalouden vaikeudet kunnallishallinnossa mukana olevina silmästä silmään, niin valtionosuus muodostuu meille ehkä läheisemmäksi kuin monille muille kuntalaisille.

Itse kannan erittäin paljon huolta siitä, että valtionosuusleikkaus näin voimakkaana toteutettuna johtaa aika nopeasti kunnallisten palvelujen eriarvoistumiseen. Laitamme palveluja arvojärjestykseen. Terveys- ja sosiaalipalvelut on inhimillisesti ajatellen pakko hoitaa. Jäljelle jää kolmas suuri ryhmä eli sivistyspalvelut. Kun koulutuspalveluissa joudutaan laskemaan tasoa, on se hyvin pitkälle vaikuttava toimenpide. Siellä olevat henkilöstömenot ovat jatkuvasti kasvussa. Jäljelle jää vain koulutuspalveluiden laadullinen karsiminen. Tätä pidän alueellisesti erittäin huolestuttavana piirteenä. Tämä on selvästi lähtenyt jo liikkeelle ja jos tätä tietä edetään, niin tämä johtaa myös voimakkaaseen muuttoliikkeen kasvuun.

Ed. D r o m b e r g : Arvoisa puhemies! Ed. Manninen otti esille sen, että kun markkamääriä laskettiin, niin uutta päivähoitolakia ei otettu huomioon. Se on aivan totta. Sitä taustaa vasten tietysti Vantaakin ja pääkaupunkiseudun kunnat joutuivat siitä kärsimään. Edellisen hallituksen aikana, kun päivähoitolaki tehtiin, oli kokoomuksen taholta ehdotettu keskustalle, että pyrittäisiin nimenomaan pääkaupunkiseudun kunnat Espoo ja Vantaa saamaan siirtymäkausilain kautta tasa-arvoiseen asemaan muun maan kanssa, mutta siihen ei suostuttu. Se olisi huomattavasti helpottanut sitä tilannetta, mihin tällä hetkellä on jouduttu.

Nyt kun valiokunta käsitteli valtionosuusasioita, niin mehän, ed. Manninenkin mukana, hyväksyimme sellaisen muutoksen siihen, että tarkastelujakso, joka esityksen mukaan oli neljä vuotta, onkin kaksi vuotta, jolloin pystytään toteamaan, mihin suuntaan kuntatalous on menossa, jotta neljän vuoden päästä, kun tarkastellaan uudelleen, pystytään oikaisemaan ne epäoikeudet, mitkä tässä laissa ovat syntyneet. Mutta toki nyt on joissakin kunnissa tilanteita, joissa nämä pari vuottakin ovat liikaa, jotta pystytään selviytymään, ja siihen täytyisi löytää ratkaisuja.

Ed. Pekkariselle, kun hän on huolissaan koko ajan muuttoliikkeestä, kun ihmiset menevät työn perään, totean, että se tuntuu olevan keskustalle oikein ongelma, että ihmiset haluavat liikkua työn mukana. Minä pidän sitä erittäin hyvänä

asiana, että he ovat omatoimisia ja hankkivat työpaikan selviytyäkseen elämässään.

Ed. Karjalainen: Arvoisa puhemies! Ed. Drombergin puheenvuoroon: Minäkin olen kyllä huolissani muuttoliikkeestä, en sen takia, etteivät ihmiset saisi hakea työtä ja parempaa elämää, mutta yhteiskunta ei ehdi sopeutua tähän muuttoliikkeeseen silloin, kun se on niin rajua kuin se tällä hetkellä on. Meillä kunnat ovat tuottaneet oikeastaan keskeisen osan meidän hyvinvointiyhteiskuntamme palveluista, toteuttaneet hyvinvointiyhteiskunnan, ja nyt tämän yleisen kehityksen mukana tällä vuosikymmenellä niistä Ahon hallituksenkin aloittamista leikkauksista lähtien on sanottu aina, että kuntien taloustilanne heikkenee, ja heikentynyt se on. Se on heikentynyt nyt nousun myötä myös epätasaisesti.

Mutta kun sellainenkin yksikkö kuin oma kotikaupunkini Oulu on suurissa vaikeuksissa taloutensa kanssa, niin minä väitän, että ei pidä enää puhua pelkästään yleisestä heikkenemisestä, vaan usean kunnan kohdalla on tultu vedenjakajalle, jossa on kaksi vaihtoehtoa. Joko me kansallisen solidaarisuuden nimessä huolehdimme valtion kautta kuntien mahdollisuuksista selviytyä, tai toinen mahdollisuus on, että kunnat riisuvat hyvinvointipalvelujaan. Meillä on sillä tavalla etsikkoaika. Meidän hyvinvointiyhteiskuntamme ihan perimmäinen perusta, aivan oikeutetusti voi sanoa, on vaarassa.

Ed. Väistö: Arvoisa puhemies! Minusta ed. Karjalainen puhui vakavaa ja harkinnanarvoista asiaa. Me kaikki todella tiedämme, että kunnat vastaavat juuri niistä hyvinvointipalveluista, peruspalveluista, joita kansalaisille on lakien nojalla meidän järjestettävä. Nyt tässä tilanteessa on ajauduttu todella hyvin suureen kahtiajakoisuuteen. On kuntia, jotka selviytyvät kohtuullisen hyvin, jopa hyvin, ja on kuntia, joissa suorastaan syöksytään alaspäin. On outoa, että hallitus ei ole millään lailla reagoinut näihin ongelmallisiin asioihin vielä tähän päivään mennessä. Vieläkin täällä ministeriaitiosta todetaan, että kun katsotaan koko kuntatalouden lukuja, niin kunnissahan selvitään hyvin. Tämä on ihan käsittämätöntä.

Tähän liittyy minusta, ed. Dromberg, myös hallitsemattomana jatkuva ja kasvava muuttoliike. Eivät ihmiset välttämättä tule työn perään. He tulevat epävarmuuden ja pelon ja usein myös sen seurauksena, että palvelut häviävät. Monilla maaseutukylillä alkaa olla tilanne, että kun teiden pitoakaan ei viikonvaihteessa ollenkaan järjestetä, niin ihmiset lähtevät. Ei silloin voi enää puhua vapaasta oikeudesta valita asuinpaikka, jos palvelut ovat kaikki karanneet ja edellytykset asumiseen menneet. Tässä nyt pitäisi kyllä hakea sellainen yhteisymmärrys, että katsottaisiin kerta kaikkiaan, millä tavoin maan sisäistä kehitystä voidaan tasapainoisemmin viedä yhdessä eteenpäin, miten voidaan varmistaa tarpeelliset, riittävät palvelut kaikille ja miten valtio yhdessä kuntien kanssa näistä tasapuolisesti vastaa tasaveroisilla veroprosenteilla maan eri osissa.

Ed. Pekkarinen: Arvoisa puhemies! Kun ed. Dromberg puhuu muuttoliikkeen siunauksellisuudesta ja hyvyydestä ja sanoo, että me yritämme padota muuttoliikettä, totta kai jokaisen pitää voida liikkua työn perässä ja työn mukana sinne, minne itse haluaa. Mutta jos valtiovalta omien mekanismiensa kautta pakottaa ihmiset lähtemään suurin joukoin, ja juuri näin tapahtuu, kun te viette Pihtiputaalta pois yksityisteiden avustukset, kun te Pihtiputaalta vähennätte valtionosuuksia miljoonamäärin, kun te vähennätte yritystoiminnan alueellista tukea miljoonamäärin ja samaan aikaan lisäätte muita rahoja, sellaisia alueelliseen kehitykseen vaikuttavia, jotka toimivat täällä keskuksissa, niin totta kai tämän tyyppisten toimien seurauksena syntyy tilanne, jossa Pihtiputaan kilpailukyky Espoon kanssa heikkenee selvästi, ja kun heikkenee, työtilaisuudet siellä vähenevät, täällä lisääntyvät. Kun siitä seuraa muuttoliike, teidän kuntanne eivät selviä siitä infran lisätarpeesta, minkä se aiheuttaa.

Minä aikanani opiskelin 70-luvun alkupuolella yhdyskuntasuunnittelua jonkin verran, en kovin paljon, mutta jonkin verran kuitenkin. Silloin opetettiin, että 2 prosenttia on se vuosimuutto, minkä yhdyskuntarakenne kestää. Kun nyttemmin alaa olen yrittänyt jollakin tavalla amatöörinä seurata, olen huomannut, että tämä lukema ei ainakaan siitä ole suurentunut, vaan pikemminkin päinvastoin puhutaan pienemmästä lukemasta sellaisena lukemana, jonka suuruisesta väestömuutosta, joko plussasta tai miinuksesta, yhdyskunta vaivatta selviää. Nyt meillä on monin aluein muuttoliike, joka ylittää tällaisen järjellisen kestokyvyn.

Ed. Saarinen: Arvoisa rouva puhemies! Mielestäni näissä asioissa, jotka koskevat valtion ja kuntien välistä kustannustenjakosuhdetta,

liian usein suoritetaan voimakkaita vastakkainasetteluja. Valtiolla ja kunnillahan on yhteinen vastuu asukkaistaan ja kansalaisistaan. Selvää on, että Suomi ja suomalaiset ovat näinä aikoina kansainvälisen rakennemuutoksen kourissa. Mitä kansainvälinen kilpailukyky edellyttää Suomelta esimerkiksi aluepoliittisesti? Tilanne on aika vaikea, viisi miljoonaa ihmistä näin suuressa maassa. Tämä on kerta kaikkiaan meille hyvin kallis tontti pitää näin korkealla varuste- ja palvelutasolla kuin mitä pidämme, ja siitä tulee tällaisen taloustaantuman aikana, mikä on lähimenneisyydessä, kiistatta suuria ongelmia. Siinä mielessä pitäisi aika paljon hapuilla hillittimiä ja koettaa konsensushengessä löytää yhteistä ratkaisua.

Yhdyn ed. Karjalaisen näkemykseen siinä, että vaikka toistaiseksi kuntatalouden monet tunnusluvut ovat vielä kohtalaisen siedettäviä, niin lähitulevaisuus näyttää erittäin synkältä ja huolestuttavalta. Meidän kansanedustajina pitää soittaa täällä myös sellaisia kelloja ja herätellä hallitusta ja viranomaisia tässä mielessä havaitsemaan tämä edessä oleva uhka, koska toistaiseksi kunnat ovat vielä kunnossa, mutta tulevaisuus ei lupaa hyvää.

Ed. M a n n i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Kun kuntatalousasia oli täällä kyselytunnilla esillä, niin siinä kävi juuri niin kuin puheenvuoroissa on viitattu, että kun me halusimme keskustella tulevaisuudesta, niin ministeri puhui menneisyydestä. Kun sen jälkeen katselin keskustan puheenvuoroja valtionosuusuudistuslain käsittelyssä, täytyy todeta, että yhtään sanaa ei tarvitse vetää takaisin. Kaikki on käynyt juuri niin kuin silloin ennustettiin. Sen vuoksi teen nytkin uuden ennusteen.

Tässähän on käymässä sillä tavalla, jos toimiin ei tartuta, että kun tällä hetkellä hyvin menee lähinnä niillä kunnilla, joilla on korkea yhteisövero, niin kun yhteisöveroa leikataan kolmen vuoden viiveellä, käy niin, että niiden kuntien tilanne, jotka nyt ovat pohjalla, syöksykierteessä, hiukan paranee lähimmän kolmen vuoden aikana, mutta huomattava osa niistä kunnista, joilla nyt menee hyvin, tulee syöksymään kolmen neljän vuoden aikana. Me olemme vuonna 2001 tai 2002 sellaisessa tilanteessa, että jos uutta ei tehdä, niin koko kuntakenttä on täysin romuttuneessa tilassa, raunioina. Siellä ei ole montakaan hyvää kuntaa enää olemassa. Tässä mielessä hallituksen pitäisi nähdä, ja minulla on vahva epäilys, että kyllä hallintoministeri Backman näkeekin tämän, mutta hänellä ei ole rohkeutta eikä kykyä valtionvarainministeriä vastaan taistella tämän asian puolesta ja tuoda sitä rohkeasti esiin. Mutta se on välttämätöntä, jos yhteiskunnan hyvinvointipalvelut halutaan säilyttää. Kunnat vastaavat kahdesta kolmasosasta niitä.

Ed. D r o m b e r g : Arvoisa puhemies! Kun ed. Väistö toi jälleen kerran maaseudun autioitumisen esille, niin totta on toki, että maaseudulla on tapahtunut muuttoliikettä, mutta se on tapahtunut usein kirkonkyliin keskuksiin, joissa palvelut ovat. Siellä ovat myös työpaikat. On aivan luonnollista niin kuin myöskin muissa Pohjoismaissa ja Euroopan tasolla, että ihmiset liikkuvat sinne, missä on työtä ja palveluita. Te haluatte keskustana estää tämän normaalin liikkeen, mikä tapahtuu. Minun mielestäni on erittäin tärkeätä, että nuoret ihmiset saavat työpaikat, heillä on elämä edessään, he rakentavat tätä Suomea. Siinä mielessä on erinomainen asia, että he pystyvät viemään Suomea eteenpäin, koska he tulevat myöskin tätä kautta työllistetyiksi.

Sitä paitsi, suuri muutos maaseudullahan on tapahtunut maataloudessa, kun koneellistaminen on vienyt työpaikkoja. Samoin palveluammateissakin on koneellistuminen tapahtunut pankeissa ynnä muualla, jolloin meidän on oikeastaan hyvin monella tavalla otettava tämä kysymys käsittelyyn, niin kuin tänä päivänä tehdäänkin.

Uskon, että meillä on kaikilla huoli siitä, miten kuntatalous tässä tilanteessa selviää. Siihen täytyy löytää lääkkeet, jotta me selviydymme myöskin ensi vuosituhannella näistä ongelmista ja palvelutarpeista.

Ed. K i l j u n e n : Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys, joka koskee itse asiassa valtionosuuslain detaljia, on nyt selvästi kirvoittanut laajemman keskustelun kuntien asemasta ja kunnallistaloudesta. Minusta on tietenkin erinomaista, että keskustelua käydään, koska tässä on hyvin vakavista asioista kysymys.

Haluaisin ensin periaatteellisella tasolla ilmaista yleisen huoleni siitä, että julkinen sektori kokonaisuudessaan, sekä valtiontalous että kuntatalous, on vaikeuksissa. En haluaisi nähdä näitä itse asiassa vastakkain, niin kuin liian usein nähdään, että julkisessa sektorissa olisi kaksi erillistä osaa, jotka kilpailevat keskenään. Ne nimenomaan täydentävät toisiaan. Hälyttävämpi ongelma on sillä tasolla olemassa, että kun meillä varallisuus suomalaisessa yhteiskunnassa tänä

päivänä 90-luvun puolivälin jälkeen, vuonna 1997, on korkeammalla kuin koskaan, siis valtakunta on rikkaampi kuin koskaan tulotasolla mitattuna, niin samanaikaisesti meillä nimenomaan julkinen talous on suurissa vaikeuksissa ja kriisissä. Tässä on ilmiselvästi epäsuhta olemassa. Se on primaarisesti poliittinen ongelma, ja sen takia meidän on syytä ottaa tämä haaste vastaan.

Itse valtionosuuslaista, jos arvoisa puhemies sallii, sanon vielä yhden lisähuomautuksen, joka sikiää siitä, että me olemme saaneet uuden valtionosuuslain, jossa ilmiselvästi on epäoikeudenmukainen perusasetelma sikäli olemassa, että se kohtelee kaltoin voimakkaasti kasvavia lapsi- ja nuorisovaltaisia kuntia. Tällaisesta käyvät hyvin esimerkkeinä pääkaupunkiseudun kunnat; Vantaan, Espoon ja Järvenpään kaltaiset kaupungit ovat ilmiselvästi tällaisia. Samanaikaisesti laki suosii passiiviväestöä omaavia kuntia, joissa on siis runsaasti vanhus- ja työkyvyttömyyseläkeläisväestöä. Tämä aiheuttaa ilmiselvää epäoikeudenmukaisuutta. Olen aikaisemmin käyttänyt esimerkkinä Vantaata ja verrannut sitä Turun ja Tampereen kaltaisiin saman suuruusluokan kaupunkeihin, joissa valtionosuudet tänä vuonna ovat yli 500 miljoonaa markkaa, kun se Vantaalla on 250 miljoonaa markkaa. Tässä on ilmiselvästi hyvin vakava ongelma, johon hallituksen pitäisi esityksellään tarttua. Tämä, mikä nyt on esillä, on detalji ja sinänsä ehkä kannatettava.

Ed. M. Markkula: Arvoisa puhemies! Kun ed. Pekkarinen innostui vertailemaan Pihtipudasta ja Espoota, niin hän meni eräiltä osilta tietämättömyydessään varmaan pieleen. Hän painotti, että aikanaan opiskellessaan 70-luvulla yhteiskunnan kokonaissuunnittelua hän oli oppinut, että muutto yhteen kuntaan saisi olla korkeintaan 2 prosenttia. Espooseen muuttavien määrä ei ole lähelläkään tuota 2 prosenttia, vaan kasvu johtuu todella ennen kaikkea siitä, että meillä on nuoria, innokkaita, aktiivisia isiä ja äitejä, jotka saavat lapsia. Edelleen jos ajatellaan sitä hyvin onnistunutta kansainvälistymispolitiikkaa, jota Suomi on tämän hallituksen aikana harjoittanut, niin siinä on todella oleellista, että me panostamme sellaiseen osaamiseen, jonka avulla menestymme kansainvälisesti. Tällöin on järkevää, että valtion panostukset suunnataan, aivan niin kuin niitä viime vuosina on tehty, teknologiseen tutkimus- ja kehitystoimintaan ja kansainvälistymiseen eikä suunnata niitä passiivisina avustustukina Pihtiputaalle tai vastaavasti.

Ketä ed. Pekkarinen sitten estäisi muuttamaan maan sisällä? Kyllä meidän pitää tukea aktiivitoimintaa ja antaa jokaiselle suomalaiselle oikeus hakea korkeatasoista koulutusta ja etsiä työtä, löytyy se työ sitten Espoosta tai Jyväskylästä. Ne, jotka haluavat asua Pihtiputaalla, saavat asua tietenkin siellä, tai joku voi sinne myös muuttaa. Sitä meidän ei tule estää, mutta meidän pitää ymmärtää, että meidän tulevaisuutemme riippuu todella osaamisesta ja perustuu kansainväliseen kilpailukykyyn. Sitä meidän pitää edistää.

Ed. Väistö: Rouva puhemies! Meidän pitää muistaa, että vastuu koko maan ja alueiden kehityksestä on sekä kunnilla että valtiolla. Jos kunnilla ei ole taloudellisia edellytyksiä panostaa olosuhteiden ja elinkeinojen kehittämiseen, niin ne eivät kykene vastuutaan kantamaan.

Ed. Drombergille totean, että emme me ole missään nimessä mihinkään pakottamassa, me vain olemme luomassa edellytyksiä, haluamme siis säilyttää elämisen edellytykset kautta maan. Tämän on myös hallintovaliokunta muun muassa aluepolitiikkaa koskevan selonteon yhteydessä todennut niin, että kansalaisille pitäisi järjestää edellytykset toimeentuloon, elämiseen ja palveluihin omalla kotiseudullaan. Tietenkään kaikki eivät niin tee. Ihmisillä on valinnanvapaus, mutta ei heitä pidä pakottaa myöskään muuttamaan sillä, ettei edes toimita myönteisessä hengessä elinkeinojen kehittämisen tai alueellisen kehityksen puolesta.

Muuttoliike on tällä hetkellä täysin erilainen kuin aiemmin. Nyt Suomi keskittyy neljään keskukseen, niin kuin on todettu, ja se ei voi olla onneksi tälle maalle. Se on hallitsematon kehitys. Me haluamme nostaa esiin ja keskusteluun, että jonkinlaiset tasapainoiset kehittymisen ja kehityksen edellytykset koko maan osalta saataisiin säilymään. Työpaikat eivät ole enää kiinni sijainnista, vaan tietotyö on entistä paremmin järjestettävissä kautta maan.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Kahteen täällä esillä olevaan näkökohtaan on pakko vielä puuttua. Toinen on se, minkä ed. Manninen totesi, kun hän loi odotuksen siitä, että yhteisöveron tilanteen muuttumisen kautta kunnat eräällä tavalla vuoron perään käyvät kurimusvaiheen läpi. Voi olla kurjaa käydä kurimusvaihe läpi, mutta se voi olla ihan hyväkin asia siinä katsannossa, että tulee katsottua kunnan palvelutuo-

tantorakenteet perusteellisesti läpi niin, että ne ovat mahdollisimman tarkoituksenmukaiset niiden ensisijaisen tehtävän kannalta. Väite oli retorisesti hyvä, mutta ehkä ei ajatuksellisesti niin kauhean hyvä.

Toinen näkökohta on se, että ei valtakunnan sisäinen muuttoliike ole kyllä valtionosuuksista riippuvainen asia ollenkaan. Ei, kysymys on työpaikkaodotuksista, ainoastaan ja vain niistä. Sellaisista kunnista, joilla valtionosuustilanne on plus miinus nolla ja palvelurakenteet tässä suhteessa niin kuin ennenkin, nuoriso häippäisee pois, kun ei ole duunia, ja sillä siisti.

Ed. Tiuri: Arvoisa puhemies! Tulin varmuuden vuoksi puhujakorokkeelle, kun en tiedä, pystynkö kahdessa minuutissa sanomaan sen, minkä haluan, toivottavasti kuitenkin suurin piirtein.

Tässä on nyt puhuttu paljon muuttoliikkeestä. Minä olen suorituttanut siitä selvityksiä. Kolmen vuoden ajalta vuodesta 93 vuoteen 96 meillä on valmiit tilastot ja niistä voi katsoa, miten eri työssäkäyntialueilla väestön määrä on kasvanut tai vähentynyt. Suomen kunnat ovat minusta kovin omituinen ryhmä, kun rajat menevät keskeltä työssäkäyntialueita, ja silloin kunnista saadaan hyvin sekavia tuloksia. Mutta jos otetaan työssäkäyntialueet, niin silloin puhutaan pienimmästä mahdollisesta talousalueesta ja voidaan tarkastella, miten siellä käy.

Viime aikoina olen huomannut, että puhutaan seutukunnista. Ne ovat taas jotain työssäkäyntialueiden kokoelmia ja halkeamia, joten ei niissäkään oikein ole järkeä. Tilastokeskus kuitenkin käyttää niitä, joten työssäkäyntialueiden selvittäminen on ollut vähän vaikeaa.

Lopputulos tästä työssäkäyntialueiden selvittämisestä on, että jos työssäkäyntialue on pieni, alle 5 000 asukasta, niin kolmessa vuodessa sieltä on hävinnyt 4 prosenttia ihmisistä. Sitä mukaa, kun työssäkäyntialue kasvaa, sitä vähemmän ihmisiä häviää ja kun siirrytään työssäkäyntialueeseen, jonka väestö viesti ylittää noin 50 000, silloin alkaa väki kasva. Kun päästään sitten pääkaupunkiseudun työssäkäyntialueeseen, niin täällä asukasmäärän lisäys on lähes 2 prosenttia vuodessa. Mutta, niin kuin ed. M. Markkula jo totesi, sehän ei tarkoita sitä, että tänne niin paljon muuttaa väkeä, vaan täällä on myös lapsia enemmän.

Minun nähdäkseni tämä kehitys on sellainen, jota minä ennustin jo 13 vuotta sitten, kun julkaisin kirjan näistä asioista. Silloinkin tilanne oli aivan sama. Ihmiset muuttivat suurempiin työssäkäyntialueisiin. Silloin yritettiin epätoivoisesti edelleen pitää maataloutta pystyssä ja muka tukemassa Suomen asutusta kaikkialla. Mutta niin kuin silloin jo totesin, niin esimerkiksi lypsytilojen lukumäärä puolittuu aina kymmenessä vuodessa ja niin on tapahtunut jatkuvasti eikä Euroopan unioniin liittyminenkään ole sitä muuttanut. Niin että tämä on ollut kehitystä, joka on ollut nähtävissä jo niin kauan, kun sitä on viitsinyt katsoa. Kun yritetään selittää, että se johtuu siitä, että valtio tekee sitä tai tätä, niin se ei minusta pidä paikkaansa, vaan kyllä tässä on kysymys ihan normaalista trendistä, joka tietoyhteiskunnassa tapahtuu.

Nythän palvelutyöpaikkoja tulee lisää, kun teollisuus- ja maataloustyöpaikat vähenevät. Palvelutyöpaikkoja ei voi tulla lisää muuta kuin semmoisilla alueilla, missä on palveltavia. Näitä palveltavia ovat tietenkin yritykset, joita muut yritykset voivat palvella, esimerkiksi ohjelmistoyritykset, jotka tekevät yrityksille ohjelmia, tai vanhanaikaisemmat yritykset, jotka huoltavat yritysten koneita ja niin poispäin. Sitten toinen ryhmä, johon palvelutehtäviä saadaan aikaan, tosin Suomessa suhteellisen vähän vielä, on yksityisten ihmisten palvelut, ja niissäkin on mahdollisuus syntyä sitä enemmän työpaikkoja, mitä enemmän ihmisiä on.

Tämä on se yleinen kehitys, joka tietoyhteiskunnassa tapahtuu. Minusta on hyvä, että nykyinen hallitus on viimeinkin, ja ehkä jo hieman edellinenkin, sen tunnustanut, kun on ruvettu sijoittamaan varoja lisää koulutukseen, tutkimukseen ja tuotekehitykseen. Sillä lailla turvataan ja saadaan uusia työpaikkoja siellä, missä niitä on mahdollisuus aikaansaada.

Ed. Dromberg: Arvoisa puhemies! Haluan vielä ed. Väistön kanssa käydä tätä keskinäistä keskustelua.

Kun sanoitte, että ihmiset pakotetaan lähtemään omalta paikkakunnaltaan pois tiettyjen toimenpiteiden seurauksena, niin tästä asiasta olen ehdottomasti eri mieltä. Tällä hetkelläkin esimerkiksi teidän omalle paikkakunnallenne Itä-Suomessa on nykyinen hallitus suunnitellut ohjelmia ja myös satsaa aika paljon tulevaisuudessa, että se alue saataisiin pysytettyä elinkeinokelpoisena ja elinkelpoisena. Myös Pohjois-Suomeen on saman tyyppisiä ohjelmia olemassa, ja vastaisuudessakin tullaan varmasti hoitamaan näitä alueita. On myös muita alueita Suomessa, jotka kaipaisivat vastaavan tyyppistä toimenpi-

desarjaa, esimerkiksi Pohjanmaan alue. Siellä on saman tyyppisiä kuntia.

Mutta kuinka pitkälle tällaisessa iänikuisessa tukipolitiikassa voidaan mennä? Ei siihen riitä valtion varat eikä kuntien varat, vaan täytyy lähteä alueiden omatoimisuudesta eikä siitä, että tukeudutaan ainoastaan valtionosuuksien ja muiden tukipolitiikan muotojen varaan. Ei semmoinen kansa pysty elämään tulevaisuudessa, jolla ei ole omaa tahtoa ja omaa halua kehittää maata ja omaa aluettaan. Me emme kilpaile keskenämme. Me kilpailemme tulevaisuudessa entistä enemmän EU:n muiden maiden kanssa ja myös koko Euroopan kanssa muutoinkin (Ed. Tiuri: Ja Japanin!) — ja koko maailmassa meillä on kilpailutilanne, kuka pärjää. — Kyllä täytyy lähteä omaehtoisuudesta eikä siitä, että tukipolitiikalla pidetään maata yllä.

Ed. P u l l i a i n e n : Arvoisa puhemies! Ed. Tiurin äskeinen puheenvuoro pakottaa käyttämään vastauspuheenvuoron kaltaisen varsinaisen puheenvuoron.

Ensinnäkin hän on aivan oikeassa siinä, että maatilojen määrä on laskenut. Mutta viljelty peltoala ei ole laskenut. Se on Kainuussakin kuntakohtaisesti lisääntynyt sen takia, että jäljellä oleva maanviljelijäjoukko viljelee laajempaa aluetta. Elikkä toiveenne siitä, että maatalous olisi hävinnyt teidän toimenpiteittenne tuloksena, ei ole onnistunut.

Toinen on se, kun te puhutte sitä, että muutetaan kasvukeskuksiin. Totta. Muutetaan työn perässä, mutta muutetaan myös työttömäksi, koska on odotus kahdesta asiasta: Toinen on se, että siellä on vaurautta, että työtön elätetään toimeentuloturvalla, ja toinen on odotus siitä, että kyllä sieltä varmasti sitten kuitenkin jotakin työtä löytyy. Siis toisin sanoen kysymys on odotuksista, ei mistään muusta.

Ed. V e h k a o j a : Arvoisa rouva puhemies! Kyllä minun mielestäni on annettu virheellinen lupaus, jos on luvattu, että joka niemeen, notkoon, saarelmaan voi saada hyvät palvelut Suomenmaassa. Onhan olemassa nimittäin ihmisiä, jotka ovat ihan omaehtoisesti myös paenneet taajamia ja lähteneet hakemaan todella syrjäistä, rauhaisaa seutua. Näille ihmisille on kyettävä sanomaan, että he maksavat jonkin hinnan tästä valinnastaan. En puhu nyt niistä, jotka ovat vuosisatoja asuneet samoilla maatiloilla, vaan tästä vastaliikkeestä, joka kaupunkiin muuton rinnalla on näkyvissä.

Sitten haluaisin ed. Pulliaiselle täydentää, että kaupunkiin ei muuteta pelkästään työpaikkaodotusten tai pätkätöiden helpomman mahdollisuuden takia vaan myös koulutustaso-odotusten takia. Tämä on tullut aivan selvästi esille maaseudulla. Jos sattuu olemaan vähänkin koulutetut vanhemmat, niin he kerta kaikkiaan ovat koulutustason puutteellisuuden takia lähestulkoon pakokauhun vallassa ja haluavat muuttaa vauraammille seuduille ja tarjota lapsilleen parasta. Se paras ei ole heidän näkemyksensä mukaan enää se, että koulu on jokaisessa kylässä, vaan he kysyvät, missä on paras koulu meidän lapsillemme, ja sen takia ovat myös halukkaita hakeutumaan etelään.

Muuttoliikkeellä on myös pahoinvoivat puolensa, esimerkiksi siinä, että perheen ja tuttavien tukipiiri särkyy tai sitä ei ole käytettävissä, mikä lisää työsidonnaisuutta ja myös uhanalaistaa perheiden ja lasten hyvinvointia.

Ed. T i u r i : Arvoisa puhemies! Ei Suomessa kukaan varmaan halua maataloutta lopettaa, koska meidän täytyy syödäkin ja nykyaikana on varmaan hyvä, että on jokin 80 prosentin omavaraisuus. Mutta sehän on nähty jo monta kymmentä vuotta, että maataloudessa tarvitaan yhä vähemmän väkeä ja sen mukaan pitäisi asioita suunnitella ja kehittää.

Äsken unohdin mainita, että työpaikat myös, jos katsotaan työssäkäyntialueita, ovat lisääntyneet, tosin vasta kahdelta vuodelta, ja mitä suurempi on työssäkäyntialue, sitä suurempi suhteellisesti on lisäys vuodesta 93 vuoteen 95. Esimerkiksi Turun ja Tampereen työssäkäyntialueella työpaikkojen lisäys on ollut yli 2,5 prosenttia vuodessa, eli kyllä siellä on tullut enemmän työpaikkoja kuin asukkaita lisää. Pääkaupunkiseudullakin on päästy kuitenkin lähes 2 prosenttiin vuodessa eli suurin piirtein siihen, mitä on ihmisiäkin tullut lisää. Kyllä työpaikat todella ovat myös tulossa suuremmille paikkakunnille. Suoraan verrannollisesti tai ei edes suoraan vaan logaritmiskaalalla verrannollisesti siihen, mikä on työssäkäyntialueen asukasmäärä, sitä suurempi on uusien työpaikkojen prosenttiosuus.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! En tiedä, kuinka kaukana seilailen varsinaisesta valtionosuuslain uudistuksesta, mutta kyllähän muuttoliike on tietysti yksi tekijä, joka on merkittävä haja-asutusalueiden, haja-asutuskuntien menestykselle ja myös sitä kautta valtionosuuden tarpeisiin. Kun, oliko se nyt ed. Vehkaoja,

joka puhui vastaliikkeestä kaupunkilaistumisen vastakohtana, tässä on ns. Polvijärvi-liike tullut esille viime kuukausina, eli Polvijärvelle on Helsingin seudulta muuttanut useita perheitä, jotka ovat muuttaneet sinne pientiloille, jotka ovat vielä korjauskelpoisia, ja korjanneet asunnot ja muuttaneet sinne asumaan. Osa on tietysti sellaisia, jotka ovat luopuneet työelämästä joko aikaisemmin tai eläkeiässä.

Minä olen tätä asiaa korostanut moneen kertaan, vaikka sille on ehkä naurettu, että jokin luontaistaloustyyppinen elämä ihmisellä, jos hän tottuu tähän ajatukseen ja muuttaa maaseudulle, on loppujen lopuksi hienoa elämää. Mutta sitä ei vain kaupunkilaisten osalta ymmärretä eikä huomata. Valtion pitäisi tätäkin kautta tuoda näitä mahdollisuuksia esiin. Silloin tasattaisiin jonkin verran muuttoa ruuhkakeskuksiin, mikä on tietysti slummiutumisen alkuaste. Näin ollen saataisiin tätäkin kautta elinvoimaa haja-asutusalueelle ja ihmisiä pois täältä slummeista. Tämä on hyvin merkittävää, mutta sitä ei tarpeeksi huomioida.

Ed. Dromberg: Arvoisa puhemies! Haluaisin vielä kasvusta sikäli käydä keskustelua, kun puhutaan koko ajan, että pääkaupunkiseudulle on sellainen imu. On toisaalta hyvä, että meillä on tarjota työpaikkoja ja sitä kautta saamme työttömyyden laskuun. Mutta miksi pääkaupunkiseudulle sitten on tullut myös ulkoapäin muuttajia, on kysymys myös siitä, että ulkomaalaiset, jotka tulevat Suomeen, sijoittuvat enimmäkseen pääkaupunkiseudulle, ja paluumuuttajien, jotka tulevat takaisin, asunto on miltei poikkeuksetta tällä alueella. Syntyvyyden lisäksi, jonka ed. M. Markkula toi esille, kasvun yksi syy on ollut se, että opiskelijat ovat voineet valita opiskelupaikkakunnan asuinpaikakseen, eli korkeakoulupaikkakunnat nimenomaan ovat saaneet lisäkasvua.

Jos sitten maaseudun ja kaupungin välisestä liikkeestä voidaan jotakin sanoa, niin onhan se taas ollut suunnaton piristysruiske, että monella suomalaisella on kaksi asuntoa: kaupunkiasunto ja maaseutuasunto, ja he kesäksi melkein muuttavat maaseudulle, ja se virkistää talouselämää, mikä siellä on. Kyllähän tämä liike myös on aika huomattava taloudellinen panos, mitä tulee kaupunkiasukkailta maaseudulle.

Ed. Tiuri: Arvoisa puhemies! Suomessa tietenkin ihminen voi vapaasti valita asuinpaikkansa ja muuttaa esimerkiksi, onko se Ähtärissä vai missä se luonnon mukainen systeemi. Mutta minusta on väärin, että he haluavat sitten myös kaikki tietoyhteiskunnan etuudet eli sosiaaliturvan, terveydenhoidon ja kaiken muun eivätkä itse enää maksa mitään veroja. Se ei ole ihan oikeata elämää minusta, kun siinä kuitenkin vaaditaan muuta. Silloin kun minä pikkupoikana elin maaseudulla, se oli lähes omavaraistaloutta: Kaupasta ostettiin vain nauloja, sekahedelmiä ja suolaa, suurin piirtein kaikki muu tehtiin itse. (Ed. Alaranta: Siitä on aikaa kymmeniä vuosia!) — Niin on, mutta se on se, mitä tällä hetkellä muuttajat kuvittelevat, että he elävät siellä ilman mitään tukia.

Mutta onneksi on myös vastaliikkeen vastaliike. Länsiväylässä haastateltiin erästä sähköinsinööriä, joka oli pelastunut sieltä. Hän oli kai kymmenkunta vuotta ollut yrittämässä tällaista elämää ja sitten huomasi, että on sittenkin järkevämpää tulla takaisin. Nyt hän ja hänen perheensä ja lapsensa ovat valtavan tyytyväisiä Espoossa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

13) Hallituksen esitys maakuntajakolaiksi ja laiksi rakennuslain 18 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 169/1997 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 19/1997 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö n:o 19.

Keskustelu:

Ed. Väistö: Arvoisa puhemies! Nyt ensimmäisessä käsittelyssä oleva hallituksen esitys koskee maakuntajakolain säätämistä. Hallitus esittää, että tehtäisiin selkeytys maakunta-käsitteen ja maakuntajaon nykyisiä perusteita muuttamatta ja myöskään niitten tehtäviä tai asemaa muuttamatta. Kyseessä on, kuten hallintovaliokunta mietinnössään korostaa, luonteeltaan tekninen muutos. Tässä ei siis puututa myöskään nykyiseen maakuntajakoon eikä hallintovaliokunnassa ole käyty keskustelua maakuntien nimistä. Lakiehdotus lähtee siitä, että valtuus maakuntien lukumäärän, alueiden ja nimien päättämisestä jää valtioneuvostolle, mutta sitä ennen valtio-

neuvoston on kuultava asianomaisia maakuntia ja kuntia.

Maakuntajako toimisi siis nykyiseen tapaan maakuntien liittojen eli nykyisten aluekehitysviranomaisten aluejakona. Samaan tapaan tavoitteena on, että myös valtion aluehallintoviranomaiset toimisivat pääsääntöisesti maakuntajaon mukaisesti. Eräänä poikkeuksena tähän olisi muun muassa rajavartiostojen toimialue rajavartioston tehtävien luonteen vuoksi maakuntajaosta poikkeavana.

Ajankohtaisena asiana nyt on esillä ollut myös vaalipiirijako. Siinä eilen julkistetun esityksen mukaisesti esitetään jaoksi myös maakuntajakoa.

Arvoisa puhemies! Hallintovaliokunta on katsonut, että maakuntajako perustuu ja sen tulee perustua keskeisesti kunnallishallinnossa tapahtuvaan tahdonmuodostukseen. Tavoitteena siis on, että maakunnat olisivat toiminnallisia ja taloudellisia tekijöitä sekä tarkoituksenmukaisuutta ajatellen selkeitä kokonaisuuksia ja että samalla kyettäisiin ottamaan huomioon mahdollisimman hyvin myös alueiden suunnittelun kannalta tärkeät näkökulmat.

Ed. V e h k a o j a : Arvoisa rouva puhemies! Mielestäni tämä hallituksen esitys on esimerkki tarpeettomasta laista. On oikeastaan täysin käsittämätöntä, että tällaisia esityksiä ylipäätään tuodaan eduskuntaan. Ainakin yksi tausta on ollut se, että saataisiin kuriin ne niskoittelevat maakuntien liitot, jotka eivät ole tähän mennessä tulleet ruotuun nimiasiassa. Paheksun suorastaan tällaista esitystä.

Kun tavoitteena kaikin tavoin on, että meillä on päätöksentekovaltaa alueilla, tällaisissa tärkeissä asioissa yhtäkkiä sitten otetaan määräysvalta valtioneuvostolle. Mielestäni näin ei olisi ollenkaan tarvinnut tehdä, koska ne kunnat, jotka pystyvät yksimielisyyteen — huom! yksimielisyyteen — tällaisessa asiassa, ovat mielestäni kyenneet luomaan hyvin luontevan alueen. Kun yksi kunta ei voi olla yhtä aikaa kuin yhden maakunnan alueessa, alueen kattavuus on sillä keinolla jo tullut myös ratkaistuksi. Jos ajatellaan, että tässä jokin villi meno syntyisi, jos valtioneuvosto ei pääse päästämään käpäliään sekaan, sehän ei ole totta. Tämä on esimerkki tsaarinvallan aikaisesta halusta käyttää määräysvaltaa.

Ed. Jari K o s k i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Täytyy olla aluksi ehkä hieman eri mieltä kuin hallintovaliokunnan puheenjohtaja ed. Väistö siitä, että esitys on pelkästään tekninen muutos. Toisaalta esityksen voi myös niinkin nähdä, jos haluaa. Toisaalta tietysti, kun laissa kerran sanotaan, että valtioneuvostolla on oikeus päättää maakuntien lukumäärästä, alueista ja nimistä kuultuaan maakuntia ja kuntia, sehän antaa mahdollisuuden, että valtioneuvosto voi päättää, että Suomessa on maakuntia se määrä, minkä valtioneuvosto katsoo hyväksi. Tietysti kuuleminen on hyvä asia, mutta sitähän voi verrata siihen, että paljonhan juttuja kuulee kaupungilla ja kylilläkin, ja mikä merkitys niillä sitten on, se on toinen asia.

Tämän päivän lehdessä oli kirjoitus vaalipiireistä. Jos toisaalta muistellaan sitä, että maassa on nyt 15 työvoima- ja elinkeinokeskusta ja 19 maakuntaa, ja jos on 15 vaalialuettakin, tietysti voisi ennustaa sitä, että ehkä jatkossa Suomeen tulee myös 15 maakuntaa. Onko olemassa jo kartta valmiina siitä, että kaikki nämä kolme elementtiä yhdistetään samanlaisiksi, että ne ovat sitten yksi yhteen kaikessa päätöksenteossa? Ainakin meille päin on vakuutettu, että Hämeessä näin ei ole, mutta tämän lain myötä siihenkin on mahdollisuus olemassa. Aika näyttää, kuka on oikeassa ja millä tavalla.

Maakuntavaltuustojen ja maakuntahallitusten luottamushenkilöitä oli viime viikolla Brysselissä tutustumassa alueiden Eurooppaan, niin kuin sielläpäin sanotaan. Tiedämme, että maakunnilla on erittäin tärkeä rooli tällä hetkellä Suomessa. Niitten asemaa on korostettu, ja maakuntien pitäisi olla niitä vetureita, jotka vievät alueita eteenpäin. Oli tietysti mielenkiintoista tutustua maakuntiin. Kun he esittelivät toimintaansa, kun maakunnissa on 4—6 miljoonaa ihmistä tai jotakin sellaista, se tietysti antoi aika paljon perspektiiviä siitä, millä tavalla suhtaudutaan siihen, kun Suomessa maakunnat ovat erittäin pieniä.

Kun sai tietoa enemmän maakunnista ylipäätään Euroopassa, olisin kaivannut myös hallituksen lakiesityksessä jonkin näköistä kansainvälistä vertailua siitä, millä tavalla maakunnat ovat Euroopan eri maissa muodostuneet. Tehän tiedätte, että siellä on hyvinkin erilaisia malleja. Saksassa se perustuu osavaltioihin, ja toisaalta joissakin maissa, kuten Espanjassa, vasta ollaan pystyttämässä jonkin näköistä maakuntajakoa. Mutta tässä esityksessä ei ole minkäänlaista kansainvälistä vertailua, millä tavalla maakunnat ovat muodostuneet, eikä toisaalta myöskään siitä, kuka päättää maakuntien jaosta Euroopan eri

maissa, tapahtuuko se kuntien oman vapaan tahdon pohjalta vai ylhäältä käsin osana valtion aluehallintoa.

Eniten lakiesityksessä on tunteita ja mielenkiintoa herättänyt maakuntien nimiasia. Hallituksen esityksessä lukee: "Tällä hetkellä nimistä ei nimenomaisesti päätä kukaan." Se nyt ei pidä paikkaansa. Jokainen maakuntavaltuustohan on päättänyt nimestään ja varmasti osaisi jatkossakin päättää. Hämeen maakuntaliitto on perustettu 1951, eikä meillä tähänastisen historian aikana ole hirveästi ollut vaikeuksia päättää nimestä. Aina siihen jokin ratkaisu on löydetty ja jopa ihan itse ilman, että olisi tarvinnut käydä kysymässä neuvoa Helsingistä, mikä nimen pitäisi olla.

Taustahan on se, että kun keväällä aikoinaan päätettiin esityksen tekemisestä, että nimiäkin ruvetaan käsittelemään, silloin sisäasiainministeriö kutsui maakuntien edustajia kuulemistilaisuuteen, lähinnä ne maakunnat, joissa muka oli ongelmia nimien kanssa. Hämeen maakuntaliittokin siellä pari kertaa kävi kuuntelemassa, minkä takia meidän pitäisi nimi muuttaa. Mutta perusteet, joita meille esitettiin, eivät kovin vahvoja olleet, eikä niissä tuntunut olevan minkään näköistä järkeä. Jos perustellaan sillä, että Ilmatieteen laitoksen on parempi antaa sääennustuksia, jos tiedetään tarkemmin, mitkä ovat maakuntien nimet, meidän mielestämme perustelu ei ollut täysin riittävä. Eivätköhän ihmiset osaa kulohälytystilat ottaa huomioon riippumatta siitä käsitetäänkö Häme laajempana vai suppeampana kuin se tällä hetkellä on.

Sehän johti myös siihen, että kun tietyt maakunnat eivät noudattaneet sisäasiainministeriön harrasta toivetta, ministeriö ilmoitti, että myöskään maakuntien kilpiä ei rajoille laiteta, kun läänien kilvet poistuivat syyskuun alussa. Se tuntuu enemmän lapselliselta kiukuttelulta kuin varsinaiselta asioitten hoidolta, kun sanotaan, että ennen kuin nimiasia on selvä, ette sinne kilpiä saa. Näin on tilanne tällä hetkellä, ja luulen, että Pohjanmaalla ja ehkä Hämeessäkin on sen verran oma-aloitteisuutta, että emmeköhän sen verran rahaa löydä, että itsekin kilvet sinne saamme, jos todella haluamme. Mutta se jollakin tavalla kuvasti sitä, millä tavalla asiaa on lähestytty.

Kilvistä ja muista voisi puhua paljon enemmänkin, mutta on myös yksi asia, joka liittyy nimiasiaan. Kun puhutaan alueiden omaehtoisesta kehittämisestä, kait siihen liittyy silloin tietynlainen oma identiteettikin. Sitä taustaa vasten olisi hyvä, että itse saisimme päättää nimistämme. Ongelma ei tosin Hämeessä ole niin suuri, koska muilla hämäläisillä maakuntaliitoilla, niin Pirkanmaalla kuin Päijät-Hämeellä, ei ole mitään sitä vastaan, että Hämeen maakuntaliitto käyttää nimeä Hämeen maakuntaliitto. Ongelmia on ehkä jossakin muualla päin Suomea. Täytyy toivoa, että kun aikanaan valtioneuvosto päättää maakuntien lukumäärän, alueet ja nimet, siinä vaiheessa kunnioitetaan maakuntien tahtoa ainakin Hämeen osalta, missä ongelmia ei ole, ja pidetään nimi sellaisena kuin me itse sen haluamme olevan.

Nimiasiaan voisi lopuksi yhden vähän kevyemmän jutun lukea, käytännön kielitieteilijän esimerkin siitä, millä tavalla nimet arkisessa logiikassa toimivat, ainakin Hämeessä päin. Aluksi oli olemassa Pajulan tila. Sitten pojista nuorempi perusti oman tilan kantatilan takamaille. Tällöin uuden tilan nimeksi tuli Taka-Pajula. Sen sijaan kantatilan nimeä ei lähdetty muuttamaan miksikään Etu-Pajulaksi vaan se säilyi edelleen Pajulan tilana.

Ed. P u l l i a i n e n : Arvoisa puhemies! Meillä on Suomessa tapana tilastoida erilaisia asioida. Ehdotan, että ryhdyttäisiin tilastoimaan eri hallitusten turhimpia ja tarpeettomimpia hallituksen esityksiä. Niistä voitaisiin ensimmäisenä merkitä luetteloon tämä Jouni Backman -merkkisen hallintoministerin hengentuote.

Tässähän ei ole tavallaan mitään muuta, mikä ei olisi nyt mahdollista, kuin se, että maakunnan liitolle — huom. tämä nimitorso, joka ei kuitenkaan ole Backmanin keksimä — tulee kaksi nimeä, tulee valtioneuvoston nimi ja maakuntavaltuuston itselleen valitsema nimi, ja sen jälkeen katsotaan, kumman lehdistö hyväksyy. Se on ainut asia, joka tässä jollakin uudella tavalla ratkaistaan. Kaikki muu on täydellistä turhuutta ja sanoisinko typeryyttä.

Tällä hallituksella ilmeisesti tehtävät ovat erittäin vähissä. Hallitusohjelma kuulemma on hoidettu putkeen viimeistä piirtoa myöten, ja nyt rupeaa tulemaan tämän asteisia ja tasoisia esityksiä. Loppuaika voidaan ottaa aika rennosti.

Ed. D r o m b e r g : Arvoisa puhemies! Kun lakia käsiteltiin valiokunnassa, niin aivan oikein puheenjohtaja Väistö sanoi, että tämä on tekninen laki, siihenhän me päädyimme. Taustalla käytiin kuitenkin aika ahkeraa keskustelua sisällöllisistäkin asioista. Nyt, kun annetaan ymmär-

tää, että tämä olisi niin sanotusti jäädytetty laki, että tämän jälkeen ei mitään tapahtuisi maakuntaliittojen osalta, mielestäni mitään kehitystä ei saa jäädyttää tähän tilanteeseen vaan pitää tarkastella, kuinka elämä alueilla kehittyy, kuinka alueet itse kokevat, missä liitossa ne haluavat olla mukana. Pitää ottaa huomioon myös maakunnan eri osien tahto ja se myös tulevaisuudessa toteuttaa.

Tiedän, että Keski-Pohjanmaalla oli hyvinkin kriittinen keskustelu ja valiokunnassa sitä myös käytiin, että jotkut halusivat olla pohjoisessa ja jotkut etelässä. Nämä varmasti elävät koko ajan. Samoin Uudellamaalla on Itä-Uusimaa — Uusimaa ja myös se, että Riihimäen alue olisi haluttu liittää Uuteenmaahan, koska Hyvinkääkin on. Siellä edelleenkin elää koko ajan se, missä maakuntaliitossa ja missä talousalueessa halutaan elää. Siinä mielessä mielestäni tätäkään keskustelua ei saa tyrehdyttää, ettei myös tähän liittyvää lainsäädäntöä voisi käyttää hyväksi, että muodostetaan tulevaisuudessa tarkoituksenmukaisia alueita.

Ed. V ä i s t ö : Arvoisa puhemies! Ed. Pulliainen aika hyvin kuvasi lakiesityksen merkityksen ja tarpeen. Äsken puheenjohtajana käyttämässäni puheenvuorossa toin esille valiokunnan yleisen näkemyksen ja tahtotilan. Ei tässä mitään olennaista parannusta tietenkään nykytilaan tule. Voi tulla jotakin heikennystä, jos lähdetään sille tielle, jota muun muassa ed. Dromberg kuvasi. Meidän pitää lähteä tässä maassa siitä, että kun me olemme halunneet ja haluamme, että kuntapohjaiset maakunnat kuntien ja alueen tahdonmuodostajina ovat se alueiden viranomaistaho, joka keskeisesti alueen asioita hoitaa, meidän pitää kunnioittaa myös niiden näkemystä. Sen takia on varottava sen tyyppistä asetelmaa ja tilannetta, että valtioneuvosto lähtisi näitä alueita tai niiden rajoja muuttelemaan maakuntien tahtoa kuulematta.

Meillähän tuli esille se, ja sen takia mietintöä on vähän kieli keskellä suuta muotoiltu, että on jossakin halu vähentää maakuntien lukumäärää. Niin kuin me nyt olemme havainneet, hallitukselläkin on ollut suuri halu ylipäätänsäkin aina kasvattaa alueita, kasvattaa kuntia, muodostaa suurläänejä. Tämän tyyppinen lähtökohta ilmeisesti vähän on jossakin, mutta mielestäni sille tielle ei pidä lähteä.

Ed. V e h k a o j a : Arvoisa rouva puhemies! Minä näen esityksen edelleenkin provokaationa sen takia, että niin kuin tuotiin esiin, sisäministeriö on jo kerran kirjelmöiden yrittänyt panna maakuntien liittojen nimet kuriin. Kun se ei siinä onnistunut, tehdään tällainen toimenpide. Haluan vain alleviivata, että esimerkiksi Pohjanmaan liiton jäsenkunnat ovat nyt kaksi kertaa peräkkäin valtuustossaan tehneet täysin yksimielisen päätöksen siitä, mikä on liiton nimi. Minusta siihen ei tarvitse mitään muita päätöksiä. Tosiaan ed. Jari Koskinen puhui identiteetistä, joka on olennaisen tärkeä, jota kaikessa muussa lainsäädännössä alleviivataan. Nimi, jos mikä, on identiteettikysymys. Nyt lähdettiin kerta kaikkiaan vähän hulluille laduille, joten lain merkitys ei välttämättä jää vain tekniseksi.

Ed. Drombergille sanoisin, kun hänkin sanoi, että alueitten tahtoa halutaan korostaa, että sitähän tämä laki nimenomaan ei tee, koska se ottaa määräysvallan valtioneuvostolle, vaikka kuntia kuultaisiinkin. Siitä olen ed. Drombergin kanssa samaa mieltä, että esimerkiksi talousalueet ovat elävä käsite. Kuka sen parempi tietäjä on kuin kunnat itse katsomaan, mihin talousalueeseen ne kulloinkin parhaiten kuuluvat?

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Kyllähän se on sillä tavalla, että kun läänijärjestelmä historiallisessa muodossaan romutettiin, niin kyllä siinä myös katosi suuri osa, valtaosa ja merkittävin osa alueellista identiteettiä sen mukana. Ennen tultiin Hämeen läänin rajalle ja tiedettiin oltiin Hämeessä, tultiin Vaasan läänin rajalle, tiedettiin ollaan Vaasan alueella ja tuolla tavalla. Niillä kaikilla oli omat historialliset tunnusmerkistöt. Tämä maakuntaliitto- ja maakuntajärjestelmä on sellainen haparoiva tapa yrittää korjata jotakin, joka on mennyttä. Ei kukaan enää välitä, ollaanko Pirkanmaan maakunta-alueella vai Hämeen maakunta-alueella, ollaanko jossakin Pohjanmaalla tai muuta. (Ed. Dromberg: Ei se merkeistä ole kiinni!) — Ed. Dromberg, minä lopettelen ihan heti, voitte pyytää puheenvuoron, niin ei tarvitse kilpaa puhua. Kyllä minä siinä pärjään. Minä olen vaimon kanssa harjoitellut hirveästi asioita.

Joka tapauksessa maakuntajärjestelmä on haparointia. Sen merkitys tulee koko ajan tulevaisuudessa alueellisena identiteettinä vähenemään, mutta mitä sillä on väliä. 20 vuoden kuluttua, ed. Dromberg, me olemme Euroopan liittovaltiossa ja Suomi on yksi pohjoinen maakunta siellä ja siellä ei ole mitään maakuntia Suomessa, vaan tämä on yksi Euroopan unionin, kenties Suur-Saksan maakunta.

Ed. D r o m b e r g : Arvoisa puhemies! Olen täysin eri mieltä ed. Aittoniemen kanssa, koska todellahan se henki lähtee siitä alueesta, niistä ihmisistä, siitä kulttuurista. Ei se lähde mistään hallinnollisista rajoista ja mistään läänimerkeistä. Eli kyllä teillä nyt on suomalaisesta luonteesta ja kulttuurista aivan väärä käsitys. (Ed. Aittoniemen välihuuto) — Ehkä Häme on vähän erilainen poikkeus näihin muihin.

Mutta todellakin maakuntien liitot minusta on erinomainen työväline siinäkin mielessä, että ne ovat itsenäisten kuntien muodostama yhteisö maakunnan liittona. Sieltä, jos jostakin, täytyy lähteä identiteetin, maakuntahengen ja alueen kehittämisen.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

14) Hallituksen esitys laiksi alueiden kehittämisestä annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 168/1997 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 20/1997 vp

T o i n e n v a r a p u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö n:o 20.

Keskustelu:

Ed. V ä i s t ö : Arvoisa puhemies! Tämä hallituksen esitys on hallituksen itsensä esittämänä edelliseen asiakohtaan liittyvä. Tässä hallituksen esityksessähän ehdotetaan muutettavaksi alueiden kehittämisestä annettua lakia ja erityisenä tavoitteena tässä on kehittää valtion alue- ja paikallishallintoviranomaisten palveluiden saatavuutta koskevaa päätöksentekoa.

Hallituksen piirissä on vihdoin herätty havaitsemaan, että valtionhallinnon palvelut loittonevat kauaksi kansalaisista, ja tämä tietysti liittyy osaltaan tulosohjaukseen ja siihen päätöksentekomenettelyyn, jolla palvelujen sijainnista on päätetty. Tästä syystä hallitus on nyt päättänyt esittää eräänlaista kuulemismenettelyä, neuvottelumenettelyä, jossa valtion viranomaisen tulisi ennen päätöksentekoa kuulla maakuntien elimiä ja erityisesti siis maakunnan liittoa. Eli uudessa 9 a §:ssä todetaan, että ennen kuin valtion viranomainen tekee sellaisen 1 momentissa tarkoitetun päätöksen, joka saattaa heikentää asiakaspalvelujen saatavuutta, tai tekee valtioneuvostolle aloitteen tällaisen päätöksen tekemiseksi, sen on pyydettävä lausunto kunnalta, jota asia koskee, ja jos se taas koskee useampia kuntia, niin sitten asianomaiselta maakunnan liitolta.

Arvoisa puhemies! Tässä oikeastaan tämän hallituksen esityksen sisältö olennaisilta osiltaan on. Valiokunta on tässä tehnyt yksimielisen ja lyhyehkön mietinnön, mutta olemme yhden asian nostaneet tässä mietinnössä esille, ja se on maakunnan liiton nimi, johon täällä ed. Pulliainenkin jo viittasi. Olemme ehdottaneet, että seuraavassa vaiheessa, kun aluekehityslakiin tehdään muutoksia, tämä nimi muutettaisiin muotoon maakuntaliitto. Tässä asiassa me olimme yksimielisiä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

15) Hallituksen esitys laiksi satovahinkojen korvaamisesta annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 142/1997 vp
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö 12/1997 vp

T o i n e n v a r a p u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on maa- ja metsävaliokunnan mietintö n:o 12. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään suureen valiokuntaan.

Keskustelu:

Ed. K a l l i : Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksessä ehdotetaan valtion talousarviossa satovahinkojen korvaamiseen osoitettua vuotuista siirtomäärärahaa pienennettäväksi nykyisestä 50 miljoonasta markasta 20 miljoonaan markkaan. Maa- ja metsätalousvaliokunta totesi, että tämä esitys tältä osin perustuu maatalouspoliittisen työryhmän muistion mukaiseen ehdotukseen.

Kuitenkaan hallituksen antama esitys satovahinkojen korvaamisesta annetun lain muuttamisesta ei sisällä maatalouspoliittisen työryhmän ehdottamaa satovahinkojärjestelmään yhdistettyä maatilatalouden tuloverolain 10 §:n muutosta niin sanotun tasausvarauksen ylärajan poistamisesta. Tämän johdosta valiokunta mietinnössä edellytti, että esitys maatalouspoliittisen työryh-

män ehdottamasta varausjärjestelmän kehittämisestä, jolla poistetaan tasausvarauksen yläraja, annetaan ensi tilassa eduskunnalle. Valiokunta äänin 10—6 edellytti mietinnössä tällä tavalla, ja perusteluina valiokunta selvästi halusi aikana, jolloin myös maatalous on sopeutumassa, joutuu ehkä kohtaamaan sekä Emun että mahdollisen Agenda 2000:n, jotain myönteistä, joka kuitenkaan valtiontalouden kannalta ei ole kovin merkittävää. Tältä osinhan ainoastaan tämän ehdotuksen mahdollisesti voimaan tullessa maatalous saa mahdollisuuden siirtää maksamiaan veroja vuoden kaksi tai parhaimmassa tapauksessa kolmen vuoden osalta.

Tämä verotuksen siirto selvästi lisäisi investointeja ja tämä mahdollisuus olisi kaikilla. Erityisen aktiivisesti tämän kaltaista järjestelmää olisivat käyttämässä nimenomaan nuoret viljelijät, jotka haluavat investoida, kehittää tilaansa, kehittää rakennetta. Tällä tavalla nimenomaan heille, jotka uskovat tulevaisuuteen, voitaisiin antaa signaali tältä osin, että tulevaisuudessakin kannattaa investoida ja valtio on valmis tukemaan heitä tämän kaltaisella menettelyllä.

Edelleen voidaan todeta, että tämä olisi ehkä yksi mahdollinen maatalouden Emu-puskuriksi, jolla voitaisiin kerätä hyvinä aikoina. Sitten suhdanteiden heikentyessä voitaisiin investoida, ja nämä investoinnit koituisivat nimenomaan alueille, jossa muita mahdollisuuksia kovinkaan paljon ei olisi. Ehdotankin, että tätä asiaa ei lähetettäisi suureen valiokuntaan vaan asia käsiteltäisiin niin kuin valiokunta on edellyttänyt, ja se asiantuntemus, mitä asianomaisella valiokunnalla on, joka tähän loppupäätelmään on tullut, edelleen olisi käsittelyn pohjana.

Siksi ehdotan, että asian käsittely jatkuu vastoin puhemiesneuvoston ehdotusta täällä.

Ed. K o m i : Arvoisa rouva puhemies! Tämä satovahinkolaki tuo konkreettisesti esille sen tilanteen, missä Suomen maatalous tällä hetkellä on, kun ehdotetaan, että 50 miljoonan markan vuosittainen määräraha voidaan supistaa 20 miljoonaan markkaan. Tämä on aika lähelle sitä samaa suhdetta, miten maatalouden tulonmuodostuskin tällä hetkellä muodostuu, eli tulonmuodostus on puolittunut, ja siinä mielessä tämä esitys on tältä osin perusteltu.

Yhdyn ed. Kallin kantaan eli kannatan hänen ehdotustaan käsittelyjärjestyksestä, että jatkamme asian käsittelyä täällä salissa eikä tätä lähetetä suureen valiokuntaan, koska valiokunnan enemmistön mietintö on asianmukaisesti laadittu.

Mietinnössä on todettu, että samalla tämä maatalouspoliittisen työryhmän ehdotus, jossa ehdotettiin tasausvarauksen ylärajan poistamista, on hyvin merkittävä maatalouden tulevaisuutta ajatellen. Juuri investointien osalta kaivataan välinettä, jonka avulla ennen kaikkea nuoret, kehittyvät viljelijät voisivat käyttää omarahoitustaan tehokkaammin ja sitä kautta välttää tilojen velkaantumista, joka on todettu tässä EU-tilanteessa hyvin vaikeasti hoidettavaksi sen jälkeen, kun tilojen velkaantumisaste on noussut liian korkealle.

Tämän hetkellisen verotuksen siirtämisen, jonka tasausvaraus aiheuttaa, merkitys valtiontaloudelle on hyvin minimaalinen, ja ne hyödyt, joita investointien omarahoitusosuuden kasvattaminen tuo, ovat kansantaloudellisestikin hyvin merkittäviä. Tällä saadaan tasapuolisuutta investointien rahoitukseen, joka nyt investointitukien muodossa kohdistuu aika harvoihin tiloihin, ja tätä kautta siihen pääsisivät kaikki osallisiksi. Ennen kaikkea näen myönteisenä tämän, että juuri nuoret ja velkaantuneetkin viljelijät tätä kautta voivat korjata omarahoitusosuuttaan.

Vastalauseessa voimakkaasti tuodaan esille, että tämä on velattomien tilojen väline. Tästä olen eri mieltä. Näen, että tämä on nuorien viljelijöiden ja kehittyvien tilojen väline, ja ne tilat ovat usein myös velkaantuneita, mutta tämä auttaa hillitsemään velkaantumisen kasvua.

Tässä mielessä kannatan lämpimästi, että valiokunnan enemmistön mietintöehdotus tulisi eduskunnan päätökseksi.

Ed. P u l l i a i n e n : Arvoisa puhemies! Maakuntajakolain käsittelyn yhteydessä käytin puheenvuoron, jossa totesin, että se on niitä turhimpia ja tarpeettomimpia esityksiä, mitä tämä hallitus on tänne tuonut. On tämä tehnyt muutakin turhaa, ja sen yksi osa on se, mikä tässä nyt on juuri tapahtumassa. Suurin toivein asetimme maatalouspoliittisen työryhmän tekemään työtä tämän hallituskauden hyväksi, maatalouden hyväksi — niin kuvittelin — edelleen huomioon ottaen sen, mikä EU-kulttuurissa on tapahtumassa, millä tavalla mahdollinen Kie-maiden hyväksyminen EU:hun antaa aihetta maatalouden osalta reagoimiseen jo ennalta jne. Tuon työryhmän työn piti olla eräänlainen perustavaa laatua oleva linjaus näissä asioissa.

Nyt kun todetaan, mitä ollaan sen ehdotuksista tuhoamassa, voidaan nähdä, että tuo työ oli käytännöllisesti katsoen plus miinus nolla. Hen-

kilö, tuon työryhmän jäsen, joka ei juurikaan viitsinyt olla epämukavina työaikoina työryhmän työssä mukana, on nyt jättänyt eriävän mielipiteen tähän mietintöön, vai oliko se nimeltään muistio, ja sitten tämän eriävän mielipiteen turvin hallituspuolueitten sisäisiin pelisääntöihin vedoten tuhoaa suurin piirtein kaiken, mitä järkevää ja tulevaisuuteen tähtäävää tuossa oli.

Tässä myös päätettiin juuri puhuvan ylitse kävellä ja nöyryyttää häntä tässä salissa perusteellisesti. Elikkä kun minut pakotettiin äänestämään ensimmäisessä käsittelyssä ed. Rajamäen kannan mukaisesti, minut olisi pistetty täällä esittämään tämän jälkeen vielä enemmistön kannan vastaisesti, että ne ehdotukset poistetaan. Kun sitten huomattiin, että tämä on jo aika moraalitonta ja suorastaan hävytöntä, huomasin, että olenkin hyvin merkittävä henkilö siinä suhteessa, että kun tämä tehtävä piti annettaman kokoomuksen ja Rkp:n kansanedustajille, siitä oli seurauksena, että suuren valiokunnan työjärjestystä muutettiin niin, että heidän ei tarvitse tämän nöyryytyksen kohteeksi joutua. On erittäin hyvä todeta pöytäkirjaan ja historiankirjoitusta varten, minkälainen työmoraali tässä hallituksessa on.

Olen äärimmäisen pahoillani siitä, että sosialidemokraatit ovat katsoneet, että mitään varustautumista tulevaan Emu-kulttuuriin, tulevaan Kie-maitten mahdolliseen liittämiseen Euroopan unioniin ei ole tarpeellista tehdä. Tämä olisi ollut niistä ehdotuksista kaikkein halvin. Kysymyshän on vain valtion investointina korkohyvityksestä näille siirtovarauksille eikä mistään muusta.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Pesälä.

Ed. Jari K o s k i n e n : Arvoisa herra puhemies! Ed. Pulliaisen kertomus historin lehdille oli hyvä ja asiallinen. Aikanaan jokainen voi lukea, mitä on tapahtunut.

Kun maatalous on muuttunut ja muuttuu edelleen, silloin myös pitäisi jollain tavalla pystyä reagoimaan tulevaisuuteen. Kaikki tietävät, että maatalouden yksi suurimpia ongelmia on tilojen velkaantuminen. Tätä nimenomaista tasausvarausjärjestelmää kehittämällä olisi pystytty parantamaan maatalouden omarahoitusmahdollisuuksia. Siinä mielessä tuntuu aika käsittämättömältä, että tämä asia sai tämmöisen kulun valiokunnan äänestyspäätöksen jälkeen. Kuitenkin tässäkin talossa samaan aikaan puuhastellaan erilaisia adresseja siitä, että ollaan huolissaan, että investointituet eivät riitä joka puolella Suomea ja Maatalouden kehittämisrahaston rahat loppuvat. Samassa yhteydessä kuitenkin vedetään tavallaan matto jalkojen alta pois ja estetään se, että maatalouden omarahoitusmahdollisuudet paranisivat, jolloin paine, joka kohdistuu investointitukiin, pienenisi. Tämä ei minun mielestäni ole kauhean loogista eikä ollenkaan järkevää politiikkaa.

Vastalauseessa, joka valiokunnan enemmistön kantaa vastaan tehtiin ja joka on sosialidemokraattien tekemä, on pari selvää asiavirhettäkin, jotka haluan tässä todeta.

Täällä kerrotaan, että tämä antaisi etua nimenomaan velattomille yrittäjille. Se ei pidä ollenkaan paikkaansa, niin kuin täällä ed. Komikin totesi. Tasausvaraus tehdään maatalousverotuksessa ennen kuin vähennetään korot verotuksessa, jolloin ei ole mitään väliä, onko velkaa nolla markkaa vai miljoona markkaa. Varauksen voi tehdä, jos on siihen riittävästi tuloja.

Toinen asia, mikä täällä todetaan, on se, että kassaperiaate on edelleen hyvä konsti järjestellä tulosta. Se pitää paikkansa, mutta tällä hetkellä, kun tuet ovat sillä tavalla muotoutuneet kuin ovat, suurin osa tuloista tulee syksyllä eikä perustu pelkästään myyntituloihin. Silloin tuet tulevat aikanaan ja myynti ainoastaan voidaan jaksottaa, jolloin kassaperiaatteeltakin on mennyt osittain pohja pois.

Ed. V ä i s t ö : Arvoisa puhemies! Käsiteltävänä oleva asia, niin kuin ed. Pulliainen hyvin totesi, liittyy varautumiseen ja omarahoitusmahdollisuuksien parantamiseen maatiloilla. Mehän eilen kuulimme, että toisaalla on näitä niin sanottuja Emu-puskureita saatu aikaan, kun varaudutaan hallituksen ripeästi ja innolla ajamaan Emu-aikakauteen, mutta toisaalla katsotaan, että sellaisissa perustavan laatuisissa elintärkeissä toiminnoissa kuten maatilataloudessa ei tällaista varautumista tarvittaisi. Tämä tuntuu vähän oudolta toimintatavalta.

Outoa minusta on myös se, että kun erikoisvaliokunta kuitenkin merkittävällä enemmistöllä on päätynyt esittämään jotakin mallia asian jatkohoitamiseksi, nyt katsotaan, että se ei käykään. Minusta on outoa, että se menettely nyt ollaan täällä eduskunnassa tämän asian osalta käynnistämässä, että myös perustelujen osalta erikoisvaliokunnan mietintöä aiottaneen, näin

olen ymmärtänyt, muuttaa suuressa valiokunnassa. Tällöin kyllä mitätöidään sitä asiantuntemusta ja tietämystä, mitä erikoisvaliokunnilla on, ja tavallaan alistetaan puhtaasti hallituspolitiikan työvälineeksi myös tämä.

Toki hallitus meillä johtaa lainsäädäntötyötä, ja tietysti on niin, että hallituspuolueet voivat tässä menetellä tahtomallaan tavalla.

Ed. Ala-Nissilä: Arvoisa puhemies! Maatalouspoliittinen työryhmä aikanaan esitti varausmahdollisuuksien parantamista viljelijöille. Maatalousvaliokunta ja sen enemmistö näyttää tässä yhteydessä ottaneen saman kannan. Mielestäni se on erittäin perusteltu kanta. Tässä keskustelussa on hyviä puheenvuoroja käytetty, ja voisin sen verran todeta vielä varauksen luonteesta, että sehän ei ole mikään lopullinen verotulojen menetys, vaan sillä voidaan tasata verotusta vuodelta toiselle. Toisaalta varaus on oman pääoman luonteinen erä ja sillä voitaisiin maatilayritysten omavaraisuutta parantaa. Totta kai näin näissä uusissa oloissa pitäisi aivan välttämättä voida tehdä.

Täällä on keskustelussa viitattu myös Emuoloihin mielestäni ihan oikein. Näissä oloissa maatilatkin ovat poikkeuksellisen vaativissa olosuhteissa kustannuskehityksen suhteen. Siellä ei ole minkäänlaisia mahdollisuuksia edetä kustannuksissa muita maita nopeammin. Olisi jotain puskuria hyvä olla niin yrityksillä kuin maatilayrityksilläkin näissä uusissa oloissa.

Arvoisa puhemies! Vielä voi todeta sen, että monissa maissa, kuten Saksassa, veropolitiikkaa käytetään erittäin pitkälle oman elintarviketalouden ja maatalouden hyväksi. Nämä maat katsovat, että se on heidän kansallinen etunsa. Tuloverotusta Suomessa voitaisiin käyttää, jos niin haluaisimme. Mielestäni tästä asiasta pitäisi nyt enemmän keskustella, jotta ei olisi vääriä ennakkoluuloja, joita tässä asiassa tuntuu olevan ja jotka estävät järkevän politiikanteon.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Kalli ed. Komin kannattamana vastoin puhemiesneuvoston ehdotusta, jonka mukaan asia lähetettäisiin suureen valiokuntaan, ehdottanut, että asia otettaisiin toiseen käsittelyyn sitä suureen valiokuntaan lähettämättä.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Puhemiesneuvoston ehdotus "jaa", ed. Kallin ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 41 jaa- ja 14 ei-ääntä; poissa 144. (Ään. 3)

Eduskunta on hyväksynyt puhemiesneuvoston ehdotuksen.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

16) Hallituksen esitys laeiksi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain, valtionosuutta saavista kansanopistoista annetun lain 12 ja 28 §:n sekä opintokeskuslain 23 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 122/1997 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö 20/1997 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö n:o 20.

Keskustelu:

Ed. Korteniemi: Arvoisa herra puhemies! Esillä on lakiesitys, jossa on eräitä tervetulleita parannuksia nykyiseen lainsäädäntöön, mutta mukaan on ujutettu kuitenkin kuntien talouden kannalta huononnuksia nykyiseen lainsäädäntöön verrattuna.

Myönteistä lakiehdotuksessa on se, että ammatillisten koulujen, ammattikorkeakoulujen, kansanopistojen ja musiikkioppilaitosten yksikköhintoja voidaan korottaa nykyistä useammissa tapauksissa, joissa koulu toimii osaksi vuokratiloissa. Tämä on hyvä korjaus voimassa olevaan lainsäädäntöön ja parantaa monien koulujen taloudellista asemaa.

Valiokunta on ponsiesityksin kiinnittänyt huomiota ammattikorkeakoulujen valtionosuusperusteissa ja koulutustoiminnan arvonlisäverokohtelussa oleviin epäkohtiin. Nämä esitykset käyvät ilmi valiokunnan mietinnöstä, enkä lähde niitä kertaamaan. Toivottavasti hallitus ryhtyy pikaisesti toimenpiteisiin näiden epäkohtien korjaamiseksi valiokunnan esittämällä tavalla.

Tähän valiokunnan yksimielisyys sitten loppuikin. Kuten valiokunnan mietinnöstä käy ilmi, keskustan ja kristillisten edustajat jättivät vastalauseen, jossa esitetään muutoksia eräisiin pykäliin ja eräiden pykälien hylkäämistä. Me vastustamme kaikkia niitä muutoksia, jotka merkitsevät kuntien taloudellisten rasitusten kasvattamista. Tällaisia asioita hallituksen esityksessä ovat indeksitarkistusten laskentatavan muuttaminen, perustamishankkeiden jälkirahoitus ja maksamatta olevien valtionosuuksien loppueriien siirtäminen vuodesta 1998 vuoteen 2001.

Indeksitarkistuksen laskentatapaa esitetään muutettavaksi siten, että tarkistukset tehdään ensi vuoden valtionosuusleikkauksilla vähennettyihin valtionosuuksiin, kun voimassa oleva laki edellyttäisi tarkistusta tämän vuoden tasoisiin valtionosuuksiin. Tästä muutoksesta aiheutuu kunnille 87 miljoonan markan lisärasitus.

Perustamishankkeiden jälkirahoitus esitetään säännönmukaistettavaksi pysyvänä järjestelmänä. Käytännössä tämä johtaa useimpien hankkeiden jälkirahoitukseen. Vaurailla kunnilla on aina paremmat mahdollisuudet käyttää jälkirahoitusta kuin köyhillä. Tämä voi vääristää perustamishankkeiden toteuttamisen. Todellinen tarve jää toisarvoiseksi. Ne kunnat, joilla on varaa jäädä odottamaan vuosiksi valtionosuuksia, ovat tässä järjestelyssä köyhiä kuntia paremmassa asemassa. Tämä lisää epätasa-arvoa kuntien kesken. Siksi emme voi hyväksyä tätä.

Maksamatta olevien valtionosuuksien loppueriä esitetään siirrettäväksi vuodesta 1998 vuodelle 2001. Tässä on kysymys 365,6 miljoonan markan summasta, jonka valtio on velkaa kunnille. Kun tietää kuntien taloudelliset vaikeudet, tällaista siirtoa ei voi hyväksyä. Täällä on tänään keskusteltu jo muiden asioiden kohdalla erittäin monipuolisesti kuntien taloudellisista ongelmista. En siksi enää tämän asian kohdalla niihin laajemmin palaa. Ilmoitan kuitenkin jo tässä vaiheessa, että tulemme tämän lakiesityksen toisessa käsittelyssä ehdottamaan hylättäviksi kaikki ne ehdotukset, jotka merkitsevät kuntien taloudellisten rasitusten lisäyksiä.

Ed. M. Markkula: Arvoisa puhemies! Haluan kommentoida kahta asiaa, jotka tämän alkujaan aika selkeältä näyttäneen lakiesityksen käsittelyn yhteydessä tulivat varsin vakavasti esille. Ensimmäinen näistä käsittelee ammattikorkeakoulujen yksikköhintojen määräämistä, johon myös valiokunta omassa kannanotossaan puuttuu.

On hyvin tärkeää, että ammattikorkeakoulujen, joita on aktiivisesti kehitetty, yksikköhintataso vastaa sitä ohjeellista kehittämistarvetta, sitä panostusta, joka eri puolilla pitäisi ammattikorkeakoulujen eteen tehdä. Viime vuonna asetustasolla säädettiin, että kaikkia niitä opiskelijoita, jotka eivät saa tutkintoaan valmiiksi ohjeellisessa normiajassa, koskeva osuus leikataan rahoituksen ulkopuolelle. Ammattikorkeakoulut kynsin hampain taistellen, mutta ymmärtäen realismin hyväksyivät tämän järjestelyn. Tämän merkitys on kuitenkin varsin suuri, koska tällaisia eräänlaisia yliaikaisia opiskelijoita ammattikorkeakouluissa on noin 10 prosenttia kokonaisopiskelijamäärästä.

Ammattikorkeakoulujen piirissä uskottiin, että tarkoitus kaiken kaikkiaan oli, että rahoituksen ulkopuolelle siirretyt opiskelijat ovat poissa myös seuraavien vuosien yksikköhintojen laskennasta eli jakoviivan ylä- ja alapuolella käytettäisiin samaa perustetta. Nyt on kuitenkin jouduttu tilanteeseen, jossa on herännyt epäilys, että näin ei välttämättä olekaan ja että kohtelu ei aiheuttaisikaan oikeudenmukaista tulevaisuutta. Syynä tähän yksinkertaisesti on se, että laskentaohjeet ovat olleet puutteelliset.

Tästä syystä, kun valiokunta selvitystä teki, valiokunta päätyi varsin vahvaan ponsilausumaan edellyttäen, että ammattikorkeakoulun yksikköhintojen laskentaperusteisiin nyt sisältyvä epäkohta yliaikaisista opiskelijoista poistetaan. Esitys tulee antaa eduskunnalle siten, että korjaukset voidaan tehdä hyvissä ajoin eli käytännössä siten, että ensi keväänä, kun vuoden 1999 rahoituspohjia ryhdytään laskemaan, asia on järjestyksessä. Siinä mielessä onkin tarpeen todella paimentaa asiaa niin, että kun uskoakseni eduskunta valiokunnan mietinnön tältä osin hyväksyy, se tulee myös kuntoon hoidetuksi.

Toinen asia, johon haluan puuttua, on nimenomaan sekin ammattikorkeakouluja koskeva eli arvonlisäverokäytäntö. Parhaillaan käynnissä olevassa ammattikorkeakoulujen muodostamisprosessissa muodostetaan useissa tapauksissa kuntien tai kuntayhtymien ylläpitämistä ammatillisista oppilaitoksista ammattikorkeakouluja, joiden ylläpitomuodoksi tulee osakeyhtiö tai säätiö. Näitä on jo nyt runsaasti Suomessa. Syynä tähän on useimmiten omistajayhteisöjen moninaisuus.

Otan yhden esimerkin tästä vierestä: Espoon-Vantaan ammattikorkeakouluosakeyhtiön osakkaina on kuntia ja kuntayhtymiä ja myös yksityisten oppilaitosten omistajayhteisöjä, jol-

loin nykyisen säädöskäytännön mukaisesti osakeyhtiö on ainoa lainsäädännön mahdollistama yhteinen ylläpitäjä. Myös opetusministeriö on omassa toiminnassaan suositellut osakeyhtiömuotoista ammattikorkeakoulua sen toiminnallisen joustavuuden vuoksi.

Kun yksityiset ammattikorkeakoulut eivät voi esimerkiksi kuntayhtymien ylläpitämien oppilaitosten tavoin saada palautuksena ostojensa arvonlisäveroa, tästä muodostuu yksityisille ammattikorkeakouluille ylimääräinen taloudellinen rasite. Esimerkiksi edellä esiin ottamassani Espoon-Vantaan ammattikorkeakoulussa on arvoitu, että kun ammattikorkeakoulu saavuttaa lopullisen laajuutensa 2000-luvun alussa, tästä aiheutuisi runsaan 10 miljoonan markan ylimääräinen taloudellinen rasite, mikä on yli 5 prosenttia vakinaisten ammattikorkeakoulujen laskennallisesta vuotuisesta yksikköhinnasta. Tämä on siis merkittävä kuluerä. Kun kuntien ja kuntayhtymien ylläpitämiä oppilaitoksia muutetaan ammattikorkeakoulun osiksi, arvonlisäveron palautusten loppuminen merkitsee asiallisesti ottaen samaa kuin jos kyseessä olisi niille vastaavan suuruinen valtionosuuden leikkaus.

Arvonlisäveropalautusten riippuvuus ammattikorkeakoulujen ylläpitomuodosta merkitsee sitä, että samanlainen yhteiskunnan rahoittama koulutustoiminta on eriarvoisessa asemassa ilman, että siihen olisi loogisia perusteita. Nykyjärjestelmä aiheuttaa ihmeellisyyksiä. Otan tästäkin esimerkin: Kuntien omistama Espoon-Vantaan ammattikorkeakoulu maksaa arvonlisäveroa osasta henkilöstöpalvelujaan, kun Vantaan kaupungin henkilöt suorittavat työn tavalla, joka on molemmille osapuolille hyvin luonteva. Tämä arvonlisäveroepäkohta voi myös jarruttaa tarpeellisiksi katsottuja rakenteellisia muutoksia eli osakeyhtiöiden muodostamisesta ammattikorkeakoulujen ylläpitäjiksi luovuttaisiin ja näin tavoitteeksi asetettuja ammattikorkeakoulukokonaisuuksia ei välttämättä syntyisikään.

Arvonlisäpalautusten loppumisen vuoksi tapahtuva tosiasiallinen valtion rahoituksen väheneminen on epäjohdonmukaista ammattikorkeakoulujen kehittämisvaiheessa, jolloin ne vaatisivat erityisen voimakasta taloudellista kehittämispanosta. On myös syytä todeta, että yksityisten ammattikorkeakoulujen muodostamisen yhteydessä tapahtuva arvonlisäveron palautusten poisjääminen ei vaikuta ammattikorkeakoulun toiminta-alueen peruskuntien maksamien palautusten takaisinperintöihin, jotka määräytyvät laskennallisesti asukasluvun perusteella. Tämä on selkeä, kiistaton epäkohta.

Koska muodostuvat yksityiset ammattikorkeakoulut ovat pääosin kunnallisen omistajataustan omaavia, arvonlisäveron palautuksissa tapahtuva muutos merkitsee myös valtio- ja kuntasektorin välisen kustannusjaon muutosta kuntasektorin vahingoksi ainakin alueellisesti. Tässä mielessä on tärkeää, että valiokunta on päätynyt ponteen, esittämään, että hallitus selvittää koulutustoimintaan liittyvät arvonlisävero-ongelmat ja ryhtyy toimenpiteisiin epäkohtien korjaamiseksi.

Näiden epäkohtien korjaaminen on toki monimuotoinen ja monimutkainen kysymys, mutta kun kokonaistavoite, joka meillä on, on toimiva ammattikorkeakoulujärjestelmä, jossa arvonlisävero ei saa ohjata tarkoituksenmukaisiksi muuten havaittuja ratkaisuja, niin tämä epäkohta on kiistatta poistettava. Asia on sellainen, jota eduskunnan puolesta tulee paimentaa, jotta toivottu järjestely aikaansaataisiin.

Ed. M a n n i n e n : Arvoisa puhemies! Ed. Korteniemi ja myös ed. M. Markkula kiinnittivät huomiota hyvin tärkeisiin kysymyksiin. Ammattikorkeakoulun yksikköhinnat ovat todella erityisesti kaupallisen opetuksen osalta erittäin alhaisia. Tämän määräytymisperusteen mukaisesti, joka todetaan valiokunnan mietinnössä, on käytännössä tilanne, jossa monesti omistajakunnat joutuvat tukemaan ammattikorkeakouluyksiköitä sen lisäksi, että ne laskennallisessa valtionosuusjärjestelmässä maksavat oman osuutensa.

Tämän vuoksi pitäisi päästä siihen, että kohdeltaisiin oikeudenmukaisesti ja laskettaisiin samalla tavalla sekä meno- että tuloperusta. Käytännössähän tämä tarkoittaa sitä, että yksikköhinnan menoperustaa laskettaessa jakajana käytetään koko oppilasmäärää, mutta kun lasketaan tuloja, niin kertojana käytetään ainoastaan 90:tä prosenttia oppilasmääristä. Eli 10 prosenttia yksikköhinnasta otetaan pois kuntien kuitenkin kantaessa rahoitusvastuun myös näistä oppilaista.

Voi todeta, että aikamoista luovuutta on osoittanut tällaisen järjestelmän keksiminen, mutta se on todella turmiollista itse asialle, ammattikorkeakoulun toiminnan kehittämiselle ja koulutuksen tasolle tässä maassa.

Indeksitarkistuksen laskentatavasta ed. Korteniemi totesi aivan oikein, että on aika kummallista, että ennakkoon vähennykset otetaan huo-

mioon ja sen jälkeen siitä vasta lasketaan indeksitarkistukset. Tätähän on perusteltu sillä, että näin lasketaan myös sosiaali- ja terveystoimen osalta. Näin tehdäänkin, mutta johdonmukaisempaa olisi ollut se, että sosiaali- ja terveystoimen laskentakaava olisi uudistettu asialliseksi eikä olisi muutettu tätä epäasiallisella tavalla laskettavaksi.

Mitä taas tulee lakiesitykseen sisältyvään jälkirahoitukseen, niin sen osalta voi todeta, että matalan korkotason aikana jälkirahoitus ei juurikaan mainittavalla tavalla rasita hankkeen toteuttajia. Mutta jos korkotaso oleellisesti nousee, niin siinä tapauksessa jälkirahoitushankkeina toteutetut hankkeet tulevat rasittamaan hyvin merkittävästi omistajan kukkaroa. Siksi jälkirahoituksen tekeminen säännönmukaiseksi tulee ed. Korteniemen esittämällä tavalla rankaisemaan muutoinkin taloudellisesti heikossa asemassa olevia omistajakuntia.

Mitä tulee ed. M. Markkulan arvonlisäveroasiaan, niin voi todeta, että on selkeä epäkohta, että omistajamuoto määrää sen, miten verovelvollista kohdellaan. Toisaalta voi kuitenkin todeta, että koko kuntakenttää ajatellen kunnat maksavat myös sen arvonlisäveron palautuksena valtiolle, jonka kuntayhtymät saavat hyödykseen, ja näin ollen kunnan ja valtion välisessä suhteessa tältä osin ei tapahdu muutoksia. Mutta toisaalta tämä ei kohdennu sillä tavalla, niin kuin aivan oikein ed. Markkula totesi, ja voi todeta myös sen, että tämähän ei kohdennu myöskään siksi oikein, koska sellaiset kuntayhtymät ja myös sellaiset kunnat, jotka voimakkaasti investoivat, saavat huomattavasti suuremman edun tavallaan toisten kuntien kustannuksella arvonlisäveron palautuksesta kuin ne kunnat, joilla ei ole tarvetta tai varaa investoida.

On tietysti ymmärrettävää, että kun on osakeyhtiömuotoinen ammattikorkeakoulu, niin kunnat ja omistajat asettavat lähtökohdaksi sen, että valtion asettamilla rahoituspuitteilla pitäisi pärjätä. Kun joudutaan maksamaan arvonlisävero, niin käytännössä se johtaa siihen, että näiden koulutusyhteisöjen yksikköhinta jää todella pienemmäksi ja koulutuksen taso tältäkin osin kärsii. Tähän kylläkin ilmeisesti liittyy aikamoisia ongelmia EU:nkin arvonlisäveroa koskevien säännösten valossa.

Aika älytön järjestelmä tämä nykyinen on, jossa kunnan pitää pelata lipuin ja lapuin arvonlisäveron kanssa ja valtio kuitenkin loppujen lopuksi perii summaarisesti takaisin nämä verot. Näin ollen voitaisiin harkita sitäkin, että kuitattaisiin nämä asiat valtion ja kuntien välillä ja lähdettäisiin siitä, että kuntien ja valtion välinen tasapaino ei muutu, mutta tämä hirvittävän suuren työmäärän aiheuttava arvonlisäselvittely jätettäisiin kokonaan pois. Silloin omistajayhteisöongelmakin ratkeaisi ilman, että tarvitsisi varsinaisesti törmätä esimerkiksi Euroopan unionin arvonlisää koskeviin määräyksiin.

Kaiken kaikkiaan lakiesityshän on todellisuudessa vain säästölakiesitys. Siinä mielessä se jatkaa johdonmukaisesti hallituksen valitsemaa linjaa, joka on kuntia kurittava, niiden taloutta heikentävä ja tulee johtamaan siihen, että suomalainen hyvinvointiyhteiskunta ja -palvelut ovat vaakalaudalla kokonaisuudessaan, niin kuin mielestäni ed. Karjalainen hyvin ansiokkaassa ja asiallisessa puheenvuorossaan totesi.

Ed. O l i n : Arvoisa puhemies! Tässä yhteydessä haluaisin lyhyesti todeta, että puheet siitä, että arvonlisävero kohtelee epäoikeudenmukaisesti ammattikorkeakouluja maassamme, pitävät paikkansa. Asiaa on tarkasteltava myöhemminkin rahoituslakikäsittelyjen jälkeen.

Toisaalta paikkansa pitää juuri se, että omistajamuoto määrää arvonlisäverokohtelun. Silloin pitäisi lähinnä tehdä keskeinen linjapäätös, minkälaiseksi yhteiskunta haluaa omistajapohjan tällaisessa koulutuspolitiikassa muotoutuvan.

Toisaalta haluaisin myös todeta, että nämä ongelmat johtuvat osin siitä, että ammattikorkeakoulujärjestelmä luotiin maahan varsin nopeasti, oikeastaan hieman liiankin nopeasti. Kyseisiä korkeakoulujahan on kolmisenkymmentä, osa vakinaisia, osa väliaikaisia, ja tehtävävastuun osalta ne yhä etsivät rooliaan sekä työnjakoa yliopistojen kanssa. Opiskelijapalaute on myös ollut yllättävän kriittinen eräiden ammattikorkeakoulujen osalta, mikä näkyi esimerkiksi eilen illalla myöhään tulleessa televisioesityksessä. Haluaisin korostaa sitä, että nyt, kun muutamme näitä rahoitukseen liittyviä lakeja ja säännöksiä, seurannan merkitys on näissä asioissa tärkeä, ja tätähän myös sivistysvaliokunta on korostanut lausunnossaan.

Ed. M. M a r k k u l a : Arvoisa puhemies! Ed. Manninen otti esille arvonlisäverolaskennassa olevia ongelmia ja sen, että on hyvin vaikea löytää sellaista täsmällistä laskennallista järjestelmää, joka olisi kaikille ehdottomasti oikeudenmukainen. Näin varmasti onkin. Tällöin kuitenkin kaikkein selkein ratkaisu lähtisi siitä, että

koska Suomi on vahvasti julistautunut osaamisen ja tiedon kansakunnaksi, niin tavoittelisimme ratkaisumallia, jossa kaikkeen koulutustoimintaan, järjestäjästä riippumatta, sovellettaisiin aina nollaverokantaa. Tätä vastaan on kuitenkin tällä hetkellä valtiovarainministeriö viitaten ennen kaikkea EU:n voimassa olevaan yhteisölainsäädäntöön, mutta se on kyllä tietenkin suunta, johon meidän pitäisi nyt vaikuttaa ja todeta, ettei pelkästään Suomessa, vaan muuallakin koulutus ja osaaminen on se perusta, johon tulevaisuuden on perustuttava. Tällöin nimenomaan nollaverokanta kaikessa koulutustoiminnassa riippumatta siitä, kuka sen tuottaa ja miten se tuotetaan, muodostaa kestävän perustan. Samalla poistuisi valtava määrä sitä tarpeetonta turhaa työtä, jota arvonlisäverokäytännössä ja sen laskemisessa tältä osin kuntien ja eri yhteisöjen sisällä ja niiden kesken ja suhteessa myös valtioon tällä hetkellä suoritetaan.

Ed. O l i n : Arvoisa puhemies! Lyhyesti: Nollaverokantanäkökulma on varsin tervetullut ja se pitäisi ainakin tutkia, koska se toisaalta voisi tuoda vastausta myös siihen ongelmaan, joka on syntynyt, kun arvonlisävero määriteltiin maassamme ikään kuin vähän karkealla periaatteella. Siinä nimenomaan koulutuksen ja osaamisen arvonlisäverotus jäi mielestäni lopullista harkintaa vaille.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

17) Hallituksen esitys laiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain 25 §:n 4 momentin kumoamisesta sekä laiksi vapaaehtoisten lisäeläkejärjestelyjen tasa-arvoistamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 174/1997 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 21/1997 vp

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 21.

Keskustelu:

Ed. M. P i e t i k ä i n e n : Arvoisa puhemies! Löneskillnaderna mellan kvinnor och män är fortsättningsvis stora i vårt land. Kvinnor förtjänar i genomsnitt mindre än 80 procent av vad männen förtjänar. Löneskillnaderna kan inte förklaras med att kvinnor skulle ha lägre yrkeskompetens än män. Tvärtom har yngre kvinnor i vårt land i genomsnitt en gedignare utbildning bakom sig än männen. Flickor har länge utgjort flertalet till exempel i gymnasierna och i universiteten. Fortsättningsvis väljer dock kvinnor och män i hög grad olika yrken. De kvinnodominerade yrkena är oftast lägre betalda än männens vanligaste yrken, trots att det inte behöver vara skillnad på arbetets krävande art eller ansvar. Kampen för att lika lön i framtiden skall utbetalas för likartat arbete måste fortsätta.

Miesten ja naisten väliset palkkaerot ovat edelleenkin suuret maassamme. Naiset ansaitsevat keskimäärin 20 prosenttia miehiä vähemmän. Palkkaeroja ei voi selittää sillä, että naisten ammatillinen pätevyys olisi huonompi kuin miehillä. Päinvastoin nuorilla naisilla maassamme on keskimäärin miehiä parempi koulutus takanaan. Tytöt ovat pitkään olleet enemmistönä esimerkiksi lukioissa ja yliopistoissa. Edelleenkin kuitenkin naiset ja miehet valitsevat pitkälti eri ammatit. Naisvaltaisten ammattien palkkaus on usein miesten tavanomaisia ammatteja huonompi siitä huolimatta, että työn vaativuudessa tai vastuussa ei tarvitse olla eroja. Taistelua onkin jatkettava, jotta tulevaisuudessa samanarvoisesta työstä maksettaisiin sama palkka.

Hallituksen esityksen taustalla on se, että naiset ovat voineet eräillä aloilla siirtyä palkkausta koskevien sopimustensa mukaisesti miehiä aikaisemmin eläkkeelle. Tasa-arvolakiimme otettiin vuonna 87 säännös, jonka mukaan työnantajan menettelyä on pidettävä syrjintänä, jos hän soveltaa työntekijään epäedullisempia palkka- tai muita palvelussuhteen ehtoja kuin muuhun työnantajan palveluksessa samassa tai samanarvoisessa työssä olevaan työntekijään.

Kiellettynä syrjintänä on myös pidettävä naisten ja miesten erilaisia eläketurvan ehtoja. Vallitseva tilanne huomioon ottaen lakiin tehtiin myöhemmin lisäys. Aikaisemmin voimassa olleita ja naisten ja miesten osalta erilaisia eläketurvan ehtoja saadaan työsuhteen alkamisajankohdasta riippumatta soveltaa myös tammikuun 1 päivästä 87 jälkeen. Kuitenkaan Rooman sopimuksen samapalkkaisuusperiaate ei kuitenkaan salli minkäänlaisia poikkeuksia miesten ja naisten tasa-arvoisesta kohtelusta jäsenmaissa. Tämän

vuoksi myös Suomi joutuu muuttamaan lainsäädäntöään. Epätasa-arvoisten eläkejärjestelyjen arvioidaan koskevan nykyisellään noin 30 000 naista ja 40 000 miestä.

Kysymystä tämän ongelman ratkaisemisesta Suomessa on käsitelty pidemmän aikaa. Jos olisi päädytty pelkästään niiden naisten eläkeiän nostamiseen, joiden sopimuksessa on maininta aiemmasta eläkkeelle siirtymisestä, tämä olisi ollut ilmeisen epäoikeudenmukaista. Olihan heille luvattu alhaisempi eläkeikä. Aikaista eläkkeelle siirtymistä on pidetty kompensaationa heikommasta palkkauksesta. Jos miesten eläkeikää näillä aloilla olisi alennettu kautta linjan, myös se olisi ollut epäoikeudenmukaista. Se olisi kertaheitolla parantanut miesten eläke-etuja tuntuvasti ja lisännyt voimakkaasti eläkejärjestelmän kustannuksia.

Käsittelyssä oleva lakiehdotus on laadittu työmarkkinajärjestöjen keskusliittojen tämän vuoden huhtikuussa saavuttaman sopimuksen mukaisesti. Tämä ehdotushan antaa näiden lisäeläkejärjestelyjen piiriin tulevalle työntekijälle eräin edellytyksin oikeuden valita joko aikaisempi alhaisempi eläkeikä tai korkeampi eläkeikä. Tätä ehdotusta voidaan pitää kohtuullisena. Sen piiriin tulevien työntekijöiden kannalta on tärkeää, että tiedotus eri vaihtoehdoista on tehokasta ja selkeää ja että yksittäinen työntekijä saa tiedon siitä, miten tämä vaikuttaa juuri hänen tilanteeseensa. Muun muassa tämä asia nousi esille valiokuntakäsittelyn yhteydessä.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Vaikka tehdäänkin politiikkaa, niin ei pitäisi olla kovin nirso totuuden kanssa. Keskustelin tässä erään alan ihmisen kanssa aivan sattumalta, joka on paljon antanut työtä ihmisille ja myöskin pystynyt seuraamaan heidän ammattitaitoaan. Hän sanoi, että eräillä alueilla naiset ovat laajamittaisen opiskelun kautta saavuttaneet lähes miesten tason, mutta yleisesti naisten tietotaito, osaaminen, idearikkaus on 85—95 prosenttia miesten tasosta. Tämä on nähtävissä yleensäkin elävässä elämässä. Kaikki kunnioitus naisille, mutta kaikki parhaat kokit maailmassa ovat miehiä, kaikki parhaat kampaajat maailmassa ovat miehiä. Voitaisiin jatkaa tätä luetteloa vaikka kuinka pitkään perinteisiltä alueilta, joissa naiset ovat yleensä kuvitelleet olevansa parhaita. Sieltä löytyy pelkästään miehiä ensimmäisten joukossa. Tätä listaa voisi jatkaa vaikka kuinka pitkään.

Kyllä minä kunnioitan naisia, totta kai, mutta täytyy puhua asia sillä tavalla kuin se on. Minä puhun nyt asiantuntijan äänellä, en itse sellaisena vaan sellaisella tiedolla kuin olen toisilta asiasta kuullut, ja pidän näitä perusteluita ihan hyvinä mitä äsken luettelin.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa herra puhemies! Itse mietintöön ei ole sinällään huomauttamista. Ed. M. Pietikäinen otti joitakin asioita esiin miesten ja naisten tasa-arvokysymyksistä. Ne ovat tosi tärkeitä, mutta siinäkin hyvin paljon on eri aloilla eri näköisiä käytäntöjä. Tosin hän totesikin niin päin, että jotkin alat ovat erityisesti naisaloja, joissa palkkaus on erilainen, ja sitä kautta sitten muodostuvat ne muutkin asiat, että jostain syystä aikojen saatossa palkkataso on kestänyt ja etuudet sellaisina kuin ovat.

Itse pitkään paalutusmiehenä olleena voin todistaa monista tehdaspaikoista, että jos samaa työtä tehdään, miehet ja naiset saavat juuri samaa palkkaa. Siinä ei ole eroja, jolloin eläkekäytäntö sinällään jossakin mielessä oli naisille edullisempi, jos ajatellaan, että mies ja nainen koko ikänsä tekevät samanlaista tehdastyötä ja sitten ovat jotkin edut olleet naisille paremmat. Siinä mielessä ymmärrän ed. Pietikäisen ajatusta siitä, että jos miesten eläkeikää jossakin olisi laskettukin, se olisi ollut etu näille miehille, koska aina kun tasa-arvoisuutta miettii, on oltava tasa-arvoisia katsomatta sukupuoleen.

Ed. M. P i e t i k ä i n e n : Arvoisa puhemies! Tietenkin täytyy vastauksena ed. Aittoniemelle todeta, että mitä tulee idearikkauteen, varmasti ed. Aittoniemi on ihan omaa luokkaansa. Mutta kuitenkin haluan todeta hyvinkin vakavasti, että mitä tulee tietotaitoon ja naisten koulutukseen, niin jo 70-luvun loppupuolella tilanne oli se, että sekä lukioissa että yliopistoissa oli enemmän naisia opiskelemassa. Mutta valitettavasti palkkauksen perusteissa on suuria epäkohtia, ja tästähän voi mainita sen tosiasian, että jostain syystä meidän yhteiskuntamme lähtee siitä, että on arvokkaampaa ja tärkeämpää vaikka korjata autoa kuin hoitaa lapsia. Meidän palkkaussysteemissämme on suuria ongelmia, ja valitettavaa on, että 90-luvun aikana palkkaerot miesten ja naisten välillä eivät ole pienentyneet, päinvastoin.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

18) Hallituksen esitys laiksi julkisista hankinnoista annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 69/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 24/1997 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 24.

Keskustelu:

Ed. Hämäläinen: Herra puhemies! Hallituksen esitys julkisista hankinnoista on hyväksytty talousvaliokunnassa yksimielisesti, niin kuin yleensäkin useimmat hallituksen esitykset valiokunnassa on hyväksytty. Tällä kertaa kuitenkin muodollisen yksimielisyyden takana on hieman erilaisista lähtökohdista tapahtunutta pohdintaa, keskustelua ja sovittelua, ja sen vuoksi on tarpeellista sanoa pari sanaa esityksen sisällöstä ja käsittelystä, jos ei muuta niin ainakin pöytäkirjaa varten. Arvaan, että huoneissakaan ei enää paljon kuulijoita tähän aikaan illasta ole.

Esityksen keskeisin sisältö on kilpailun lisääminen kuntien rakentamisessa. Laki edellyttää, että kuntien on vastedes kilpailutettava kaikki arvoltaan yli 5 miljoonan markan hankkeet, jotka saavat valtionapua. Tähän astihan kilpailua ei ole tarvittu, jos kunta on rakentanut hankkeen omana työnään. Nyt siis kunnan rakennusyksikkö joutuu itse osallistumaan tarjouskilpailuun yhtenä tarjoajana.

Valiokunta on suhtautunut myönteisesti ajatukseen kilpailuttamisesta periaatteessa. Se lisää tehokkuutta, se aikaansaa kustannussäästöjä, ja ennen kaikkea se tekee kustannuslaskennan läpinäkyväksi. Tämä viimeinen kohta varsinkin on myöskin tärkeä kuntalaisten valvonnan kannalta.

Mutta vaikka valiokunta onkin hyväksynyt kilpailuttamisen tavoitteen, valiokunta ei ole aivan sellaisena uskonut hallituksen perusteluihin kirjattujen ylioptimististen säästöjen toteutumisesta. Perusteluissa nimittäin luvataan 10—20 prosentin kustannussäästöt kilpailuttamisen ansiosta. Perusteluissa on viitattu tutkimuksiin, ja kun valiokunta pyysi näitä tutkimuksia nähdäkseen, todettiin, että hyvin monet niistä olivat erilaisia gradu-tutkielmia, ne koskivat tyypillisimmillään yhden kunnan yhtä ainoaa rakennushanketta, esimerkiksi koulua, ja ennen kaikkea useimmat olivat kovin vanhoja, niitä oli 70- ja 80-luvulta, sitä vähemmän, mitä lähemmäs tätä päivää päästiin. Voi olla, että odotetut säästöt jäävät huomattavasti pienemmiksi, mikä ei sinänsä vähennä lakiehdotuksen merkitystä.

Väitettä säästöjen ylioptimistisuutta voisi perustella sillä, että kuntien toimintatavat ja organisaatiot ovat kovasti muuttuneet sitten 70-luvun. Viimeistään nytnämä 90-luvun lamavuodet pakottivat kunnat hyvin pitkälti tehostamaan toimintojaan ja omaksumaan myöskin rakentamistoimessa sellaisia menettelytapoja, joilla kustannustehokkuutta on haettu.

Kun hallitus laati esitystä, se joutui hyvin ristikkäisessä paineessa harkitsemaan, mihin vedetään se raja, minkäkokoiset hankkeet tulevat kilpailun piiriin. Hallituksen esityksessä raja pantiin 5 miljoonaan markkaan. Paineita on silloin kuulemma ollut rajan madaltamiseen toisaalta ja toisaalta epäilyjä siitä, että raja olisi ollut tarpeettomankin alhaalla. Samat ristikkäiset paineet valiokunnassa tulivat esiin sekä asiantuntijoiden kuulemisessa että edustajien välisissä keskusteluissa, ja näissä paineissa sitten hallituksen esityksen hyväksyminen oli luontevin ratkaisu.

Enemmän kuin itse hallituksen esitys tai siihen sisältyvät perusteet kilpailuttamisesta arveluja herättivät kuitenkin ne päämäärät, joita ei suoraan ole esitykseen kirjattu. Hallituksen esityksestäkin on luettavissa hyvin selvästi, että sillä on omalta osaltaan haluttu elvyttää yksityistä rakennustoimintaa, joka menneinä lamavuosina oli kovin vähäistä. Valiokunnassa ministeriön edustajat ilmaisivat tavoitteen huomattavasti suorasukaisemmin. Heidän mielestään tarkoituksenmukaista olisikin, että kunnat tyystin luopuisivat omasta rakennustoiminnastaan ja tyytyisivät vain rakennuttajan rooliin. Tämä on sellainen ajatus, josta valiokunnassa ei ole yhteisymmärrystä olemassa eikä sellaista koskaan tavoiteltukaan syystä, että ajatus ei suorastaan sisältynyt hallituksen esitykseen.

Valiokunnassa todettiin, että jos kuntien oma rakentamistoiminta loppuisi kokonaan, kunnilta myöskin häviäisi mahdollisuuksia aitoon kustannusten vertailuun, kustannusten kontrolliin, ja tämä on ehkä suurin ongelma.

Kilpailun mahdollisuus ei muutenkaan ole kuntien ja yksityisten rakentajien kesken tasavertainen. Yksityiset voivat osallistua tarjouskilpailuihin kaikissa hankkeissa niin yksityisellä sektorilla kuin kuntien puolella. Kunnat sen sijaan taas voivat osallistua tarjouskilpailuihin vain omissa hankkeissaan. Yksityiset voivat näin ollen kompensoida varsin laajalti kilpailuihin osal-

listumalla mahdollisen häviämisensä jossakin urakkakilpailussa. Kunnan rakennusyksikkö puolestaan ei välttämättä löydä kompensaatiota häviölleen.

Kuntien rakentamisessa on kuitenkin sellaisia kohteita, joiden toteuttaminen kuntien omina hankkeina, omalla työllä, voi olla tarkoituksenmukainen ja myöskin kustannuksia säästävin tapa. Valiokunta on luetellut mietintöönkin muun muassa vaativat arvokiinteistöt, niiden peruskorjaukset, monet hyvin arvaamattomat peruskorjaushankkeet tai erityistä osaamista ja kokemusta edellyttävät rakennushankkeet, esimerkiksi sairaaloiden korjaukset, joita joudutaan tekemään hyvin monimutkaisessa laiteympäristössä.

Käytännössä lakiehdotus ei välttämättä merkitse kovin suuria muutoksia kuntien toimintaan. Periaatteellisesti on ollut tärkeää käydä keskustelua, meneehän esitys itse asiassa eri suuntaan, kuin mikä viime vuosien trendi on ollut: Kunnat ovat saaneet muuten lisää toimintavapauksia ja vapauksia järjestellä itse toimintojaan. Tässä mennään toiseen suuntaan, tässä selkeästi rajoitetaan kuntien itsenäistä mahdollisuutta päättää rakentamisesta. Käytännössä kuitenkin jo nyt monet valtion viranomaiset ovat vaatineet kilpailua ehtona valtionosuuksien saamiselle. Käytännössä useat kunnat ovat siirtyneet nimenomaan omajohtoiseen rakennuttamiseen, jonka puitteissa on laajalti kilpailutettu sekä kokonaisurakoita että osaurakoita. Tämä käytäntö voi jatkua entisellään tämänkin lakiehdotuksen voimaantulon jälkeen.

Selvää on, että kuntien rakentamistoimen on vastedes entisestäänkin trimmattava itseään kilpailukykyiseksi. Ennen kaikkea oleellista on rakennuttamisen ammatillisen taidon ja kokemuksen varmistaminen kuntien palveluksessa.

Herra puhemies! Lakiehdotus sisältää myöskin joukon uusia oikeusturvakeinoja, joilla nimenomaan tehostetaan kilpailuihin osallistuneiden tarjoajien oikeusturvaa. Näistä kaikista oikeusturvakeinoista ja niiden laajentamisesta ja tehostamisesta valiokunta on ollut yksimielinen.

Ed. L a h t e l a: Arvoisa herra puhemies! Tässähän pyritään ihan oikein parempaan tehokkuuteen, kun kilpailutetaan yli 5 miljoonan hankkeita.

Itse olen maakunnasta, jonka pääpaikka Joensuu ainakin tuntuu olevan vaikeuksissa nyt, koska siellä tällä hetkellä suunnitellaan ja varmasti jo toteuttamassa ollaan lomautuksia, mahdollisesti irtisanomisia, lähinnä rakennusporukan osalta, Joensuun kaupunki yllätettiin housut kintuissa, koska muualta maasta en ole kuullut sen tyyppisiä viestejä.

Tässähän on esitetty myös osaurakoihin pilkkominen. Se tietysti jossakin mielessä on ihan järkeväkin asia, mutta joissakin tapauksissa voisi vaiheittain tapahtua. Minä en tiedä, tarkoittaako osaurakointi sitä, että ei voi toteuttaa jotain rakentamishanketta vaiheittain elikkä tehdä ohjelmaa, että ensimmäinen vaihe on tänä kesänä, talvella toinen, kolmas, neljäs, vai tarkoittaako tämä hyvin rajatusti sitä, että sitäkään ei voi tehdä. Vaikka koulujen saneeraukset tapahtuvat niin, että on neljä viisikin vaihetta. Tätä en tiedä, mutta valiokunnan puheenjohtaja ilmeisesti voi sen sanoa.

En tiedä, miten paljon tässä etukäteen maalaisi piruja seinälle, mutta luulen, että monissa vaiheissa voidaan käydä myös riitoja siitä, olisiko pitänyt kilpailuttaa vai ei, niissä tapauksissa nimenomaan, kun on kyse vaativista hankkeista. Mutta sen aikanaan näkee ja korjataan lakia, jos se on huono.

Ed. T i u s a n e n: Arvoisa herra puhemies! Varmasti tässä hallituksen esityksessä on myös omat huonot ja heikot kohtansa. Kun kuuntelin valiokunnan puheenjohtajan ed. Hämäläisen seikkaperäistä puheenvuoroa, huomasin niitä pilkottavan myös tuon puheenvuoron kautta.

Omasta mielestäni kilpailuttaminen sinänsä ei ole täysin ongelmaton asia, ei myöskään silloin, kun sitä viedään yli Suomen rajojen, siis kansainväliseen kilpailuttamiseen. Siihen liittyy heikkouksia, myös siihen, onko kuitenkaan aina järkevää se, että saadaan rakentajaksi tarjoaja, joka ikään kuin pystyy teknisesti tekemään kaikkein matalimman tarjouksen. Mikä on sitten loppujen lopuksi sen työn todellinen substanssiarvo, mikä halvimman tarjouksen pohjalta syntyy?

Kuntien omien rakennusyksikköjen lopettamiseen. Myös omassa kotikaupungissani Kotkassa on tällainen hanke ollut pitkään. Toisaalta on todettu, että kaupungin oma yksikkö on pystynyt rakentamaan erittäin kustannusvertailtavasti ja tehokkaasti sekä hyvällä tuloksella laadullisesti, eli puhe siitä, että kunnat eivät pystyisi itse rakennuttamaan tehokkaasti ja hyvällä laadulla, ei pidä paikkaansa.

Arvoisa puhemies! Lopuksi haluaisin todeta, että tässä on hiukan periaatteellisesta ristiretkestä kysymys, jonka päämääränä on lopettaa kuntien toiminnat.

Ed. Hämäläinen: Arvoisa puhemies! Korostan vielä kerran, että tässä koko lakiehdotuksessa ajatuksena on se, että ratkaisevaa on rakennushankkeen arvonlisäverollinen kokonaishinta. Jos se ylittää 5 miljoonaa markkaa, silloin hanke on kilpailutettava riippumatta siitä, rakennetaanko se kuinka monessa vaiheessa tai kuinka monessa osaurakassa, sillä osaurakoihin jakamisella ei suinkaan voida kilpailuttamista välttää. Kokonaishinta on tässä, herra puhemies, ratkaiseva.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! En ole tutustunut asiaan enemmälti, kuin että olen kuullut nyt ja luin perusteluosan, mutta minä en ymmärrä sitä ollenkaan, että esimerkiksi kunta ja varsinkin suuremmat kunnat suhteellisen pienissä rakennustöissä, jotka pitävät omaa rakennusosastoa, jossa on säännöllinen työntekijämäärä, lähtevät kilpailuttamaan tällaisia töitä. Eihän se voi pidemmällä tähtäimellä suunnitelmassaan ottaa mahdollisuutta työllistää oman rakennusosastonsa työväkeä, koska kaikki on epävarmaa, koska se ei voi tehdä pitkälle meneviä suunnitelmia siitä, minkälaisia töitä tulevaisuudessa tulee olemaan, koska kilpailuttaminen tietysti merkitsee sitä, että työ menee muille. Ei sitä koskaan tiedetä. Sehän on ihan tarkoituksellista, että joku tarjoaa halvemmalla kuin itse pystyttäisiin tekemään. Miten tällaiset kuntien rakennusosastot pitävät vakinaista työväkeä? Siinä tulee sitten pätkätöitä ja satunnaisia töitä, joissa työntekijöitä palkataan silloin, jos satutaan tarvitsemaan, sen jälkeen potkitaan pihalle. Tämä on sitä uutta hienoa lainsäädäntöä, josta minä en vanhan kansan miehenä ymmärrä yhtään mitään.

Ed. Peltomo: Arvoisa puhemies! Näinhän asia on, että jo nykyisellääkin kunnat voivat kilpailuttaa hankkeitaan, mutta minullakin herää pieni epäilys siinä suhteessa, että tällä hetkellä kunnilla on omaa korjaus- ja osittain vähäistä uudisrakennustoimintaa. Tuleeko tässä nyt sitten käymään niin, että kunnat joutuvat vähentämään talonrakennuspuolelta väkeään sen takia, että mahdollisesti urakat siirtyvätkin yksityisten tehtäväksi? Toivottavasti näin ei tule käymään. Silloinhan tässä toimitaan vastoin sitä, mitä on ajateltu, että työllistettäisiin myös tällä hetkellä kuntien henkilöstöä.

Alkujaanhan hankkeiden raja oli 2 miljoonassa markassa. Mielestäni on hyvä, että raja on nyt noussut 2 miljoonasta 5 miljoonaan markkaan. Ne hankkeet, joihin valtionosuutta saadaan, tulee kilpailuttaa. Kun tähän kuitenkin liittyy uhkia vieläkin, vaikka raja nousee 5 miljoonaan markkaan, olisin toivonut, että valiokunnassa olisi mietintöön kirjattu jonkinlainen seurantaponsi, miten tämä laki tulee jatkossa toimimaan, ja nimenomaan siinä olisi huomioitu juuri työllistävä näkökulma.

Ed. Hämäläinen: Herra puhemies! Vanhan kansan mies ed. Aittoniemi ymmärsi aivan oikein asian ytimen. Pitkän päälle on erittäin vaikea suunnitelmallisesti työllistää sellaisia kuntien rakentamisyksiköitä, jotka on hyvin laajaan toimintaan tähän asti valjastettu. Se tulee olemaan tavattoman vaikeaa. Kunnan on vaikea kompensoida, niin kuin äsken puheenvuorossani totesin. Jos rakennusyksikkö yhdenkin urakan menettää, uutta on hyvin vaikea löytää tilalle, koska kunta ei voi kilpailla yksityisillä markkinoilla.

Voi olla, että se pitkän päälle johtaa sellaisen toimintamallin yleistymiseen, joka nyt esimerkiksi Etelä-Suomen kunnissa näyttää olevan kaikkein yleisin, että keskitytään ennen kaikkea rakennuttamiseen ja korjausrakentamiseen ja on totuttu jo kilpailuttamaan suuremmat hankkeet. Mutta ongelmia tietenkin syntyy sellaisissa ed. Lahtelan kuvaamissa tapauksissa, joissa kunnilla on hyvin vahvat omat rakentamisyksiköt. Siinä varmasti jonkinlaisia sopeuttamistoimenpiteitä vaaditaan.

Ed. Lahtela: Arvoisa herra puhemies! Oikeastaan vähän edelliseen puheenvuoroon liittyen jatkaisin. Kuvitellaan vaikka Tohmajärven kuntaa. Siellä on yläaste saneeraustarpeessa — en tiedä, onko sillä tällä hetkellä sellaista tarvetta — ja kuvitellaan, että siihen tulee valtionapua kahtena vuotena erinäköisiin hankkeisiin. Tänä päivänä tehdään sillä tavalla, että hankkeet kilpailutetaan, pyydetään tarjous yhdestä osasta aina kerrallaan. Ei kai tämä voi tarkoittaa sitä, että nyt pitäisi kolmelta vuodelta koko projektista kertaheitolla jonkin urakoitsijan antaa tarjous, kun ei tiedetä oikein valtionapujen suuruuksia tai muita? Tätä se ei voi tarkoittaa. Ainakin ohjeistusta pitää muuttaa, jos tämä tarkoittaisi sellaista.

Ed. J. Andersson merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Vehkaoja: Arvoisa herra puhemies! Kyllähän hallituksen esitys tulee vähentämään

kunnan omaa rakennusorganisaatiota. Voi vielä käydä niin, että mitä suurempi kunta, sitä suuremmat muutokset tullaan näkemään. Huolenaihe on tietysti, että kun kunta kuitenkin tarvitsee investointeja ja esiintyy tilaajana, osaaminen saattaa häipyä, kun omaa organisaatiota, miehiä ja väkeä ei kunnassa kohta ole. Haluan verrata tätä esimerkiksi siihen tilanteeseen, joka on niissä kunnissa, joilla ei ole yhtään omaa terveydenhuollon väkeä palveluksessaan vaan jotka ovat ostavinaan asiantuntevasti sairaanhoitopiireiltä alan palveluja. Sairaanhoitopiirien suuret kustannukset voivat paljolti johtua siitä, että asiantuntemus peruskunnissa ei enää ole riittänyt itse ostotoimintaan. Tässä näen vaaran myös kilpailuttamiskysymyksessä. Kun se ajaa alas kuntien omia organisaatioita, taito ostaa vähitellen häviää.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

19) Hallituksen esitys laiksi Teknillisen tarkastuskeskuksen muuttamisesta osakeyhtiöksi

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 146/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 25/1997 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 25.

Keskustelu:

Ed. Hämäläinen: Herra puhemies! Jottei nyt jäisi viimeisiksi sanoiksi kovin murheellisia ajatuksia, täytyy todeta Teknillisen tarkastuskeskuksen yksityistämistä koskevasta esityksestä, että jotakin on opittu niistä seikkailuista, joita taannoin Engel-yhtiön ympärillä käytiin. Teknillisen tarkastuskeskuksen yksityistäminen, osakeyhtiöksi muuttaminen, on erittäin hyvin säännelty. Siinä on työlainsäädäntöä kunnioitettu. Henkilökunta on myös sitoutunut yksityistämiseen edellyttäen tietysti, että heidän työehdoistaan päästään lopullisesti sopimukseen. Tärkeimpänä he ovat pitäneet eläkejärjestelyjä, ja niistä on jo sopimukset olemassa. Me olemme hyvin yksimielisesti myös voineet todeta, että kaikki muukin säätely, joka tämän esityksen ympärillä on, on hyvin tyylikkäästi toteutettu.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

20) Hallituksen esitys laiksi teknologian kehittämiskeskuksesta annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 214/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 26/1997 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 26.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

21) Hallituksen esitys laiksi työturvallisuuslain 9 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 57/1997 vp
Työasiainvaliokunnan mietintö 12/1997 vp
Lakialoite 85/1996 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on työasiainvaliokunnan mietintö n:o 12.

Keskustelu:

Ed. Löv: Värderade talman, arvoisa puhemies! Propositionen om en ändring av 9 § lagen om skydd i arbetet är en bra reform. Rehabiliteringen och arbetarskyddet i syfte att upprätthålla arbetsförmågan är investeringar för framtiden.

Esitys työsuojelulain 9 §:n muuttamisesta on tervetullut ja hyvä uudistus. Kuntoutus työkyvyn ylläpitämiseksi on hyvä investointi tulevaisuuteen. Sillä tavalla työntekijä saa paremman elämänlaadun, työnantaja säästää lyhyelläkin aikavälillä rahaa ja yhteiskunta säästää myös, kun ennenaikaisia eläkemenoja voidaan vähentää.

Henkinen työsuojelu ja henkinen kuntoutus ovat saaneet liian vähän huomiota keskustelussa työkyvyn ylläpitämisestä. Oikeita keinoja henkisen kuntoutuksen kehitystyössä ei ole helppo löytää. Olen nyt kuitenkin iloinen siitä, että valio-

kunta korostaa henkisen työsuojelun merkitystä, ja myös valiokunnan maininnasta siitä, että henkinen työsuojelu kuuluu selkeästi tämän toiminnan piiriin.

Olen kuitenkin edelleen sitä mieltä, että lakialoitteeni idea erillisestä tukihenkilöstä olisi ollut hyvä, mutta esitys tässä muodossakin on askel oikeaan suuntaan.

Herr talman! Den psykiska rehabiliteringen och det psykiska arbetarskyddet har likväl fått för litet utrymme i diskussionen om trivseln på arbetsplatsen och bevarandet av arbetsförmågan. Det är bra att utskottet fäst uppmärksamhet på bristerna och betonar det psykiska arbetarskyddet. Jag är dock säker på att förslaget om en stödperson i enlighet med min lagmotion hade varit ännu bättre, men reformen är likväl ett steg i rätt riktning.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

22) Hallituksen esitys arvopaperien lainaussopimusten ja takaisinostosopimusten verotusta koskevaksi lainsäädännöksi

Hallituksen esitys 218/1997 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti valtiovarainvaliokuntaan.

23) Hallituksen esitys valtion lyhyiden palvelussuhteiden eläketurvaa koskevaksi lainsäädännöksi

Hallituksen esitys 219/1997 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

24) Hallituksen esitys laiksi laitteiden energiatehokkuudesta

Hallituksen esitys 220/1997 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti talousvaliokuntaan.

25) Hallituksen esitys laiksi vakuutuskassalain muuttamisesta

Hallituksen esitys 221/1997 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

26) Hallituksen esitys laiksi eläkesäätiölain muuttamisesta

Hallituksen esitys 222/1997 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

27) Hallituksen esitys Alankomaiden kanssa tuloja varallisuusveroja koskevan kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi ja veron kiertämisen estämiseksi tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Hallituksen esitys 186/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 29/1997 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

28) Hallituksen esitys Pohjoismaiden välillä tuloja varallisuusveroja koskevan kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi tehdyn sopimuksen muuttamista koskevan pöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä

Hallituksen esitys 191/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 30/1997 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

29) Hallituksen esitys laiksi eräiden valtion oppilaitoskiinteistöjen luovuttamisesta eräille kuntayhtymille

Hallituksen esitys 195/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 31/1997 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

30) Hallituksen esitys laiksi merenkulkulaitoksesta annetun lain 1 ja 2 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys 145/1997 vp
Liikennevaliokunnan mietintö 9/1997 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

31) Hallituksen esitys ihmishengen turvallisuudesta merellä vuonna 1974 tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen liitteeseen tehdyn muutoksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Hallituksen esitys 172/1997 vp
Liikennevaliokunnan mietintö 10/1997 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

32) Hallituksen esitys laiksi alusturvallisuuden valvonnasta annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys 199/1997 vp
Liikennevaliokunnan mietintö 11/1997 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

33) Hallituksen esitys yksityisten alojen lyhyitä työsuhteita koskevan eläketurvan uudistamisesta

Hallituksen esitys 202/1997 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 22/1997 vp
Lakialoite 33/1997 vp
Toivomusaloite 181/1996 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

34) Hallituksen esitys laeiksi julkisesti tuettujen vientiluottojen korontasauksesta annetun lain sekä julkisesti tuettujen vientiluottojen korontasausyhtiöstä annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys 147/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 27/1997 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

35) Hallituksen esitys laiksi vientitakuulain muuttamisesta

Hallituksen esitys 213/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 28/1997 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

Ensimmäinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on huomenna keskiviikkona kello 14.

Täysistunto lopetetaan kello 19.13.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Jouni Vainio